

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE AKRAN ZORBALIĞI: ALGILANAN SOSYAL
DESTEK, PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ VE BAZI DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE
GÖRE BİR İNCELEME

Cansu Akalp GÜLTEKİNLİ
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul, 2024

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE AKRAN ZORBALIĞI: ALGILANAN SOSYAL
DESTEK, PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ VE BAZI DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE
GÖRE BİR İNCELEME

PEER BULLYING IN HIGH SCHOOL STUDENTS: INVESTIGATION
ACCORDING TO PERCEIVED SOCIAL SUPPORT, PSYCHOLOGICAL
WELLBEING AND SOME DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS

CANSU AKALP GÜLTEKİNLİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Doç. Dr. Durmuş ÜMMET

İstanbul, 2024

Tüm kullanım hakları
Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.
© 2024

ETİK BEYANI

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım çalışmamda;

- Sunduğum bilgileri, dokümanları ve verileri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Çalışmamda yararlandığım eserlerin tamamına atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Elde ettiğim verilerde ve sonuçlarda herhangi bir değışiklik yapmadığımı bildirir, aksi bir durumda aleyhimde doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

22/07/2024

Cansu Akalp Gltekinli

ONAY

Cansu AKALP GÜLTEKİNLİ tarafından hazırlanan “Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı: Algılanan Sosyal Destek, Psikolojik İyi Oluş Ve Bazı Demografik Özelliklere Göre Bir İnceleme” konulu bu çalışma 28/06/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda aşağıdaki jüri üyeleri tarafından başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ DANIŞMANI: Doç. Dr. Durmuş ÜMMET

JÜRİ ÜYESİ: Dr. Derya ERYİĞİT

JÜRİ ÜYESİ: Dr. Azmi ÇAĞLAR

ÖZGEÇMİŞ

- 2003-2007** Akhisar Adnan Menderes Yabancı Dil Ağırlıklı Lise
- 2008-2012** Karadeniz Teknik Üniversitesi Söğütlü Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (Lisans)
- 2015-2024** Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı
- 2012-...** Okul Psikolojik Danışmanı, Millî Eğitim Bakanlığı

ÖN SÖZ

Yüksek lisans çalışmamın bu aşamaya gelmesinde birçok kişinin desteği olmuştur. Öncelikle, tez çalışmamın her aşamasında değerli fikir ve geribildirimleri ile desteğini esirgemeyen ve tezimin bu aşamaya gelmesini sağlayan değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Durmuş ÜMMET'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Kendisi tüm bilgisini, tecrübesini uzak bir mesafeye rağmen her anlamda sunduğu kolaylıklar için kendisine minnettarım.

Tez çalışmamın her aşamasında desteğini esirgemeyen kıymetli arkadaşım Bahar BAYKARA YILMAZ'a, bana her zaman evini ve kalbini açan değerli dostum Cansu ÇAĞLAYANIRMAK, bu yolda her zaman babacanlıklarıyla yol gösteren kıymetli yöneticilerim Bilal ŞEN, Mehmet Ali BAHÇECİ, Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü ARGE birimindeki takım arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Hayatımın her döneminde desteğini hep arkamda hissettiğim, sevgisini, ilgisini ve yardımını hiçbir zaman esirgemeyen, mesleğimde ilham kaynağım ve üstadım olan, insanlığa, evrensel değerlere ve iyiliğe inanmamı sağlayan sevgili annem Hatice AKALP'e teşekkür ediyorum.

Hayatım pusulam, bu yola çıkarken de desteği ile her daim beni destekleyen, motive eden, sabreden ve verdiği güç ile daha çok var olabildiğim, ben olabildiğim yaşam mimarım sevgili eşim Mehmet GÜLTEKİNLİ'ye, son olarak varlığıyla bana bu yolda umut ve güç veren, gözümün nuru, kalbimin neşesi, ömrümün en kıymetlisi olan canım evladım Ardiç Ege GÜLTEKİNLİ'ye sonsuz teşekkür ediyorum.

İyi ki varsınız.

ÖZET

Şiddet her daim insanın beden ve ruh sağlığını tehdit eden bir durum olagelmıştır. Özellikle son yıllarda dünyanın yanı sıra ülkemizde artan, gündeme sıkça düşen şiddet vakaları ve duyulan haberler, güvenliği de içinde iştirakte bulunduğumuz eğitim alanını tehdit eden bir hal almaktadır. Bireylerin eğitimden bekledikleri sağlıklı bir gelecek ve toplum algısının yanı sıra yaşadıkları ve maruz kaldıkları veya sebep oldukları zorbalık mevcut olmuştur. Bu da kişilerin en temel ihtiyaçlarından biri olan güvenlik sorunlarını ortaya çıkarmıştı. Yaşanan bu problemlerin birçok alt sebebi bulunduğu varsayılması dahilinde araştırmalar devam etmektedir. İnsanlar ve yaşam koşulları giderek daha karmaşık hale gelmekte ve bu karmaşıklığa neden olan faktörler de sürekli artmaktadır.

Bu araştırmada 14-18 yaş arası ergenlerin zorba/mağdur durumlarını algıladıkları sosyal destek, psikolojik iyi oluş ve bazı demografik özellikler açısından incelenmesi çeşitli istatistiksel kullanılarak değerlendirmek amaçlanmaktadır. Bu bağlamda ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin akran zorbalığını algılayan sosyal destek, psikolojik iyi oluşları açısından ilişkilerini yordayabilmek ve zorba/mağdur olduklarını durumları bazı demografik özellikler açısından incelenmiştir. Araştırma, İlişkisel Tarama Modeli 'ne göre tasarlanmıştır. Araştırmada, psikolojik iyi oluş bağımsız değişken, akran zorbalığı bağımlı değişken ve algılanan sosyal destek ise aracı olarak belirlenmiştir. Bağımlı, bağımsız ve aracı değişkenler arasında kurulan modelin doğruluğunu test etmek amacıyla Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu kolay örnekleme yöntemi ile belirlenen, Kütahya ilinde yaşayan 340 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın veri toplama aracı olarak; Demografik Bilgi Formu, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu (AZBÖ), EPOCH İyi Oluş Ölçeği (EPOCH) ve Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği (SSDÖ) kullanılmıştır.

Araştırma bulguları SPSS 21 paket programı ve AMOS 26 programları kullanılarak analiz edilmiştir. Bu araştırmanın ilk hedefi akran zorbalığı ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkide psikolojik iyi oluş aracı rolünü incelemektir. Bu hedef doğrultusunda ikili değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Momentler Çarpımı yöntemine başvurulmuştur. Akran zorbalığı ve algılanan sosyal destek değişkenleri arasındaki ilişkide psikolojik iyi oluşun aracı rolünü belirlemek adına Aracılık analizi testi uygulanmıştır. Akran zorbalığı, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş değişkenleri ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi ayrı ayrı ölçebilmek adına ikili T testi uygulanmıştır. Akran

zorbalığı, EPOCH iyi oluş ölçeği ve Çocuk ve ergenler için sosyal destek değerlendirme ölçeği arasındaki manidarlığı ölçmek için ise ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) istatistiğine başvurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Akran zorbalığı, algılanan sosyal destek, psikolojik iyi oluş

ABSTRACT

Violence has always been a situation that threatens human physical and mental health. Especially in recent years, the increasing incidents of violence around the world and in our country, as well as the news about these incidents, have posed a threat to the field of education, in which we actively participate, by jeopardizing safety. Alongside individuals' expectations of a healthy future and society through education, there has been bullying that they experience, are subjected to, or cause. This has led to security issues, one of the most fundamental needs of individuals. Research continues on the assumption that these problems have many underlying causes. Human lives and living conditions are becoming increasingly complex, and the factors contributing to this complexity are continually increasing.

This study aims to examine the bully/victim situations of adolescents aged 14-18 in terms of perceived social support, psychological well-being, and some demographic characteristics using various statistical methods. In this context, the study investigates the relationships between peer bullying, perceived social support, and psychological well-being among secondary school students in grades 9, 10, 11, and 12 and examines their bully/victim situations in terms of some demographic characteristics. The research is designed according to the Relational Survey Model. In the study, psychological well-being is the independent variable, peer bullying is the dependent variable, and perceived social support is determined as the mediator. Structural Equation Modeling (SEM) is used to test the accuracy of the model established between the dependent, independent, and mediator variables. The study group consists of 340 students residing in the Kütahya province, selected through the convenience sampling method. The data collection instruments used in the study are the Demographic Information Form, Peer Bullying Identification Scale Adolescent Form (PBIS-A), EPOCH Well-being Scale (EPOCH), and Social Support Appraisal Scale for Children and Adolescents (SSAS).

The research findings were analyzed using the SPSS 21 software package and AMOS 26 program. The primary goal of this research is to examine the mediating role of psychological well-being in the relationship between peer bullying and perceived social support. To achieve this goal, the Pearson Product-Moment Correlation method was used to examine the relationship between the variables. A mediation analysis test was applied to determine the mediating role of psychological well-being in the relationship between peer bullying and perceived social support. Additionally, a paired T-test was used to separately

measure the relationships between peer bullying, perceived social support, psychological well-being, and demographic variables. ANOVA (One-Way Variance Analysis) statistics were used to measure the significance between the Peer Bullying Identification Scale, EPOCH Well-being Scale, and Social Support Appraisal Scale for Children and Adolescents.

Key Words: Peer bullying, Investigation according to perceived social support, Psychological wellbeing

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Katılımcıların Cinsiyet, Sınıf, Okul Türü, Kardeş Sayısı, Aile Yapısı, Anne ve Baba Yaşama Durumu, Barınma Türü, Ekonomik Durumu, Yaş Durumlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	39
Tablo 3.2. YEM Analizinde Kullanılan Uyum İndeksleri ve Eşik Değerleri.....	44
Tablo 4.1. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Puanları İçin Betimsel Değerler.....	45
Tablo 4.2. Ergenler İçin İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği Puanları İçin Betimsel Değerler..	46
Tablo 4.3. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanları İçin Betimsel Değerler.....	47
Tablo 4.2.1. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları.....	48
Tablo 4.2.2. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	49
Tablo 4.2.3. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Lise Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	50
Tablo 4.2.4. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Lise Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	52
Tablo 4.2.5. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	54
Tablo 4.2.6. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	56

Tablo 4.2.7. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	57
Tablo 4.2.8. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	59
Tablo 4.2.9. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Aile Yapısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	60
Tablo 4.2.10. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Aile Yapısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	61
Tablo 4.2.11. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Barınma Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	62
Tablo 4.2.12. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Barınma Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	63
Tablo 4.2.13. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	64
Tablo 4.2.14. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba puanlarının ekonomik duruma göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	65
Tablo 4.3.1. Ergenler İçin İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	66

Tablo 4.3.2. Ergenler için İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının lise türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	68
Tablo 4.3.3. Ergenler için İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	70
Tablo 4.3.4. Ergenler için İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	72
Tablo 4.3.5. Ergenler için İyi oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının aile yapısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları	73
Tablo 4.3.6. Ergenler için İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının barınma türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları	74
Tablo 4.3.7. Ergenler için İyi oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının ekonomik duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	75
Tablo 4.4.1. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	76
Tablo 4.4.2. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Lise Türüne Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	77
Tablo 4.4.3. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	78

Tablo 4.4.4. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	79
Tablo 4.4.5. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Aile Yapısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	80
Tablo 4.4.6. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Barınma Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	81
Tablo 4.4.7. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	82
Tablo 4.5.1. Ergenler İçin İyi Oluş Ölçeği Puanlarının Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği ve Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Katsayıları	83
Tablo 4.5.2. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Puanları İle Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Katsayıları....	86
Tablo 4.6.1. Değişkenler arasındaki basit etkiler	88
Tablo 4.6.2. Kurban Alt Ölçeğinin İyi Oluş Üzerindeki Etkisinde Sosyal Desteğin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar	89

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: İyi Olmanın Boyutları	89
Şekil 2. Değişkenler Arasındaki Yapısal İlişki	89

İÇİNDEKİLER

ONAY.....	ii
ÖZGEÇMİŞ.....	iii
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1.Problem Durumu.....	1
1.2.Araştırmanın Amacı.....	4
1.2.1. Problem Cümlesi.....	5
1.2.1.1. Araştırmanın Alt Problemleri.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1.5.Araştırmanın Varsayımları.....	7
1.6. Araştırmada Tanımları ve Kısaltmalar.....	8

BÖLÜM II: KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1.Ergenlik	9
2.1.1.Ergen ve Ergenlik Dönemi.....	9
2.1.2. Ergenlik Dönemi Akran İlişkileri.....	10
2.2 Akran Zorbalığı.....	11
2.2.1. Zorbalık.....	11
2.2.2. Akran Zorbalığı Çeşitleri.....	12
2.2.2.1.Fiziksel Zorbalık.....	13
2.2.2.2.Sözel Zorbalık.....	13

2.2.2.3. <i>Dışlama (İzolasyon) Zorbalık</i>	13
2.2.2.4. <i>Söylenti Zorbalık</i>	14
2.2.2.5. <i>Eşya Zorbalık</i>	14
2.2.2.6. <i>Cinsel Zorbalık</i>	15
2.2.3. <i>Zorba Öğrencilerin Özellikleri</i>	15
2.2.3. <i>Kurban Öğrencilerin Özellikleri</i>	16
2.2.3. <i>Hem Kurban Hem Zorba Öğrencilerin Özellikleri</i>	17
2.2.4. <i>Seyircilerin Özellikleri</i>	17
2.3. <i>Algılanan Sosyal Destek</i>	18
2.3.1. <i>Sosyal Destek</i>	18
2.3.2. <i>Sosyal Destek Türleri</i>	18
2.3.2.1. <i>Duygusal Destek- Saygı Desteği</i>	19
2.3.2.2. <i>Araçsal Destek</i>	19
2.3.2.3. <i>Bilgi Desteği</i>	19
2.3.2.4. <i>Yansıtıcı Destek</i>	19
2.3.3. <i>Sosyal Destek Boyutları</i>	19
2.3.4. <i>Sosyal Destek Modelleri</i>	20
2.3.5. <i>Algılanan Sosyal Destek</i>	21
2.3.5.1. <i>Ergenlerde Algılanan Sosyal Destek</i>	21
2.4. <i>Psikolojik İyi Oluş</i>	22
2.4.1. <i>Pozitif Psikoloji</i>	22
2.4.2. <i>İyi Oluş</i>	23
2.4.3. <i>Öznel İyi Oluş</i>	25
2.4.4. <i>Psikolojik İyi Oluş</i>	25
2.4.5. <i>Psikolojik İyi Oluşun Tarihsel Gelişimi</i>	26
2.4.6. <i>Psikolojik İyi Oluşun Boyutları</i>	26

2.4.6.1. Kendini Kabul	27
2.4.6.2. Özerklik.....	27
2.4.6.3. Yaşam amacı.....	27
2.4.6.4. Bireysel (Kişisel) Gelişim	28
2.4.6.5. Diğerleriyle Olumlu İlişkiler	28
2.4.6.6. Çevresel Hakimiyet	28
2.4.7. Psikolojik İyi Oluşu Açıklayan Kuramlar	29
2.4.7.1. Psikanalitik Kuramlar	29
2.4.7.2. Hümanistik Kuram	30
2.5. İlgili Araştırmalar	31
BÖLÜM III: YÖNTEM	
3.1. Araştırma Modeli.....	38
3.2. Evren ve Örneklem	38
3.3. Veri Toplama Araçları	40
3.3.1. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu.....	40
3.3.2. EPOCH- Ergenler İçin Beş Boyutlu İyi Oluş Ölçeği	41
3.3.3. Çocuklar ve Ergenler için Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği.....	41
3.3.4. Kişisel Bilgi Formu	42
3.4. Verilerin Toplanması.....	43
3.5. Verilerin Analizi.....	43
BÖLÜM IV: BULGULAR	
4.1. Akran Zorbalığı, Psikolojik İyi Oluş ve Algılanan Sosyal Destek Değişkenlerine Ait Bulgular.....	46
Tablo 4.1. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Puanları İçin Betimsel Değerler.....	45
Tablo 4.2. Ergenler İçin İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği Puanları İçin Betimsel Değerler..	46
Tablo 4.3. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanları İçin Betimsel Değerler.....	47

4.2. Akran Zorbalığı Toplam Ve Alt Ölçek Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Dair Yapılan Analizler.....48

Tablo 4.2.1. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları.....48

Tablo 4.2.2. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları 49

Tablo 4.2.3. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Lise Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 50

Tablo 4.2.4. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Lise Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 52

Tablo 4.2.5. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 54

Tablo 4.2.6. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 56

Tablo 4.2.7. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 57

Tablo 4.2.8. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....59

Tablo 4.2.9. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Aile Yapısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları 60

Tablo 4.2.10. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Aile Yapısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	61
---	-----------

Tablo 4.2.11. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Barınma Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	62
---	-----------

Tablo 4.2.12. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Barınma Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	63
--	-----------

Tablo 4.2.13. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	64
---	-----------

Tablo 4.2.14. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba puanlarının ekonomik duruma göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	65
--	-----------

4.3. Psikolojik İyi Oluş Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Değişip Değişmediğine Dair Yapılan Analiz Bulguları.....	65
---	-----------

Tablo 4.3.1. Ergenler İçin İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	66
--	-----------

Tablo 4.3.2. Ergenler için İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının lise türüne göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	68
--	-----------

Tablo 4.3.3. Ergenler için İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının sınıf düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	70
---	-----------

Tablo 4.3.4. Ergenler için İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	72
---	-----------

Tablo 4.3.5. Ergenler için İyi oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının aile yapısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları	73
--	-----------

Tablo 4.3.6. Ergenler için İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının barınma türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları	74
---	-----------

Tablo 4.3.7. Ergenler için İyi oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının ekonomik duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	75
---	-----------

Tablo 4.4.1. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	76
--	-----------

Tablo 4.4.2. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Lise Türüne Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	77
--	-----------

Tablo 4.4.3. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	78
---	-----------

Tablo 4.4.4. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	79
--	-----------

Tablo 4.4.5. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Aile Yapısı Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	80
---	-----------

Tablo 4.4.6. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Barınma Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	81
---	-----------

Tablo 4.4.7. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	82
---	-----------

4.5.Akran Zorbalığı, Psikolojik İyi Oluş ve Algılanan Sosyal Destek Değişkenlerinin Aralarındaki İlişkilere İlişkin Bulgular	79
---	-----------

Tablo 4.5.1. Ergenler İçin İyi Oluş Ölçeği Puanlarının Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği ve Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Katsayıları	83
--	-----------

Tablo 4.5.2. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Puanları İle Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Katsayıları....	86
---	-----------

4.6. Aracılık Analizleri	87
---------------------------------------	-----------

Tablo 4.6.1. Değişkenler arasındaki basit etkiler	88
--	-----------

Tablo 4.6.2. Kurban Alt Ölçeğinin İyi Oluş Üzerindeki Etkisinde Sosyal Desteğin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar	89
--	-----------

BÖLÜM V: TARTIŞMA

5.1. Tartışma	91
----------------------------	-----------

5.1.1. Ergenlerde Akran Zorbalığının Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	91
---	-----------

5.1.1.1 Ergenlerde Akran Zorbalığının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	91
---	-----------

5.1.1.2. Ergenlerde Akran Zorbalığının Barınma Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	93
--	-----------

5.1.1.3. Ergenlerde Akran Zorbalığının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	93
--	-----------

5.1.1.4. Ergenlerde Akran Zorbalığının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	95
5.1.1.5. Ergenlerde Akran Zorbalığının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	95
5.1.1.6. Ergenlerde Akran Zorbalığının Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	97
5.1.1.7. Ergenlerde Akran Zorbalığının Aile Yapısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	97
5.1.2. Ergenlerde Psikolojik İyi Oluşun Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	97
5.1.2.1. Ergenlerde Psikolojik İyi Oluşun Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	97
5.1.2.2. Ergenlerde Psikolojik İyi Oluşun Barınma Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	98
5.1.2.3. Ergenlerde Psikolojik İyi Oluşun Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	99
5.1.2.4. Ergenlerde Psikolojik İyi Oluşun Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	99
5.1.2.5. Ergenlerde Psikolojik İyi Oluşun Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	99
5.1.2.6. Ergenlerde Psikolojik İyi Oluşun Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	100
5.1.2.7. Ergenlerde Psikolojik İyi Oluşun Aile Yapısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	100
5.1.3. Ergenlerde Algılanan Sosyal Desteğin Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	100
5.1.3.1. Ergenlerde Algılanan Sosyal Desteğin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum	100

<i>5.1.3.2. Ergenlerde Algılanan Sosyal Desteğin Barınma Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum</i>	<i>101</i>
<i>5.1.3.3. Ergenlerde Algılanan Sosyal Desteğin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum</i>	<i>101</i>
<i>5.1.3.4. Ergenlerde Algılanan Sosyal Desteğin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum</i>	<i>101</i>
<i>5.1.3.5. Ergenlerde Algılanan Sosyal Desteğin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum</i>	<i>103</i>
<i>5.1.3.6. Ergenlerde Algılanan Sosyal Desteğin Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum</i>	<i>103</i>
<i>5.1.3.7. Ergenlerde Algılanan Sosyal Desteğin Aile Yapısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum</i>	<i>104</i>
<i>5.2 Ergenlerde Akran Zorbalığı, Psikolojik İyi Oluş ve Algılanan Sosyal Destek Değişkenlerinin aralarındaki İlişkilere Yönelik Tartışma Ve Yorum</i>	<i>104</i>
<i>5.2.1. Ergenlerde Akran Zorbalığı Ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişikiye Yönelik Tartışma Ve Yorum</i>	<i>104</i>
<i>5.2.2. Ergenlerde Akran Zorbalığı Ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişikiye Yönelik Tartışma Ve Yorum</i>	<i>106</i>
<i>5.2.3. Ergenlerde Psikolojik İyi Oluş Ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişikiye Yönelik Tartışma Ve Yorum</i>	<i>109</i>
<i>5.2.4. Ergenlerde Akran Zorbalığı Ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Algılanan Sosyal Desteğin Aracılık Rolüne Dair Tartışma Ve Yorum</i>	<i>110</i>
5.3. Öneriler	111
<i>5.3.1. Sonuçlar</i>	<i>111</i>
<i>5.3.2. Araştırmacılara Öneriler</i>	<i>113</i>
<i>5.3.3. Uygulayıcılara Öneriler</i>	<i>114</i>
EKLER	140

1.GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, önemi, amacı, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmanın ana kavramlarına dair tanımlara yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

İnsanoğlu zaman içerisinde her zaman evrilmiştir ve evrilmeye devam etmektedir. Bu da elbette araştırmalara konu olmaya devam etmektedir. Yüzyıllar boyu her alanda devam eden çalışmalar psikoloji dünyası ile daha da zenginleşmiş ve derinleşmiştir. Bu skalanın artması ile konular kendi içinde dallara ayrılmıştır. İnsanoğlu daha iyiyi bulabilmek adına bunu tabiri caizse sekteye uğratan konulara eğilip tespit etmeye çalışmıştır.

İnsanlar hayatları boyunca bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi birçok gelişim evresinden geçerler ve bu süreçlerde çeşitli deneyim ve kazanımlar elde ederler. Bu dönemler geçerken bireylerde fiziksel ve psikolojik değişimler meydana gelmektedir. Ancak ergenlik dönemi, bilimsel çalışmalarda en çok izlenen aşamalardan biri olmaktadır. Stanley Hall (1906:7), ergenlik dönemi üzerine yaptığı ilk bilimsel çalışmalarda bu dönemi "fırtına ve stres" olarak tanımlamıştır. Bu konuda Parman (2010) ergenlik ve risk kelimelerinin bir arada olması gerektiğini savunmuştur. Riskin latince "richus", Yunanca "Rhiza" yani "kök" kelimelerinden türediği düşünülmektedir. Hem bir yandan ayrılma kopma anlamı taşıırken bir yandan da kökenlere bağlanma, ilişkilere dikkat çekmektedir (Hamurcu, 2011).

Ergenlik dönemini risk kavramıyla birlikte düşündüğümüzde, gençlerin özgürlük ve bağımsızlık arzusunu yoğun bir şekilde yaşarken, aynı zamanda bir gruba, ekibe veya aileye ilişkinlik çabası içinde olduklarını görmekteyiz. Son yıllarda, ergenlerin yaşadığı öfke ve bu duyguya eşlik eden istenmedik tavırlar eğitim kurumlarında önemli bir gündem haline gelmiştir. Okul ortamında ergenlerin öfkelenmeleri ve buna bağlı olarak sergiledikleri olumsuz davranışlar, yaşadıkları çatışmalar sonucunda verimliliklerini düşürdüğü görülmektedir (Bemnak ve Keys, 2000, akt. Özmen, 2004). Ergenler, meçhul statüleri nedeniyle aileleri, öğretmenleri ve toplumun diğer üyeleriyle duygusal çatışmalar yaşarlar, bu da ortaya bir öfke duygusunun çıkmasına sebep olur. Blair, Jones ve Simpson, 1975, akt. Güleç, 2002). Ergenlerin neye öfkeleneyeceği ve öfkelenediklerinde ne tür tepki verecekleri her zaman öngörülemezdir. Örneğin, bir öğün yemeği için beklemek bu dönem içindeki öfkelenmezken, çevresi ile gerçekleştireceği sosyal aktivitelere sınır konulması veya egolarının zarar görmesi öfkeye yol açabilir. Ergenlerin öfke uyaranlarına yüzlerini asmak,

hırçın tavırlar sergilemek, argo kelimeler kullanmak, karşı gelmek, tartışmak ve şiddetli öfke tepkileri göstermek gibi davranışlar sergiledikleri gözlemlenmektedir (Rice, 1975, akt. Güleç, 2002). İnsan, Maslow'un İhtiyaçlar hiyerarşisinde de gördüğümüz üzere fizyolojik ihtiyaçlar sonrasında güvenlik ihtiyacını göstermektedir. Toplumun tüm alanlarını ele aldığımızda okul çağı bireylerinin varlıklarını en güvenilir şekilde geçirebilecekleri yer okul ortamıdır. İnsan doğumundan ölümüne dek çevresel etkileşimin içindedir. Ve bu çevreyle uyumla yaşayarak hayatını devam ettirmektedir. Bu etkileşimde toplumsal ilişkileri sağlıklı hale getirmek ve sürekliliğini sağlamak önem arz etmektedir. Bu sürekliliğin merkezinde de sosyal beceriler yer almaktadır (Samancı ve Uçan, 2017). Ergenlerin de gerek akranlarla bir arada olma isteği gerekse eğitim amacıyla en çok vakit geçirdikleri yer genel olarak okullardır. Fakat zorbalık, her eğitim kademesinde yaygın bir şekilde gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Eğitim kurumlarında kurban durumunda olan, zorbalık davranışlarını gerçekleştiren ve bu ilişkilere tanık olan çocukların hem sosyal ilişkilerinde hem de kişiliklerinde negatif bir tesir bıraktığına dair birçok araştırma bulunmaktadır. Eğitim ortamlarında gerçekleşen bu davranışların bireyler üzerinde yeterli ve değerli olma duygularını negatif açıdan etkilemekte aynı zamanda özsaygı gelişimlerine de ketvurmaktadır (Gün ve Koç, 2006).

Toplumsal iletişim şeklimizi zedeleyen unsurlardan biri olan saldırganlık varoluşumuzla beraber oluşan içgüdülerden bir tanesidir (Gökler, 2007). Bir canlıya acı vermek niyetiyle gerçekleştirilen tüm davranışlar saldırganlık olarak değerlendirilebilir (Kağıtçıbaşı ve Üskül, 2008). Özellikle son yıllarda artan vakalar yazılı-görsel medyada sık sık karşımıza çıkmaktadır. Bu da içinde bulunduğumuz toplumu tedirgin etmekte, çözüm yolları arayışına sokmaktadır. Güvenlik ihtiyacını da okul ortamında tehdit eden konuların biri de akran zorbalığıdır. Son yıllarda artan akran zorbalığı ile alakalı yapılan araştırmaların sayıca artması da bunun bir göstergesi olarak belirtilebilir. Akran ve akranlar arası ilişki olgusu bireyin yaşam döngüsü içinde birçok etkiye sahip bir kavramdır. Tekdüze bir ilişki olmaktan ziyade çok boyutlu ve karşılıklı inşa edilen olumlu olduğu kadar olumsuz durumları da barındıran bir süreçtir. Bilimsel literatürde akran ve akran zorbalığı üzerine birçok araştırma (Çankaya, 2011), Çarkıt ve Bacanlı, (2020), Bingöbalı, Akbuğa ve Yücel, (2024) bulunmaktadır.

Sık konuşulan bir olgu haline gelmesiyle yetişkinlerinde aslına geçmişlerinde zorba/mağdur konumunda oldukları dönemlerin var olduğu dile getirilmektedir. Konunun artık son senelerde okul iklimini negatif şekilde etkilediği evrensel bir olgu haline geldiğinden söz edilmektedir. Dünyanın farklı ülkelerinde yapılan çalışmalarda hemen hemen her

coğrafyada yaşanan bir problem olarak göstermektedir (Ayas, 2008; Ayas ve Pişkin, 2011).

Zorbalık konusundaki çalışmaları 1970’li yıllarda başlatan Dan Olweus şu şekilde bir tanım yapmıştır: “Bir kişi, bir süre boyunca bir veya birden fazla kişinin olumsuz davranışlarına maruz kalırsa zorbalığa uğramış olur” (Olweus, 1993). Ardından Besag (1995) zorbalığı, güçlü pozisyonundaki birey ya da bireylerin kendilerine karşı gelemeyecek pozisyonda olanlara karşı rahatsızlık vermek niyetiyle fiziksel, sosyal, sözlü veya psikolojik olarak tekrarladığı eylemler olarak ifade etmiştir. Eliot (1992) ise birebir bir kişiye bazen de bir grup kişinin tek bir kişiye yönelik yaptığı olumsuz davranışlar bütünü olarak zorbalığı ifade etmiştir. Zorbalığın, ufak bir sorun olarak görülmesine karşın, çok ciddi sonuçlar doğurabilecek zararlara hatta iki taraf için de yaşamın son bulmasına neden olacak sonuçlara götüren davranış türleri olarak ifade etmektedir (Fried ve Fried, 1996). Okullarda yaşanan şiddet içerikli olayların bir çeşidi olan zorbalığın, yaşça ya da fiziken daha büyük olanın kendinden bu açıdan daha küçük ya da zayıf olan çocukları rahatsız etme, hırpalanması ve eziyet uygulamasıdır. Zorba konumunda olan öğrenciler fiziksel veya sözel olarak diğer öğrencileri korkutarak, güvenli ve sağlıklı olan okul ortamını bozmakta, öğrencilerin birincil haklarından olan özgürlük hakkını elinden almakla dolayısıyla bu öğrencilerin sık devamsızlık yapma, güven problemi yaşamalarına sebep olmaktadır (Furniss,2000).

Yapılan zorbalık tanımlarında geline ortak nokta, mağdur/kurbanın bu davranışların oluşmasına sebebiyet verecek davranışlarda bulunmamasına rağmen fiziksel ve sözel gibi farklı şekillerde görülmesi ve süreklilik arz etmesidir (Smitt ve Sharp, 1994). Bu konuda da mağdur ile zorba arasındaki güç dengesizliğin en önemli göstergelerden birinin zorbalık olduğunu belirtmiştir (Olweus,1991) Zorbalığının fiziksel saldırılarının yanı sıra sosyal dışlama, hakaret, sözlerle insanların duygularını tahrip etme, bireylerin kendilerine ve dış dünyaya olan güvenlerini zedeleyen bir durumdur (Hazler, 1996 ve Roffey,2000).

Bu kavram karşısında ergenlerde psikolojik sağlamlığı etkileyen, akran zorbalığı konusuna pozitif bir etken olarak ele alabileceğimiz algılanan sosyal destek değişkenidir. Sağlamlığı arttıran pek çok etkinin yanında algılanan sosyal desteğin yakından ilişkili olduğu bilinmektedir sosyal destek genel psikolojik durumu iyileştirme, sorunları azaltma bağlamında güçlü bir fayda sağlamaktadır (Cheung 1995, Demaray ve Malecki 2003). Sosyal desteğe ilişkin üzerinde tam anlamıyla görüş birliği sağlanmış bir tanım bulunmamakla birlikte (Hutchison 1999), yazınlarda Cobb (1976)’nın tanımı en yaygın kabul görmüş olanıdır. Cobb (1976) bu tanımda bireyin sevildiğine önemsendiğine, değer

verildiğine ve karşılıklı yükümlülüklerin olduğu sosyal bir ağın üyesi olduğuna inanmasını sağlayan bilgi olarak belirtmektedir.

Akran zorbalığı karşısında değineceğimiz diğer bir değişken ise psikolojik iyi oluştur. Bireylerin psikolojik olarak sağlıklı olma konusundaki görüşlerine ilişkin bakış açısı sunan fiziksel ve ruhsal sağlığın genel psikolojik sağlık için gerekli olduğunu belirtmektedir. İyi oluş kavramı sözel olarak bile insana güç veren bir kavramdır (Ryan ve Deci, 2001). İyi olma hali bütün olarak ele alınsa da yaşam içerisinde bizi olumsuz durumlara karşı zihinsel sağlığımızı güçlü kılan etmenler içerisinde psikolojik iyi oluş kavramını düşünebiliriz. İyi oluş konusundaki tanımlamalar hem bilimsel hem günlük hayatı etkileme gücüne sahip olduğu belirtilmektedir (Ryan ve Deci, 2001). İyi oluş üzerine yapılan çalışmalarda, öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş kavramları iki büyük gelenekten kaynaklanmaktadır ve farklı görüş ve fikirler ile felsefi yaklaşımlara dayanmaktadır. İşlevsellik (eudaimonizm) iyi oluşu mutluluğun ötesinde bir kavram olarak ele alır ve insanın potansiyelini gerçekleştirme olarak tanımlarken hazcılık (hedonizm), iyi oluşu mutluluk ve haz olarak görerek öznel iyi oluş kavramı olarak ortaya koymuştur. (Keyes, Shmotkin ve Ryff, 2002; Ryan ve Deci, 2001).

Tüm bunlardan yola çıkarak sık sık karşımıza çıkan akran zorbalığı vakaları, baş etme yöntemlerindeki karmaşalar mevcuttur. Aileler, eğitimciler ve toplum düzeni bu problemi minimize edecek çözüm arayışı her geçen gün artmaktadır. Deneyerek yanılma, geleneksel işlevsiz toplumsal davranış kalıpları ve öğretileri ise var olan yarayı daha da derinleştirmekte ve tamirini zorlaştırmaktadır.

Bu nedenle pozitif psikoloji, insanın iyi olma halini sürdürmesini ve kendini geliştirmesinin önemine değinmektedir. İnsan yaşamında her daim olumsuz deneyimlerin var olabileceğinden bununla başa çıkmada elde edilebilecek güçlü yanların keşfinden bahsetmektedir. Son yıllarda eğitim alanında da araştırmalar (Çetin ve Öznacar, 2024) özellikle çeşitlilik ve nicelik olarak artış göstermiştir. Okul ortamlarını daha sağlıklı hale getirmek adına bahsedilen bu noktaların da kökenine inmek adına bu çalışmaya başlanmıştır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, 14-18 yaş aralığında yer alan bireylerin akran zorbalığı, psikolojik iyi oluş, algılanan sosyal destek ve bu değişkenler arasındaki ilişkide demografik özelliklerin etkisinin olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2.1.Problem Cümlesi

Akran zorbalığı ve psikolojikiyi oluş arasındaki ilişkide algılanan sosyal desteğin aracı rolü var mıdır?

1.2.1.1.Araştırmanın Alt Problemleri

1. Psikolojik iyi oluş ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Psikolojik iyi oluş ile akran zorbalığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Akran zorbalığı ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Akran zorbalığı ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide algılanan sosyal desteğin aracı rolü var mıdır?
5. Ergenlik dönemindeki bireylerin akran zorbalığı, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
6. Ergenlik dönemindeki bireylerin akran zorbalığı, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeyleri barınma türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
7. Ergenlik dönemindeki bireylerin akran zorbalığı, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeyleri bulundukları sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
8. Ergenlik dönemindeki bireylerin akran zorbalığı, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeyleri gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
9. Ergenlik dönemindeki bireylerin akran zorbalığı, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
10. Ergenlik dönemindeki bireylerin akran zorbalığı, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeyleri bulundukları okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
11. Ergenlik dönemindeki bireylerin akran zorbalığı, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeyleri bulundukları aile yapısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.2.Araştırmanın Önemi

İnsan yaşamı boyunca Maslow, (1943)'un da belirttiği gibi kendini güvende hissetmek istemektedir. Ancak güven duygusunu etkileyen birçok etmen mevcuttur. Bununla ilgili araştırmalar yapılmış ve halen devam etmektedir. İnsan hayatını düşündüğümüzde güven duygusunun her gelişim döneminde ne kadar etkili olduğu kuramlar ve araştırmalar çerçevesinde bilinmektedir (Maslow,1943, Mutluer,2006).

Yaşam dönemlerinin özellikle kişinin korunmaya muhtaç olduğu, duygusal gelişimin hızlı bir şekilde değiştiği, bir hayata hazırlık simülasyonu olarak görebileceğimiz okul

döneminde de bu duygu önemli bir yer tutmaktadır. Bu suretle okullarda yaşanan problemlerin başında gelen akran zorbalığı konusudur. Akran zorbalığında zorba/mağdur konumunda olan bireylerin bu durumlarını belirleyen faktörleri incelemek, psikolojik iyi oluş düzeylerinin ne anlamda etkili olduğu, algıladıkları sosyal desteğin akran zorbalığında ne kadar belirleyici olduğu araştırmamızın kapsamını oluşturmaktadır. Özellikle belirlenen demografik değişkenlerin de okullarda yaşanan akran zorbalığı sorununa yanıt verecek sonuçlar oluşturacağı düşünülmektedir. Böylece eğitim geleceğimizde hangi noktalarda değişim yaratmamız gerektiği, hangi durumlarda iyileştirmeler yapılması gerektiği konusunda alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

İnsan tanımı yapılırken bireyler arasında en çok kullanılan tanımlardan biri sosyal bir varlık olduğudur. Bireyler sosyal çevreden gelen desteğin etkisini hayatının her alanında görmektedir. Yapılan araştırmalarda da çevre etkisine çok açık olunan ergenlik döneminde yakın kişisel ilişkilerin, destekleyici bir unsur olan sosyal ağların ruhsal ve fiziksel sağlığı etkilerini (Rakk ve Patterson,1996, Unciho ve ark. 1996) bununla beraber olumlu sağlık algısı ile ilişkili olduğunu (Suominen ve Earl. 2005) ortaya koymaktadır. Sosyal desteğin bireyin sağlığında farklı şekillerde etkilediği ifade edilmektedir. Bu etkiler şu şekilde sıralanmaktadır: (a) düşünce, duygu ve davranışları etkilemek; (b) gencin yaşamına anlam katmasına yardımcı olmak; (c) sağlığı destekleyen davranışları kolaylaştırmak (Callaghan ve Morrissey, 1993). Sosyal destek, ergenler üzerinde yapılan intihar araştırmalarında ikinci sıradaki risk faktörü olarak ele alınıp sosyal desteğin bu anlamda kendilik değeri, psikolojik sağlık ve umutsuzluk üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu ifade edilmektedir., (Terzi-Ünsal ve Kapçı, 2005). Yakın zamanda yapılan çalışmalarda, çocuk ve ergenlerde de stresli yaşam olaylarına uyum sağlamada algılanan destek faktörünün, gerçek desteğin ötesinde bir öneme sahip olduğunu göstermektedir (Gillespie ve ark., 2004; Vaughn ve ark., 2004). Sosyal bağların eksik veya istenen düzeyde algılanmaması, psikolojik sorunların ortaya çıkma olasılığını artırabilir. (Callaghan ve Morrissey, 1993). Ergenlerin yüksek düzeyde algılanan sosyal desteğe sahip olduklarında daha az uyum problemi yaşadıkları belirtilmektedir. Özellikle ayrılmış ebeveynlere sahip (Cowen ve ark., 1990), öğrenme zorluğu yaşayan (Wenz-Gross ve Siperstein, 1997), yüksek risk altındaki gruplardakiler (Cauce ve ark., 1982) ve sürekli sağlık sorunları olan çocuklar (Varni ve Katz, 1997) algılanan sosyal desteğin psikolojik uyumlarında pozitif etkilere sahip olduğu bulunmuştur.

Bunun yanı sıra her bireyin yaşamını sağlıklı şekilde idame edebilmesi için tamamlanması gereken psikolojik ihtiyaçları vardır. Ancak bu ihtiyaçlar giderilirken psikolojik iyi oluş kavramının önemi ortaya çıkmaktadır. Bireyin özünde hayatını devam

ettirecek ihtiyaçları belirleme ve devam ettirmede, iyi oluşunun derecesi değer kazanmaktadır. Çünkü bu durum ihtiyaçların giderilmesinde gerçekleştirilen eylem ve davranış türlerini, bilişsel inançları da etkilemektedir. Psikolojik işlevsellik yaklaşımıyla bakıldığında iyi oluş, yaşamı tamamen ve derin bir biçimde doyum alacak şekilde yaşama anlamına gelir ve kavramsal olarak “psikolojik iyi oluş” kavramına karşılık gelir (Deci ve Ryan; 2008). Algılanan sosyal destekte olduğu gibi psikolojik iyi oluş da psikolojik sağlık açısından önemli bir etkiye sahiptir. Bu da bireylerin toplum içinde davranış biçimlerini, gelen olumsuz davranışlara cevap verme şekillerini ya da yaşadıklarını olumsuz deneyimleri diğerlerine aktarma biçimlerini etkilemektedir.

Özetle, toplumun görmesi ve iyileştirmesi gereken akran zorbalığı toplumun geleceği için büyük bir önem arz etmektedir. Güven, saygı gibi olumlu duyguların yoğun olduğu eğitim ortamlarında yaşanacak olumlu gelişmelerin artacağı öngörülmektedir. Bunun akabinde toplumun genel psikolojik sağlığına da olumlu katkılar sunarak bir döngü halinde iyileşme ve gelişmeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra akran zorbalığı, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşun yurtiçi literatürde çok fazla kullanılmadığı görülmektedir. Yapısal Eşitlik Modellemesi yardımıyla bu üç değişkenin incelenmesi literatürde özgün bir alan yaratacak ve ilerleyen süreçlerde araştırma yapan bireylerin faydalanacağı bir araştırma olarak kullanılabilecektir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma 2023-2024 yılları arasıyla sınırlıdır.
- Araştırmanın alışma grubu 14-18 yaş arasındaki 340 katılımcı ile sınırlıdır.
- Araştırmanın alışma grubu ortaöğretimde öğrenim gören katılımcı sınırlıdır.
- Araştırmanın kapsamı araştırma amacında yer verilen sorular ile sınırlıdır.
- Araştırma, veri toplama araçları olarak kullanılan ölçeklerle sınırlıdır.
- Araştırma, katılımcıların lme araçlarına verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Sayılıları

- Araştırma sürecinde kullanılan lme araçları geçerli ve güvenilirdir.
- Katılımcılar, veri toplamak için kullanılan ölçek maddelerine yansız, içten ve doğru yanıtlar vermiştir.
- Araştırmanın rnekleme, evreni yeterli düzeyde temsil etmektedir.

1.6.Araştırmada Kullanılan Tanımları ve Kısaltmaları

Akran Zorbalığı: Fried ve Fried (1996), zorbalığı bir bireyin karşısındaki insanı süreğen bir şekilde ve bilerek zarar verme amacı ile güç kullanması olarak tanımlamakta ve zorbalık olarak adlandırdığı şeylerin şu unsurları taşıdığını belirtmişlerdir: Kötü niyet, sürekli olarak zarar verme, güç ilişkisinin zorbanın lehine olması, duygusal olarak hassas ve izole edilmiş bir mağdur, ve zedeleyici sonuçların meydana gelmesi gibi unsurlar zorbalık vakalarında sıklıkla gözlemlenen özellikler arasındadır.

Psikolojik İyi Oluş: Psikolojik iyi oluş, bireyin yaşamının anlam ve amacının olması, olumlu kendilik algısının olması bunun yanı sıra sınırlılıklarının farkında olup yine de kendinden memnuniyet duyması, diğer bireylerle güvenli, sağlıklı ilişkiler geliştirebilmesi, çevresini ihtiyaç ve isteklerine göre şekillendirebilmesi bunu yaparken özerk ve bağımsız davranabilmesi, var olan kapasitesini de geliştirme çalışmalarına yansımaktadır (Keyes, Shmotkin ve Ryff, 2002).

Algılanan Sosyal Destek: Algılanan Sosyal destek, bireyin çevresinden aldığı desteklerin sosyal ve psikolojik boyutlarını kapsar. Bu destekler genellikle aile, arkadaşlar, komşular, öğretmenler ve bireyin içinde bulunduğu toplumsal gruplar aracılığıyla sağlanır (Yıldırım, 1997). Özellikle öğrenciler için, en önemli sosyal destek kaynakları genellikle aile, arkadaşlar ve öğretmenlerdir (Yıldırım, 1997).

AZ: Akran Zorbalığı

ASD: Algılanan Sosyal Destek

PİO: Psikolojik İyi Oluş

AZBÖEF: Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu

Ç-SDDÖ: Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği

EPOCH: Ergenler İçin Beş Boyutlu İyi Oluş Modeli Ölçeği

BÖLÜM II: İLGİLİ LİTERATÜR

Yürütülen araştırmanın temelini oluşturan akran zorbalığı, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş kavramları bu bölümde ele alınacaktır.

2.1.Ergenlik

Bu bölümde ergen ve ergenlik, akran ve akran zorbalığı konusundaki araştırmalara yer verilecektir.

2.1.1. Ergen ve Ergenlik Dönemi

Ergen kelimesi Batı literatüründe “adolescent” olarak geçerken Latincece olgunlaşmak, büyümek anlamına gelen “adolescere” olarak köken oluşturmuştur. Yapı ve mana olarak bakıldığında bir süreç olarak bahsedilmektedir (Yavuzer, 1993). Ergenlik dönemine dair yapılan ilk bilimsel çalışma 1904 yılında yayınlanmış olan “Adolescence” G. Stanley Hall tarafından gerçekleştirilmiştir (Ekşi, 1990).

Ergenlik TDK’da “Cinsel organların fizyolojik gelişmeyle başlayan, buluşa ermişlikle yetişkinlik arasındaki dönem, yeni yetmelik, ergenlik çağı.” (Türk Dil Kurumu,2022) olarak tanımlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığınca ergenlik “buluş çağına girme ile başlayan biyopsikolojik açıdan çocukluğun sona erdiği ve toplum hayatında sorumluluk alma dönemi olan, genç yetişkinliğin başladığı dönem olarak nitelendirilen 12-24 yaşları arasındaki gruptur” (Ünver vd., 1986). Birleşmiş Milletler Örgütü’ne göre gençlik dönemi 12-25 yaş aralığıdır (Akt. Kulaksızoğlu, 2022). Ülkemizde ise erkeklerde 12-14 yaşlarda, kızlarda ise 10-12 yaş civarında başlayan 21-24 yaşlarında sona eren bir dönemdir (Büyükgönenç ve Toruner, 2012)

Ergenlik tanımları ile beraber literatürde farklı şekillerde ele alındığı görülmektedir. Steinberg (1985/2007) ergenliği fiziksel, sosyal ve bilişsel boyutlarda değişimlerin yoğun olarak var olduğu dönem olarak ele almaktayken, Hall “fırtına ve stres dönemi” şekilde tanımlamıştır (akt. Ekşi, 1990). Diğer yandan ergenliği Kulaksızoğlu (2022), hormonal, kişisel, sosyal, bedenlen büyüme, duygusal ve zihinsel değişimlerin olduğu, buluş dönemi ile başlayan ve fiziksel büyümenin bitmesiyle sona erdiğini varsayan bir evre şeklinde tanımlamaktadır.

Bu dönemde yaşanan gelişim ve değişimin akabinde bazı bireyler kolay uyum sağlayabiliyor iken bazıları farklı sorunlarla karşılaşa bilmektedir. Gelişim evresindeki zorluklar kategorize edildiğinde; biyolojik, psikolojik, ahlaki, sosyal ve ruhsal bozukluklar olmak üzere beş şekilde ele alınabilir (Geldard & Geldard, 1999/2013).

2.1.2. Ergenlik döneminde Akran İlişkileri

Akrak kelimesi dilimize Arapçadan geçmiş olan akran kelimesi "kirn" kökünden türetilmiştir. Kirn, eşit ve denk manasına gelirken, akran, aynı yılda doğmuş olan kişiler için kullanılır. Akrün'ül İhvan tamlaması yaşıtlı arkadaşlar, dostlar anlamına gelir. Kelimenin yan anlamı ise, makamları ve mevkileri denk olandır (TDK). İnsan varoluş gereği psiko-sosyal bir varlık olduğu için yaşadığı toplum içerisinde etkileşim ve iletişim ağının öznesidir. Bahsedilen bu etkileşim çocukluk dönemi ile başlayıp yaşlılık dönemine kadar sürebilmektedir. Bu ilişkinin yürütülebilmesi için arkadaşlık oluşumu ve bir sosyal çevre içinde var olması gerekmektedir (Ericson,1959).

Bu süreçle beraber kişi hem akranlarından etkilenmekte hem de onlar üzerinde bir tesir bırakma sürecindedir (Sarı ve Tekbıyık, 2012). İnsanlar bu etkileşime yaşamları boyunca ihtiyaç duyabilmektedirler (Yılmaz, Yılmaz ve Karaca, 2008). Bireyin çocukluk döneminden ergenliğe geçişinde akran ilişkilerinde fark edilir bir artış gözlenmekte bunun getirisi olarak akran kabulü ve onayı önemini arttırmaktadır. Bu gruplarının kişinin bireyselleşmesinde ve kendini bağımsız bir birey olarak görmesinde önem arz etmektedir. (Kaner, 2000).

Ergenlik dönemindeki bireyler okul ortamında ve okul dışı çoğu zamanda birlikte vakit geçirmektedirler. Davranışları gerçekleştirmede birlikte hareket etmektedirler. Bu da ortak davranış kümeleri meydana getirmektedirler (Totan ve Yöndem, 2007). Fiziksel gelişimleri ile birlikte beğeni ve kabul edilme istekleri artmaktadır. Bu da benlik saygısının oluşmasında etkenlerden biridir (Kalkan ve Kaygusuz,2013). Bunun yanında akran gruplarında ergenler ait olma duygusunu da yaşayarak sosyalleşmelerine olumlu katkıda bulunmaktadır. Güncel olaylar, toplumsal olgular hakkında benzer düşüncelere sahip olduğu bir topluluğa dahil olduklarında kendilerini ifade etmeleri kolaylaşmakta, fikri gelişmeleri niteliksel olarak artmakta ve deneyim kazanma konusunda istekli olmaktadır. Akran gruplarında diğer yetişkinlerle ve aile ortamlarına kıyasla onay almaları daha kolaydır. Yetişkinliğe geçiş

süresinde ihtiyacı olan sosyal rollere hazırlıklarını gerçekleştirmekte ve arkadaş grupları yol gösterici olmaktadır (Yörükoğlu, 1996). Bunun yanı sıra yalnızlık duygusu bu dönemde en yoğun hissedilen gelişim dönemidir. Yalnızlığın verdiği acı akran gruplarının olumlu etkisi ile yenilmesi daha kolay bir hal almaktadır (Brennan,1982). Sosyal hayattan aldıkları doyum miktarını da arttırmaktadır. Ebeveynler tarafından konulan sosyal sınırlar ergenlerde yalnızlık duygusuna sebep olabilirken olumlu akran ilişkileri bu yalnızlık duygusundan kurtulmasına ve olumlu bir kişilik geliştirmesine rehberlik etmektedir (Brennan,1982). Ancak olumlu akran ilişkilerine sahip olmayan bireylerde ait olma, sosyal ortamlarda var olma isteği ile davranış değişiklikleri meydana gelmekte ve saldırganlık ve zorbalık davranışlarına neden olabilmektedir (Brennan,1982).

2.2. Akran zorbalığı

2.2.1. Zorbalık

Akran zorbalığı konusunda ilk bilimsel çalışmalar Olweus tarafından 1970’li yıllarda Norveç’te gerçekleştirilmiştir. Olweus (1993) “Bir ya da birden çok kişinin kendilerinden daha zayıf birilerine tekrarlı bir biçimde yaptıkları olumsuz davranışlardır” şeklinde zorbalığı ifade etmiştir. Literatürü taradığımızda zorbalığının farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Zorbalık “bir kişinin diğer bir kişiyi incitmesine neden olan herhangi bir davranış” olarak tanımlanmaktadır (Furniss, 2000). Olweus’a göre bir davranışın zorbalık olarak adlandırılması için üç temel özellikten bahsetmektedir (Olweus, 1999).

Bunlar:

1. Kasıtlı zarar verme amacı taşıyan saldırgan davranışın olması.
2. Yapılan davranışın süreklilik göstermesi.
3. Kurban ve zorba arasında güç dengesizliğinin bulunmasıdır. Pişkin (2002)’ye göre zorbalık öğrencilerin sürekli, bilerek ve isteyerek kendinden çok daha güçsüz olan öğrencileri rahatsız etmesi ve kurban olarak tanımlanan öğrencilerin kendilerini koruyamadığı bir saldırganlık türüdür.

Zorbalık konusunda Carrera, DePalma ve Lameiras (2011) beş etkenden bahsetmektedirler. Bunlar; şiddetin eylemin alt boyutu olarak değerlendirilmesi, mağdur konumundaki kişinin süreklilik arz eden bir fiziksel, duygusal ve sosyal zarara uğraması, zorbanın bu eylemi gerçekleştirirken kasıtlı ve bilinçli gerçekleştirmesi, mağdur olan kişi

herhangi bir tahrik barındıran davranış göstermemiş olması ve kişi ya da grup tarafından uygulanabilir olması şeklinde sıralanmaktadır. Bu noktada zorbalığa maruz kalan kişinin karşı taraf ile arasında güç dengesizliğinin var olması söz konusudur. Bu dengesizliğin mağdurda yarattığı çaresizlik ve kendini koruyamaması zorbalığın ana noktasıdır (Rigby, 2003).

Zorbalığın gerçekten zorbalık olup olmadığı belirlerken eylemin dozu, mağdurun hissettiği rahatsızlık, sürekliliği ya da sayısı, zorbanın fiziksel üstünlüğü gibi ayrıntılara da bakılması gerekmektedir (Smith, 2004). Farklı bir tanımda ise bireyin diğer kişilere zarar verme düşüncesinin zihinsel olarak süreklilik arz etmesi ve devamlı olarak davranışlarına yansıtması olarak belirtilmektedir (Rigby,2002). Bu nedenle bireyler arasında yaşanan saldırganlıkların bu nitelikler göz önünde bulundurularak tespit edilmesi gerekmektedir.

2.2.2. Akran Zorbalığı Çeşitleri

Zorbalık dediğimizde aklımıza ilk gelen kavram genelde şiddet olmaktadır. Şiddetin tanımı ise bireyin kendi bedensel gücünü kullanarak ya da bir nesle aracılığıyla diğerlerinin zarara uğratma ve yaralamasıdır (Olweus, 1999). Zorbalık kelimesinin sözlük anlamları incelendiğinde, Türk Dil Kurumu'na ait Türkçe Sözlük 'de zorba “gücüne güvenerek hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan kimse, despot, diktatör” olarak tanımlanırken; diğer sözlüklerde “acımasız ve haksız davranan, kıyıcı, zulmeden” ya da “gücüne güvenerek başkalarının hakkını alan” ve benzeri şekillerde tanımlanmıştır.

Bunun yanı sıra zorbalık kendi içinde alt başlıklara ayrılmaktadır: fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, cinsel zorbalık, duygusal/psikolojik zorbalık şeklinde söylenebilir.

Ancak çalışmamıza konu olan ve araştırılmasının hem toplumsal gelişime hem de eğitim alanında alınacak önlemler akabinde akran zorbalığına ışık tutmak gerekirse; tam bir netlik olmasa da ilk olarak 1862 de İngiltere de zorbalık kelimesi ilk defa bir gazete haberinde telaffuz edilmiştir. Ardından 1897 de gazete makalesi ile Burk, zorbalık terimi üzerine bir çalışma yayınlamıştır. Çalışmasında zorbalık kavramının erken çocukluk döneminden yükseköğretime kadar herhangi bir kademedeki kendinden aşağıda olan bireylere uyguladıkları zulüm olayları şeklinde tanımlamıştır.

Ancak uzun bir süre üzerinde çalışılmayan bu konu ilk olarak İskandinav ülkelerinde 2. Dünya Savaşı etkisiyle de gündem haline gelmiştir. Savaşın bu kavram üzerindeki etkisini

farklılıklara ve ayrımcılık davranışlarına bir tepki koyma biçiminde oluşmuştur (Toksöz, 2010). Sonrasında Dan Olweus (1993) zorbalığı doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki sınıfa ayırmıştır. Fakat Dünyada yaşana değişimler ve teknolojinin hayatımıza girmesi ile beraber zorbalık türleri de farklılaşmıştır. Ayaş ve Pişkin'in (2015) araştırmalarında aşağıda açıklanan altı farklı zorbalık çeşidine yer vermiştir.

2.2.2.1. Fiziksel Zorbalık

Fiziksel zorbalık dediğimizde daha çok eylem ve güç gerektiren, fiziksel şiddeti içeren davranışlar bütünü olarak tanımlanabilir. Zorbalık gösteren bireyler daha çok kendinden güçsüz bireyler seçme eğilimindedir (Güven, 2015). Diğer zorbalık türlerine göre daha kolay fark edilir sebebi ise vurma, tekme atmak, çimdirmek, saç çekmek, ısırarak, oyuncak fırlatmak gibi kolay gözlenebilir ve fark edilebilir davranışları içermesinden kaynaklıdır. (Griffin ve Alan, 2004; Pişkin ve Ayaş, 2011). Bundan dolayı diğer öğrencilerin ve öğretmenlerin müdahale etmesi daha olanaklıdır (Smith, 2016; Vlachou, Andreou, Botsoglou ve Didaskalou, 2011).

2.2.2.2. Sözel Zorbalık

Sözel zorbalık, kelime anlamından da anlaşılacağı üzere daha çok olumsuz sözel ifadelerin yer aldığı, karşı tarafı rahatsız eden zorbalık çeşitidir (Avcı ve Cenkseven Önder, 2021). Zorba tarafında olan bireyler kurbanlarına takma isimler kullanmak, , dalga geçmek, tehdit ve hakaret etmek, küfür etmek (Çankaya, 2011) ya da fiziksel görünüşleri ile ilgili aşağılayıcı, rahatsız edici yada küçük düşürücü tavırlar göstermek sözel zorbalık olarak ifade edilmektedir (Gültekin, 2003; Güvenir, 2008).

Diğer zorbalık türleri gibi sözel zorbalık da mağdurda psikolojik neticelerin ortaya çıkmasına sebep olmakta ve eğitim kurumlarında öğrencilerin en çok karşı karşıya kaldığı türlerden biri olmaktadır (Wang, Jannotti ve Nansel, 2009).

2.2.2.3. Dışlama (İzolasyon) Zorbalığı

Zorbalık bireylerde temasa ya da sözele dayalı durumlar dışında bazen dolaylı olarak bireye temas edebilir (Talu ve Elmas, 2020). Bireyi kasıtlı olarak dışlamak, yok saymak,

ortamdan soyutlamaya çalışmak, ortama dahil etmemek, görmezden gelmek gibi durumlar bu zorbalık çeşidine dahil olmaktadır (Paul, Smith ve Blumberg, 2012).

Bu dışlama türünde bireye değersizlik ve yalnızlaştırma duygusunu yaşatma ve akabinde dışlanmışlık hissini yaşaması söz konusudur (Öztuna, 2018). Ancak diğer zorbalık türlerine göre fark edilmesi daha zordur olduğu ifade edilebilir (Güven, 2015; Pişkin ve Ayas, 2011). Bazı durumlarda ise diğer zorbalık türleri ile beraber aynı anda kişi dışlama zorbalığına da maruz kalabilmektedir (Gümüş, 2020).

2.2.2.4. Söylenti Zorbalığı

Bu zorbalık türünde zorbalar mağdurların sosyal yaşamlarına zarar vermek amacıyla haklarında gerçek olmayan söylenti çıkarma, kurbanların sırlarını izinleri olmadan başkaları ile paylaşmak örnek gösterilebilir. Temelde bireylerin sosyal ilişkilerini zarara uğratmak söz konusudur. Bu sebeple literatürde ilişkisel, psikolojik ya da duygusal zorbalık olarak da geçmektedir (Pişkin ve Ayas, 2015; Wang ve diğerleri, 2009).

Bu zorbalıkta diğerlerine kıyasla eylem ile bireyde yarattığı etki arasında zaman daha uzun olduğu ifade edilmektedir. Neticesinde diğer öğrenci ya da öğretmenlerden tarafından fark edilmesi zordur (Avcı ve Cenkseven Önder, 2021). Bunun nedeni olarak diğerlerinde doğrudan bir saldırı söz konusu iken bu zorbalıkta dolaylı yoldan gerçekleşmesi olarak belirtilmektedir (Sullivan, 2000). Mağdurun fark etmesi ve telafi edilmesinde yardımcı öğelerin de duruma geç tesir edebilmeleri de bireyde yarattığı etkiyi daha yıpratıcı bir hale getireceği ifade edilebilir.

2.2.2.5 Eşya Zorbalığı

Bu zorbalık türünde bireyin direkt kendine değil eşyalarına karşı verilen bilinçli bir zarardan bahsedilmektedir (Dracic, 2009). Mağdurun/kurbanın kitaplarını vs. yırtmak, eşyalarını izinsiz almak, yiyeceklerini ya da parasını zorla almak/çalmak, değerli eşyalarını izinsiz almak ya da zarar vermek (Ergül, 2009) gibi durumlar olarak temelinde kurbanın eşyalarına doğrudan fiziksel zarar veya zarar vermek olarak ifade edilmektedir (Ayas, 2017; Pişkin ve Ayas, 2011).

2.2.2.6. Cinsel Zorbalık

Cinsel zorbalıkta diğerlerinde olduğu gibi esas olan kurbanın isteği dışında gerçekleşmiş olmasıdır. Bireyi zorla öpme, dokunma, cinsel içerikli/çağrışumlu argo kelimeler kullanma, bu içerikte mesajlar yollama, eşyalarını açmaya çalışma ya da el kol şakaları yapma bu zorbalık türüne örnek gösterilmektedir (Ayas, 2017).

Bu zorbalık türünün içeriğine bakıldığında kız öğrencilere yoğunluk olarak gösterildiği gibi düşünülse de hem kız hem erkek öğrencilere hem karşı cins hem hemcinsleri tarafından cinsel zorbalığa maruz kalabilmektedir (Ayas ve Pişkin, 2011). Mağdurlar gördükleri bu zorbalık sonrası yoğunluklu olarak utanç ve aşağılama hissetmektedirler (Kepenekçi ve Çinkır, 2006). Diğer zorbalık türünde olduğu gibi bunda da bireyde tahrip yaratan sonuçlar ortaya çıkacağı ifade edilebilir.

2.2.3. Zorba Öğrencinin Özellikleri

Akran zorbalığında kurbanları korumak ve zorbalığı önlemek için bu davranışları gerçekleştiren bireylerin içi tanımlanması ve özellikleri bilinmesi gerekmektedir. Zorbalar, zorbalığı başlatan ve devam ettiren bireylerdir. En belirgin nitelikleri grup kabulünü yaşayamayan ancak zorbalık davranışları sonucu grup içinde popüler olacaklarını savunan, empatik becerileri zayıf, benlik saygıları düşük, diğer bireylere karşı kıskançlık duygusuna sahip ve saldırgan tutumları olan bireyler olarak ifade edilmektedir (Polat Külcü, 2015). Alanyazın tarandığında Dake ve diğerleri (2003), zorba kişilerin ortak özelliklerini şu şekilde belirtmişlerdir:

- Ebeveyn-çocuk ilişkileri zayıftır.
- Ebeveynleri tarafından ceza odaklı disipline etme biçimlerine maruz kalırlar
- Otoriter ebeveynlere sahiptirler.
- Ebeveyn desteği normalden az olarak görmektedirler.
- İstismar sorunları yaşayabilmektedirler.
- Suça karışma eğilimindedirler.
- Suça ve kavgaya yatkındırlar.
- Madde bağımlılığına yatkındırlar.
- Yemek bozuklukları gözlenmektedir.

- Canına kıyma eğilimindedirler.
- Depresyon belirtileri yaşayabilmektedirler.
- Psikiyatrik problemler yaşamaktadırlar.
- Okul içinde kurallara uyum konusunda problem yaşayabilmektedirler.
- Okulda olumsuz davranışlar (okuldan kaçmak, kopya çekmek, ders akışını sürekli olarak bozmak vs.) göstermektedirler.
- Çevrelerinde kendilerine benzer zorba arkadaş seçimleri mevcuttur.

2.2.4. Kurban Öğrencinin Özellikleri

Kurban olarak tanımladığımız bireyler zorbaların davranışlarına maruz kalan kişilerdir. Bu konumda olanların en belirgin özellikleri fiziksel yönden zayıflık, olumsuz veya düşük benlik saygısı, daha sesiz ve hassas olma, kaygı seviyesi yüksek, okulda yalnızlık çekmek, özgüvenleri düşük olarak ifade edilebilir (Gökler, 2009). Literatüre bakıldığında kurbanların özellikleri şu şekilde sıralanmıştır (Dake ve diğerleri, 2003):

- Arkadaş ortamlarında diğerlerine göre popülaritesi düşüktür.
- Depresyon belirtileri göstermektedirler.
- Kendilerine zarar verme eğilimleri vardır.
- Kaygı seviyeleri yüksektir.
- Özgüven ve özsaygıları düşüktür.
- Yeme bozuklukları görülebilmektedir.
- Yalnızlık yaşayabilmektedirler.
- Uyku sorunları, alt ıslatma, tırnak yeme, psikosomatik tabanlı rahatsızlıklar gibi fiziksel sağlık sorunları yaşayabilmektedirler.
- Psikiyatrik problemler yaşamaktadırlar.
- Yalnız zaman geçirme eğilimindedirler.
- Zorlu ev ortamlarına sahiptirler.
- Ebeveynlerinden aldıkları destek düşüktür.

Aslında zorbaların ve kurbanların içinde bulundukları durumların bazılarının ortak olduğu görülmektedir.

2.2.5. Hem Zorba Hem Kurban Öğrenci Özellikleri

En temel tanımıyla şiddet davranışlarına maruz kalan ancak aynı zamanda uygulayan kişiye yapılan tanımdır (Olweus, 2005). Saldırgan ve kışkırtıcı olarak kategorize edilmektedir (Perren, 2000). Bu grupta zorbalığa maruz kalan çocukların aynı zamanda kendilerinden güçsüz olan diğer bireylere zorbalık yaptıkları ifade edilmektedir (Baldry,1998).

Zorba mağdurların en belirgin özellikleri arasında zorbalara boyun eğme diğer tarafta kendinden zayıf gördüğü bireye saldırganlık gösterme eğilimindedir. Mağdurlarda olduğu gibi bu grupta da düşük sosyal konum ve arkadaş grubuna sahip olamama gerçekleştirilen davranışların nedenleri arasında söylenmektedir (Perren,2000).

Bu grupta olan bireyler saldırgan nitelikteki davranışlarından kaynaklı grup içinde sevilme ve kabul edilme konusunda problem yaşamaktadırlar. Dolayısıyla riskli gruplara dahil olmaları kolaylaşırken diğer iki gruba istinaden suça sürüklenme olasılıkları artmaktadır. Sosyal ortamda yaşanacak problemlerin çıkış noktası olabilmekte, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu da yaşayabilmektedirler. Bu nedenle çevrelerinde kabul görmeleri zorlaşmaktadır bu da bireyde hem nörotik hem psikopatik sorunlara neden olmaktadır. (O'Moore ve Kirkham, 2001). Diğer iki gruba göre ruhsal anlamda hızlı değişimleri, sosyal alanlarındaki davranışsal ve bilişsel tutarsızlıkları kişilerarası ilişkilerine zarar vermektedir (Sullivan, 2010).

2.6.Seyircilerin Özellikleri

Bu grupta olan bireyler direkt saldırganlığa maruz kalmaları da şahit olduğu deneyimler kendisini olumsuz etkilemektedir. Hem mağduru koruyamama hem de aynı sorunları kendisinin de yaşayacağı kaygısı kendisini negatif etkilediği belirtilmektedir (Dölek, 2002). Bununla beraber okul ilişkisi etkilenmekte ve okula devamlılığın oranının düşmesine neden olmaktadır (Furnis,2000). Diğer açıdan ise birey kendisinin de aynı durumda olacağını düşünüp kaygıyla beraber güçlünün yanında durup mağdura destek vermekten uzak durabilir (Craig ve Pepler, 2007).

Seyirci rolünde olan bireyler de zorbalık karşısında iki gruba ayrılmaktadır. Birinci gruptakiler izledikleri şiddetten rahatsız olup kendileri engel olamasa da bir yetişkinden

yardım istemektedirler. Ancak istenen yardımı alamazsa kendileri maruz kalmasa da anksiyete ve korku yaşayabilmektedirler. Diğer grupta ise zorbalık olayına şahit olduğu halde herhangi bir engelleyici sözel ya da fiziksel bir engelde bulunmayanlar olarak ifade edilmektedir (Salmivalli, Kaukiainen ve Voeten, 2005) yaşadıkları bu güvensiz ortam da beraberinde farklı problemlerin ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir.

2.3.Algılanan Sosyal Destek

2.3.1. Sosyal destek

İnsan varlığı gereği kişiliğinin oluşturduğu yapı ile ihtiyaçlarını karşılaştırdığı sosyal çevrenin birleşimi neticesinde yaşamını oluşturmakta ve devam etmektedir. Bireylerin ruh halini doğrudan etkileyen ve günlük becerilerinde olumlu ya da olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir. Sosyal destek kavramı ilk olarak Caplan (1974) sonra Cobb, S. (1976) ve Cassel, J. (1976). Tarafından 1976 yılında ortaya atılmıştır. Cobb (1976), sosyal desteğin bireyin sevilip sayıldığı ve değer gördüğü ve sorumlulukları ile karşılıklı olarak diğer bireylere bağlı olduğuna inanmasını sağlayan bilgiler olarak tanımlamaktadır. Cohen ve Syme (1985) ise, sosyal desteği güvenebileceğimizi insanların mevcudu olarak kavramsallaştırırken Khan (2015) ise diğer bireylerce önemsenmek, değer görmek ve sevilmek olarak ifade etmiştir.

Sosyal destek en kısa tanımla ihtiyaç duyulduğunda beklenen kaynaklardan destek alınacağını algılanması şeklinde ifade edilmektedir (Hynie vd., 2011). Sosyal Destek sistemi; bireyin yaşamındaki durumları bireyi olumsuz yönde etkilemesini önleme veya tesirini azaltma, dış çevrede yaşanan kaygı verici durumlarda karşı kısmen veya tamamen koruma görevi üstlenmek ve de bireyin yaşamında yaşadığı olumsuz deneyimlerde bireye dayanma kuvveti verip dolayısıyla sağlığına pozitif bir etki yaratmak şeklinde yardım ettiği belirtilmektedir (Yıldırım,1997).

2.3.2. Sosyal Destek Türleri

Cohen ve Wills (1985) e göre sosyal destek 4'e ayrılmaktadır.

2.3.2.1. Duygusal Destek- Saygı Desteği:

Bireyin içinde bulunduğu çevrece sevilen, kabul gören, beğenilen, değer ve imtina gösterilesi gibi ihtiyaçlarının karşılanması türüdür. Bireyin kendilik algısının gelişimine pozitif katkı sağlar. Empati, güven duyma, fiziksel temas ve iletişim kurma, önem verdiğini gösterme ile anlaşılır.

2.3.2.2 Araçsal Destek

Bireyin maddi ihtiyaçlarının karşılanmasını kapsar ihtiyacı olan para, araç gereç gibi somut yardımları kapsamaktadır. Birey bu ihtiyaçların giderilmesi ile stresi azalabilir ve problemini çözüme kavuşturabilir.

2.3.2.3. Bilgi Desteği

Bireyin sorunlarına yönelik rehberlik eden ve yol gösteren destek anlamına gelmektedir. Örnek olarak bireyin hastalığı hakkında ona verdiği bilgi duruma örnek gösterilebilir.

2.3.2.4. Yansıtıcı Destek

Bireylerin özellikle muallak yaşadığı durumlarda geribildirim alabildiği daha genel anlamda davranışları hakkında diğer kişilerden geri bildirim alması olarak tanımlanabilmektedir.

2.3.3. Sosyal Destek Boyutları

Sosyal destek, 1980’li yıllardan beri üç ana kavram etrafında çalışılmıştır. Bunlar algılanan sosyal destek, destek kaynakları ve elde edilen sosyal destek olarak belirlenmiştir. (Laireiter, 2011) Diğer bir anlamda ifade edilecek olursa sosyal desteği oluşturan iki boyutun algılanan sosyal destek ile elde edilen sosyal destekten oluştuğu ifade edilebilir (Den Oudsten vd., 2010; Norris ve Kaniasty, 1996).

Algılanan sosyal destek boyutu olarak ifade edilen kısım bilişsel boyuta denk gelmektedir. Bireyin desteklendiğine dair inancı, kendisinin ve eylemlerinin destekleyici

yapıda olması bilişsel sistem ve şemalarını kapsamaktadır (Laireiter, 2011). Kişi desteğe ihtiyacı olduğunun farkında olması, desteğin geleceğine dair duyduğu güven ve gerekli olduğu anlardan önce dahi desteğin geleceğine dair inanç, bireylere strese yönelik kalkan etkisi yaratmaktadır (Norris ve Kaniasty, 1996; Stewart vd., 2010). Sosyal desteğin fonksiyonel ve yapısal destek yönü şeklinde ifade edilen boyutu ise bireyin kişiler arası etkileşimden aldığı destek ve patişe uygulanışını ifade etmektedir (Den Oudsten vd., 2010; Laireiter, 2011).

Yapısal destek ise bireyin bir gruba olan bağılılığı ya da genel bir ifadeyle kişiler arası oluşan yapıyı ifade etmektedir. Fonksiyonel destek ise alınan temel desteğin sosyal yapılar aracılığıyla temin edilmesi şeklinde ifade edilmektedir (Nakash vd., 2017).

3.4. Sosyal Destek Modelleri

Sosyal desteğı iki grupta incelemek mümkündür. Bunlar temel etki değimiz diğeri bir ifadeyle direkt etki denilen ki bu başlıkta bireylerin doğrudan etkilenmesi söz konusudur (Bullinger ve Nowak, 1998, akt., Aslan, 2022). Sosyal desteğı düşük seviyede alan bireylerin olumsuz yönde etkilendikleri ve stres seviyesinin de yüksek olduğu görölmüşür (Cohen ve Wills, 1985).

Diğeri grup ise tampon etki denilen bireylerin yaşadığı zor durumlarda bireylere güç sağlamak ve kaygılarını azaltmaya yardımcı olmak olarak değeriendirilmektedir (Bullinger ve Nowak, 1998, akt., Aslan, 2022). Bireyler bu modelde bahsedilen tampon etkisini hissettiklerinde yüksek kaygı içeren olaylar ile karşılaştıklarında yaşayacakları olumsuzlukların getiri olan stresin etkilerinin de etkilerini azaltmış oldukları ifade edilmektedir (Cohen ve Wills, 1985).

3.5. Algılanan Sosyal Destek

Alanyazında yapılan taramalarda algılanan ve alınan sosyal destek kavramı olarak ifade edilen iki farklı durum olduğu görölmektedir. Alınan sosyal destek, desteğin davranışsal değeriendirmesi olan ve nicel bir kavram olduğu görölmektedir (Akyol,2013). Ancak algılanan sosyaşl destek kavramı daha sübjektif bir kavramdır. Bireyin aldığı sosyal desteğı hissetme derecesinin bilişsel değeriendirmesi söz konusudur. Bu durumda alınan sosyal destekten ziyade algılanana sosyal destek kavramı daha önemli hale gelmektedir.

Çünkü kişinin aldığı destekten ziyade bu desteğin ne kadarının farkında olduğunun tanımlayan bir durumdur (Arslan,2018).

Sosyal destek kavramı en genel anlamda ilişkiden ne kadar doyum sağladığı ile doğrudan ilintilidir. Bu açıdan bakıldığında kavramı anlamlandırmak kolaylaşmaktadır. Kişi ne kadar sevildiği, önem verildiği ya da yardım isteyebilmesi ve ihtiyacının karşılanması algıladıkları sosyal desteğin fazla olduğunu göstermektedir. Ancak kişinin mizaç, tutum gibi bireysel özelliklerinden de etkilenebilmektedir (Ardahan,2006). Eğer birey sosyal desteği düşük algılıyorsa uyum problemleri, sosyal ilişkilerde zayıflık gibi sorunlar yaşamaktadır. Stresini kontrol etmekte zorlanabilmektedir. Yeterli sosyal desteği alan bireyler kendilik değerinin arttığı, baş etme becerilerinin arttığını ve de psikolojik iyi oluşlarının da olumlu yönde etkilendiği ifade edilmektedir (Guo ve Che,2022).

2.3.5.1.Ergenlerde Algılanan Sosyal Destek

Algılanan sosyal desteğin bireylerde ne anlama geldiğini düşündüğümüzde ergenlerin ihtiyaç hissettiklerinde arkadaşlık aile ya da çevrelerinden ne kadar yardım alabileceklerini inanmaları önemlidir (Bi vd.,2021).

Ergenler olarak değerlendirdiğimizde sosyal destek kaynakları formal ve informal şeklinde ikiye ayrılır; destek sağlayan formal kaynak olarak sağlık uzmanları, sosyal hizmet uzmanları, danışman ve öğretmenler olarak gösterilebilirken informal kaynaklar ise aile, akraba, arkadaş ve komşular olarak ifade edilebilir (Tosun, 2020).

Özellikle ebeveynlerin önemine değinmek gerektiğinde aileden alınan desteğin ergenlerin yaşam doyumlarında göre daha fazla etkisi olduğunu gösteren çalışmalara literatürde rastlanmıştır. Bu çalışmalardan Jimenez-Iglesias ve ark. (2017) ve Bi ve ark. (2021)unun sebebi olarak çocukluk ve ergenlik çağında bireyler araçsal ve duygusal tüm destekler için ebeveynlerine güvenir ve onların desteği var oldukça mental olarak daha sağlıklı ve daha az stresli olduğu ifade edilmektedir. Bunun yanında okulun ergenlerin hayatındaki önemi artması ve ailelerinden bağımsızlaşmaya başlaması ile arkadaşlar, öğretmenler ve okuldan algılanan sosyal destek git gide etkili hale gelmektedir. Yapılan bazı araştırmalarda ergenlerin arkadaşlarından aldığı sosyal desteğin giderek önem kazandığını ifade etmektedir (Bokhorst vd., 2009; Leme, Del Prette ve Coimbra, 2015). Ergenlerin bu

dönemde ait olma, rehberlik sağlama, kendilik değerinin gelişimi gibi konularda destek aldığı akranları ve onlarla olan ilişkileri daha da önem kazanmaktadır. Bu nedenle aldıkları dönüt yaşamları için önemli olduğundan kısa vadeli ilişkiler dahi olsa ihtiyacı olan duygularını besleyen önemli bir kaynaktır (Uyan, 2014).

Bu dönemde aile ve arkadaşan sonra diğer önemli kaynaklar okul ve öğretmenlerdir. Çünkü okullar eğitimin yanında bireylerin yoğun bir şekilde sosyal ilişkilere girdiği merkezlerdir. Öğretmenlerin tutumları da ergenlerin algıladıkları sosyal destek ile beraber okul başarısı, okula bağlanma, akran ilişkileri ve problemli davranışların düşüklüğü ile ilintilidir. Bunun yanı sıra benlik saygıları da pozitif yönde etkilemektedir (Bayram,2016).

Algılanan sosyal desteğin azalması ile ergenlerde saldırganlık ve şiddet (Davli Temel, 2018), oyun bağımlılığı (Barut,2019; Sancaktar, 2020), sigara kullanımı (Taştan, 2019), intihar fikirleri (Miller, Esposito- Smythers, Leichtweis,2015) ve depresyon (Wan, Yang, Liu, Zhang, Liu, Jia ve Wang, 2022) gibi sorunları ile ilintili olduğu ifade edilmektedir.

2.4. Psikolojik İyi Oluş

2.4.1. Pozitif Psikoloji

Pozitif olmanın insanların yaşam kalitesini artırıcı etkileri olduğu varsayılmaktadır. Örneğin, Seligman ve Csikszentmihalyi (2000) "Positive psychology: An introduction" adlı makalelerinde, pozitif olmak ile ilgili yaptıkları araştırmalarda insanların mutluluğu, tatmini ve yaşam doyumu üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Yine benzer şekilde, Lyubomirsky (2008) "The How of Happiness: A Scientific Approach to Getting the Life You Want" çalışmasında, pozitif düşünce ve davranışların insanların mutluluk düzeylerini arttırmadaki etkileri konusunda sonuçlar sunmuştur. Pozitif olmanın sağlık üzerindeki olumlu etkileri de araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Diener, Lucas ve Oishi (2005), "Subjective Well-Being: The Science of Happiness and Life Satisfaction" adlı kitap bölümünde, pozitif duyguların bağışıklık sistemi üzerindeki olumlu etkilerini ele almışlardır. Pozitiflik kavramı, psikolojik, fizyolojik ve sosyal açıdan bir dizi olumlu sonuçla ilişkilendirilen bir kavramdır. Araştırmalar, pozitif düşüncenin ve pozitif duyguların birçok yönüyle insanların yaşamlarını daha sağlıklı ve mutlu bir şekilde yaşamalarına katkı sağlayabileceğini göstermektedir.

Toplumun en küçük yapı birimi olan insan, yaşam döngüsü içerisinde ailevi, sosyal, ekonomi gibi birçok faktörden dolayı ruhsal hastalıklar yaşayabilmektedir. Özellikle bu bilimin ilk ortaya çıkışı daha çok hastalık ve tedavisi döngüsü üzerine gelişim göstermiştir. Kısaca sorun odaklı bir temel üzerinde başlamıştır (Myers & Diener, 1996). Sorun odaklı giden bu bilim dalı İkinci Dünya savaşının patlak vermesi ve sonrasında kitleleri etkileyen acıların ortaya çıkmasıyla çalışma konusu bu alana kaymıştır. Özellikle savaş sonrası yaşayan psikolojik sıkıntılar ve travmatik etkileri, kişide dışarıya yansıma şekli üzerine odaklanarak bakılmasına neden olmuştur (Wood ve Jonhson, 2016). Bu sebeple psikoloji bilimi önemli iki unsur olan kişilerin yaşamlarını daha iyi hale getirme ve var olan gizil potansiyeli ortaya çıkarma ve de geliştirme konusunda geri kalmıştır (Sheldon & King, 2001).

Bunun yanı sıra sağlığı merkeze alan ve psikoloji dünyasında literatüre kazandıran William James, Alport, Maslow, Jung sundukları çalışmalarda dile getirmişlerdir. Böylece pozitif psikoloji alanyazında yerini almıştır. (Gable ve Haidt, 2005). Bu bilimsel değişimlerin akabinde Dünya Sağlık Örgütü psikolojik sağlığı sadece herhangi bir rahatsızlığa ya da bir sağlık sorunu belirtilerine sahip olmamak değil bireyin fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak da iyi halde olması olarak tanımlamıştır (Eryılmaz, 2013). Ardından bilim dünyası artık iyi olma halini daha fazla tartışır ve araştırır hale gelmiştir. Özellikle Seligman'ın kişilerdeki olumlu özelliklere odaklanılarak beceri ve yetenekleri keşfetme, var olan potansiyeli ortaya çıkarma adına yaptığı çalışmalar pozitif psikoloji adına önemli adımlar sayılmıştır (Linley vd., 2006).

Deneysel olarak psikoloji bilimi bireysel problemlerin analizi ve çözümlenmesi, travmatik öğelerin etkileri üzerine çalışsa da pozitif psikoloji bu anlamda kendini ayırtmaktadır. Özellikle bireyin yaşamını daha yaşanabilir ve anlamlı kılan, mutluluk ve yaşam sevinci gibi konulara eğilen ve de bireydeki var olan gücün geliştirilmesine katkı sağlayan bir alandır (Ceylan, 2013).

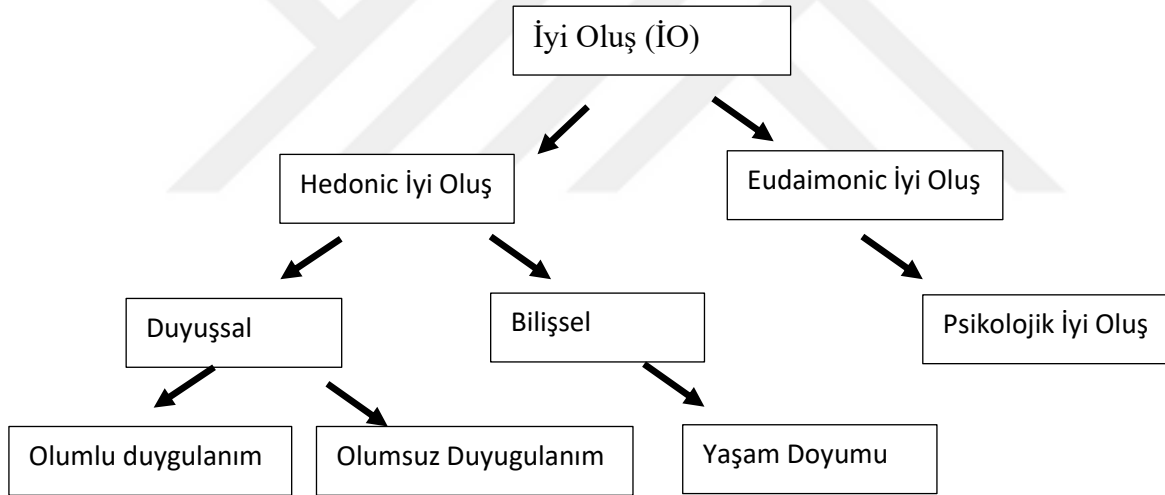
2.4.2. İyi oluş

İyi oluş kavramı bireyim kendisine problem yaratacak durumlardan uzak durarak yaşamdaki anlam bulma arayışı olarak ifade edilmektedir (Ryff ve Singer, 1998). Pozitif psikolojinin bakış açısından ise kişinin geçmişindeki deneyimlerini de kabullenerek

yaşadıklarından memnuniyet duyması ve geleceğine dair hedefler kurması ve bu hedeflere umutla yaklaşması; şimdi ve burada duygusuyla yaşadığı andan memnuniyet duyması ve yapacağı aktivitelerden doyum sağlaması gibi öznel algılamalar olarak adlandırmaktadır (Seligman, 2001). Huppert (2009) ise yaşamının öncesinden, anından ve geleceğinden mutlu olması, neşeli olması ve kendini keşfederek üst seviyelere çıkartması olarak tanımlamaktadır.

Pozitif psikolojinin iyi oluşa kattığı diğer bir tanım ise kişinin yaşamlarındaki eylemler ve hislerinin mental ve duygusal olarak ne kadar olumlu etkilediği açısından da değerlendirmektedir (Ryan & Deci, 2001). Literatüre bakıldığında da pozitif psikoloji iyi oluşu bireylerin mutlu ve neşeli olması olarak açıklamaktadır (Çalışkan, 2021). Pozitif psikoloji iyi oluşu felsefi dayanakları olan iki temel görüşe göre gruplamaktadır (Şahin, 2019):

Şekil 1.1: İyi Olmanın Boyutları

Kaynak: Özdoğan (2021, s.23)

<Eudaimonic yaklaşım temelde bireyin yaşam içindeki gayretine, aktifliğine ve gelişim için gösterdiği çabaya odaklıdır (Waterman, 1993). Hedonik yaklaşımda ise odak nokta kişinin hayattan aldığı zevk ve haz noktasına odaklıdır. Daha çok kendi kriterlerine göre yaşamdaki rahatlık seviyesi, mutluluk oranı ve problemleri ortadan kaldırarak aldığı haz hissine odaklıdır (Şahin 2019). Hedonik yaklaşımını Eudaimonic yaklaşımdan ayıran nokta buradadır ki bu bakış açısında bireyin içinde bulunduğu iyi hal ve refah seviyesinin hazzan daha önemli olduğunu belirtmektedir. Kendini geliştirmeyi ön planda tutup bunun

için var olan potansiyelini daha iyi seviyeye getirmek için uğraş veren karşısına çıkan sorunlara meydan okumak şeklinde açıklamaktadır (Waterman, 1993).

Hedonik yaklaşıma bakıldığında daha çok duygu-durumun pozitif yanlarının ağır bastığı bir yaklaşımdır ki öznel iyi oluşun pozitif psikolojide karşılığıdır. Öznel iyi oluş ise kişinin hayattaki eylemlerinden, sosyal çevresinden, partnerinden, ailesinden aldığı hazzı, duyduğu mutluluğu ve eğlendiği aktivitelerin kişisel değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). Eudaimonic bakış açısında ise ilkelerini Aristoteles in “Nichomachean Ethics” eserindeki fikirlerinden alarak mutluluğun insanların en üst seviyeye çıkararak verdiği uğraş devamında gerçek mutluluk olarak tanımladığı erdeme ulaşma olarak belirtmektedir. Aristoteles, hedonik bakış açısının kişiyi zevk ve haz odağıyla köle durumuna getirdiğini savunmaktadır (Ryff, 2013). Pozitif psikoloji de kişinin kendini geliştirmesini ve gerçekleştirmesini, özgür olabilmesini ve aktif olarak erdemli bir birey haline gelmesini de “psikolojik iyi oluş” olarak tanımlamaktadır (Hamurcu,2011).

2.4.3.Öznel İyi Oluş (ÖİO)

Öznel iyi oluş, kişinin yaşamındaki deneyimlerden kendisine kattığı mutluluk gibi pozitif duyguların çok sayıda olması, kendisinde olumsuz duygu yaratacak üzüntü, nefret gibi durumların az olması ya da hiç olmaması olarak ifade edilmektedir (Diener, 2006). Bireyin hayatından aldığı pozitif ya da negatif duygu durum ve aldığı doyum birleşiminden oluşmaktadır. Yaşamındaki deneyimlerden aldığı doyum unsuru; partneriyle, ailesiyle çocuklarıyla, işiyle, kurumuyla olan uyumu ve memnuniyeti olarak belirtilmektedir (Diener, Oishi ve Lucas, 2003).

Diğer bir ifadeyle de öznel iyi oluş, kendisini iyi hissettiren duygularını önemsemek ve bunu sağlayan deneyimlere yönelmek, diğer insanların düşüncelerine önem vermeden kişisel hoşnutluğu olarak da tanımlanmaktadır (Savaş, 2019, s.19). Olumlu duygu durumlar kişinin istekliliği, dışadönüklüğü ve motivasyonu olarak değerlendirilirken olumsuz duygu durumlar kaygı, üzüntü ve stres olarak tanımlanmaktadır (Cenkseven, Akbaş, 2007. s.44).

2.4.4. Psikolojik İyi Oluş (PİO)

Eudaimonic yaklaşımının içinden tanımlanabilecek psikolojik iyi oluş kavramı, refah tanımında yaşam anlamını bulma ve yetenek keşfi olarak açıklanmaktadır. Mutluluğa

erişebilmek için bireyin potansiyeline olan inancı ve hedeflerine ulaşmak için gösterdiği çabalar önemli bir yer edinmektedir (Deci ve Ryan, 2008, s.2). Bu yaklaşım, bireyin yaşamında her zaman güdülerinin ve arzularının etkili olmayabileceğini, bunun yerine kişisel yeteneklerin, özverinin ve iyi olmanın işlevsel ve erdemli olma açısından önem taşıdığını vurgulamaktadır. (Ryan ve Deci, 2001, s. 146).

Psikolojik iyi oluş kavramı Bradburn (1969) tarafından literatüre dahil edilmiştir. Bu kavramı kişilerin hangi duygu durumların baskın olduğuna bağlı olarak ortaya çıkacağını ifade etmiştir. Eğer kişide pozitif etkin olan duygular negatif etkili olanlara göre daha baskın ise bireyin psikolojik iyi oluşunun o kadar yüksek olduğunu ifade etmektedir (Bradburn, 1969). Pozitif psikoloji dalına ise Ryff (1995) tarafından kişinin yeteneklerini fark etmesi ve özveri göstererek potansiyellerinin daha üst düzeye çıkarması olarak dâhil edilmiştir.

Psikolojik iyi oluş, bireyin yaşamında karşılaştığı durumları anlamlandırması, kendini tanıyabilmesi ve akabinde gerçekleştirmesi bunun yanında iyi ve yönetilebilir sosyal çevresinin olması olarak da ifade edilmektedir (Güner, 2022). Bunun yanında kişisel deneyimlerinden yola çıkarak gelişmeyi devam ettirme, bir üst düzeye çıkmak adına kişisel özelliklerini değiştirebilme, hayattaki hedeflerin somutlaştırma ve gerçekleştirebilecek motivasyona sahip olma şeklinde de tanımlanmaktadır (Lent, 2004). Psikolojik iyi oluş düzeyi yüksek olan kişilerin problem çözme becerileri, sorumluluk alma ve yerine getirme konusunda da daha başarılı olabilecekleri ifade edilmektedir (Ryff, 1989).

2.4.5. Psikolojik İyi Oluşun Tarihsel Gelişimi

Psikolojik iyi oluş tarihsel sürecinde incelediğimizde Aristoteles'in "eudaimonia" kelimesi Bradburn (1969) tarafından "mutluluk" olarak çevirmiş ve psikolojik iyi oluş şeklinde tanımlanmıştır. Bu kavramın içeriğini tanımlarken olumlu duyguların yoğunluklu olması ve negatif duyguların ise az olması şeklinde tanımlamaktadır. Diğer tanımlardan biri ise bireyin olumlu ve olumsuz duygular ile yaşam doyumunun birleşmesinden yaşam içi davranışlarından oluşan çoklu bir yapı olduğu belirtilir (Ryff, 1989).

2.4.6. Psikolojik İyi Oluşun Boyutları

Psikolojik iyi oluş kavramının oluştururken Jung (1933)'dan bireyleşme, Erikson (1959)'dan insan gelişimi, Rogers (1961)'dan tam işlevli kişi ve Maslow (1968)'dan kendini

gerçekleştirme kavramlarını toplayarak Ryff'nin geliştirdiği modelde altı boyuttan oluştuğundan bahsetmektedir; kendini kabul, özerklik, yaşam amacı, bireysel gelişim, diğerleriyle olumlu ilişkiler, çevresel hakimiyet şeklinde ayırım yapmıştır (Keseş vd., 2002, s. 1008).

2.4.6.1. Kendini kabul

Kendini kabul boyutu dendiğinde bireyin yaşamına ve kendine olan tutumları olarak ifade edilebilir. Rogers (1961) tam işlevli kişi tanımını yaparken hem bireysel hem de birey kültür arasındaki güven olarak tanımlamaktadır. Maslow (1970) ise kendini gerçekleştiren bireylerin Henüz bu aşamada olmayan bireylere nispeten daha derin, daha büyük ve fazla kişilerarası ilişkilere sahip olduğunu belirtmektedir. Ryff (1989a,1989b) ise kendini kabul tanımında kişinin benliğine dair pozitif ne negatif tüm tutumları içerdiğini ifade etmektedir. Bu durumda kendilik kabul düzeyinin düşük bireylerin kendilerine olan bakış açılarının olumsuz olduğu ve yaşamın erken dönem yaşantıları hakkında kaygılı iken, kendini kabul düzeyi yüksek olan bireylerin hem benliklerine daha olumlu bir değerlendirme yaparlar ve geçmiş yaşantılarına dair pozitif duygular hissetmektedirler.

2.4.6.2.Özerklik

Özerklik dediğimiz boyut bireyin toplumun kendisi üzerindeki tesiri nasıl değerlendirdiği ve kendini nasıl ifade ettiği ile alakalıdır. Jahoda (1958), özerkliğin kişide zihinsel sağlık durumunun özellikle pozitif açıdan değerlendirilmesi için önemli bir unsur olduğunu belirtmektedir. Bunun paralelinde Ryff (1989a, 1989b), özerkliği bireyin bağımsızlığı, gelecek adımları hakkında kontrol sahibi olma ve içselleştirilen davranışlar bütünü olarak ifade etmektedir. Tüm bunlardan yola çıkarak özerkliği yüksek olan bireylerin toplumsal ya da grup baskılarına dayanabilen ve kendine uygun adımlar ve düşünceler konusunda net olan şekilde değerlendirilmektedir. Özerklik duygusu düşük olan kişilerin, diğerlerinin kendisi hakkında ne düşündükleri hakkında ilgili olmaktadır.

2.4.6.3.Yaşam amacı

Yaşam amacı denildiğinde bireyin hayatındaki hedefleri ve anlam içeren şeyleri kapsamaktadır. Jahoda (1958) bu konuda zihinsel olarak sağlıklı bir bireyin hayatta net bir

amacı ve yön duygusu olduğunu ifade ederken Rogers varoluşsal yaşamın tamamen hayal ürünü olduğunu belirtmektedir. En kısa tanımıyla yaşam amacı, bireyin amaçlılığı ve yönelimi olarak belirtilebilir (Ryff, 1989a, 1989b). Bundan hareketle yaşam amacı yüksek olan bir kişinin yaşam amaç ve hedefleri mevcut, yaşam anlamı yüksek iken yaşam amacı düşük olan bireyin az sayıda hedefi vardır ve yön duygusu zayıftır.

2.4.6.4. Bireysel (Kişisel) gelişim

Kişisel gelişimi Rogers (1961) tam işlevsel insan teorisinde deneyimlere açık olma ile açıklarken Maslow kendini gerçekleştirmenin ta kendisi olarak yaşam boyu devam eden bir kişisel gelişim süreci olarak ele almaktadır. Bunun yanı sıra Erikson (1982), gelişim ile beraber sonraki yaşam aşamalarının gözden geçirme uyum sağlama ayrıca kişinin hayatta kaldığı sürece anlamları ile bütünleşecek gelişim unsurlarının tamamı olarak tanımlamaktadır. Bu konuda Ryff (1989a, 1989b), kişisel gelişimi yüksek olan bireylerin amaçlarına uygun bir yaşam sürmeye çabalayacağını ve yeni yaşantılara açık olacağını belirtirken, bu boyutta düşük düzeyde olan bireyler hayata karşı ilgisiz, durağan ve sıkılmış hissedeceklerini ifade etmektedir.

2.4.6.5. Diğerleriyle olumlu ilişkiler

Diğerleriyle olumlu ilişkiler boyutu, bireyin güven esaslı ilişkilere girip girmediği ve çevresindekiler ile etkileşim durumuna göre karakterize ettiği söylenmektedir. Maslow, kendini gerçekleştiren bireylerin derin dostluklar ve diğer insanlarla kurduğu özdeşime sahip olacaklarını ifade etmektedir. Ayrıca Jahoda (1958) da kişilerarası ilişkiler ve sevmeye becerisinin bireyin ruhsal sağlığı konusunda önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. Bu boyutta başarılı olarak tanımlanacak bireylerin ilişkilerinde doyurucu, samimi, empatik ve şefkat yeteneğine sahip olduğu belirtilmektedir. Ancak diğerleri ile olumlu ilişkilerde düşük olan bireylerin yalnızlık duygusunu hissetme ve kişilerarası iletişim sorunu yaşamaları daha olası olduğu belirtilmektedir (Ryff, 1989a, 1989b).

2.4.6.6. Çevresel hakimiyet

Bu boyut, bireyin çevresini manipüle, kontrol ve yönetme becerisi ile tanımlanmaktadır. Bireyin çevresinin fiziksel ve mental aktivite yoluyla manipülasyona

uğratarak hedeflerine ulaşma konusunda gücünü kullanması şeklide belirtilmektedir (Buhler, 1985). Ryff (1989a, 1989b), bu konuda bireyin kendi ihtiyaçlarına uygun çevreleri seçme veya manipüle etme olarak tanımlamaktadır. Bu boyuttaki becerileri yüksek olan bireylerin bulundukları çevrede yetkinlik hisleri yeterli, değerlerine ve ihtiyaçlarına uygun bir atmosfere sahip olduğu söylenebilmektedir. Ancak düşük düzeyde çevresel hakimiyete sahip kişiler işlerin senkronizasyonu konusunda problem yaşayabilir ve kontrol duyguları zayıf kalabilmektedir.

4.7.Psikolojik İyi Oluşu Açıklayan Kuramlar

Psikolojik iyi oluşu açıklayan kuramlara aşağıda yer verilmektedir.

4.7.1. Psikanalitik kuram

Freud, psikolojik sağlığa sahip bireylerin hayatları süresince yaşadığı zorluklara ve olumsuz deneyimlere rağmen “sevmek” ve “çalışmak” konusunda zevk aldıklarını belirtmektedir (Geçtan,1998). Psikanalitik kuramca diğer bir tanım ise sağlıklı bireylerin “id” “ego” ve “süper egolarının” uyum içinde çalışması olarak tanımlanmaktadır (Nelson-Jones,1982).

Jung (1968) ise bireyin davranışlarının geçmiş yaşantılardan etkilenecek geleceğe yönelik olduğunu ifade etmektedir. Kişilerin edimlerinde sadece bireysel ve kalıtsal faktörler değil idealleri ve amaçları tarafından da şekil aldığını ifade etmektedir. Bu nedenle Jung bireyleşmeyi bir gelişim aşaması olarak değerlendirip nihayetinde kişiliğin gelişmesiyle neticelenen bir farklılaşma süreci olduğunu belirtmektedir. Kolektif psikolojiden ziyade bireysel gelişimini doluşturduğu bir süreç olduğunu belirtmektedir (Jung, 1968)

Adler, kişinin yaşamını devam ettirmek, geleceğini oluşturmak ve sorumluluk üstlenmesi için değer ve hedeflerin mevcudiyetinin öneminden bahsetmektedir (Corey, 2005). Adler’e göre bireyin psikolojik sağlığa sahip olması için sevmek ve sevilmeye hazır olacak şekilde duygusal gelişimin oluşması, aşağılık duygusunu dengeleyebilmesi, bir meslek/uğraşı sahibi olması, ait olduğu toplumun sosyal kurallarını öğrenmesi ve içselleştirmesi ve toplumun kabul edebileceği bir yaşam tarzına sahip olmak şeklinde tanımlamaktadır (Geçtan, 1997; Ewen, 1988; Akt: Cenkseven, 2004).

Fromm ise, psikolojik sağlının olmasının sağlıklı sosyal ilişkiler, sevgi ve paylaşım ağları, iş birliği yapabilme kümesi içinde olması gerektiğini belirtmektedir (Geçtan, 1998; Kılıççı; 1992, Lindzey, 1973, Akt: Cenkseven, 2004). Sullivan, kişinin psikolojik sağlığı için olumlu kişiler arası ilişkilere sahip olması gerektiğini belirtmektedir. Özetle kuramın genel hatlarında bireyi toplumsal bir varlık olarak değerlendirmekte ve bireyin kaygıdan kaçarak benlik saygısını korumanın kişiliğin temel özelliği olduğunu ifade etmektedir (Geçtan, 1998).

4.7.2.Hümanistik Kuram

Bu kuramda psikolojik iyi oluş kavramına olan bakış açısı bireyin gelişmesi, etkili işlevselliği ve gelişme kapasitesi olarak ele alınmaktadır. Psikolojik iyi oluşu felsefi ve psikolojik açıdan Abraham Maslow ve Carl Rogers kaleme almıştır. Maslow, bireyin kendini geliştirmesinin öncesinde temel ihtiyaçlarının karşılanması ve bundan hareketle davranışlarının şekillendiğini belirtmektedir. Fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarının öncelikli olduğunu ifade etmektedir. Kendini gerçekleştirme seviyesine gelmiş bireylerin ancak sonrasında kendileri dışında bir gayelerine yönelmektedir (Maslow, 1971).

Rogers (1942) ise bireylerin sahip olduğu empati, özgünlük saygınlık gibi şartların bireyi kendini gerçekleştirmeye doğru götürdüğünü belirtmektedir. Hem Maslow hem Rogers bireyin psikolojik iyi oluşa ulaşabilmesi için kendini gerçekleştirmeye konusunda dürtüsü ve bu dürtüyü en iyi şekilde kullanabileceği koşulların oluşturulması olarak tanımlamaktadır.

Varoluşçu yaklaşımda ise kişinin yaşamı boyunca değişebileceği ve gelişebileceği olgusuna dayanmaktadır (Geçtan, 1997). Bireyin yaşam gidişatını belirleyen etmenlerin sadece geçmiş ve içsel dürtüleri olarak sınırlandırılması gerektiğini belirtir. Kişi hayatındaki kararları bağımsız şekilde verip sorumluluğun kendisinde ait olduğunun farkında olması şeklinde tanımlanmaktadır (Bezirci, 1997).

En nihayetinde hümanistik kuramın ışığında psikolojik iyi oluşlarını arttırmalarının yolunun varoluşlarının ve ihtiyaçlarının farkında olunması, problemleri çözebilmek, geleceğine dair amaçlarını belirlemek ve sorumlulukları almak olarak ifade etmektedirler.

2.5. İlgili Araştırmalar

Karakaya (2023)'nın yaptığı bir çalışmada, 436 lise öğrencisinin akran zorbalığı ve intihar ilişkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu çalışmada Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği' Ergen Formu ve İntihar Ölçeği Formu uygulanmıştır. Uygulama sonucunda Akran zorbalığının cinsiyete göre farklılık gösterdiği, ergenlik döneminde erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla daha fazla fiziksel zorbalığa uğradıkları aynı zamanda fiziksel zorba olma oranlarının da aynı şekilde daha yüksek olduğu, bunu yanında ergenlik dönemindeki kızların ise dışlanma zorbalığına daha çok uğradığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, akran zorbalığı kurbanı olma düzeyinin sınıf düzeyine göre değiştiği, ancak zorba olma düzeyinin sınıf düzeyine göre farklılık göstermediği saptanmıştır. 9. sınıf öğrencilerinin akran zorbalığında kurban olma olasılığının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Akran zorbalığının lise türüne göre de farklılık gösterdiği; zorba olma düzeylerine bakıldığından en yüksek fen ve sosyal bilimler lisesi öğrencileri olduğu sonucuna ulaşılrken kurban pozisynunda olanların daha çok meslek lisesi öğrencisi olduğu sonucuna varılmıştır. Zorbalık ve mağdur olma düzeylerinde en düşük olarak imam hatip lisesi öğrencileri olduğu belirtilmiştir. Bu bulgular, akran zorbalığının ergenlerde intihar riski için önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Gene (2022)'nin yaptığı bir çalışmada akran zorbalığı davranışları ve duyarlı sevgi düzeyleri arasındaki korelasyonu 560 lise öğrencisi örnekleme ile ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu çalışmada Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği' Ergen Formu ve Duyarlı Sevgi Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Kız öğrencilerde Duyarlı Sevgi Ölçeği puanların, erkek öğrencile puanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin akran zorbalığı yapma ve akran zorbalığı kurbanı olma toplam puanlarının, kız öğrencilerin puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca, Lise öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri ile akran zorbalığı kurbanı olmaları arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı zayıf bir ilişki bulunmuştur.

Başel (2023) yaptığı çalışmada ise 9. Ve 10. Sınıflardan oluşan 300 lise öğrencisinden oluşmuştur. Araştırmada lweus Öğrenciler için Akran Zorbalığı (OÖAZ) Anketi ve 20 Soruluk Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAÖ-20) uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarında Katılımcıların okula gelme isteğinin, akran zorbalığı yapma durumları ve aleksitimi düzeyleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Okulda kendini daha mutsuz hisseden katılımcıların, akran zorbalığına daha fazla maruz kaldığı ve aleksitimi skorlarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Aleksitimi skorları yüksek olan öğrencilerin daha fazla

devamsızlık yaptığı, karne ortalaması düşük olanların ise daha fazla akran zorbalığına uğradığı belirlenmiştir. Katılımcıların aleksitimi düzeylerinin, akran zorbalığı yapma ve akran zorbalığına uğrama durumlarıyla ilişkili olduğu saptanmıştır.

Morkan Şahin (2021), yaptığı çalışmasını 303 ergen ve 150 öğretmenin örneklem grubu oluşturmuştur. Araştırmasında ergenlerin akran zorbalığı algılarını ve öğretmenlerinin akran zorbalığına ilişkin tutumlarını incelemiştir. Araştırma sonunda Ergenlerin akran zorbalığı algıları ile öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin tutumlarını incelemeyi amaçlayan araştırma sonucunda, ergenlerin cinsiyetleri, zorbalığa uğrama ve zorbalık yapma durumları, anne-babalarıyla ilişkilerinde yaşadıkları çatışmalar, öğretmen tutumlarını algılama biçimleri, sorunlarının çözümünde öğretmen desteğini algılama durumları, akademik başarılarını algılamaları, babalarının çalışma durumları ve anne-babanın birbirleriyle tartışma sıklıkları ile akran zorbalığı belirleme ölçeği arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

İşsever (2020)'nin yaptığı çalışmada akran zorbalığı ve aidiyet duygusu arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Örneklemi 92 kız 123 erkek öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada, Kişisel Bilgi Formu, Olweus Öğrenciler İçin Akran Zorbalığı Anketi ve Aile Aidiyeti Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, kız öğrencilerin zorbalığa maruz kalma durumlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak, cinsiyet değişkeni açısından zorbalık yapma konusunda anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yaş ile akran zorbalığına maruz kalma ve zorbalık yapma değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Düşük akademik seviyesinde olan ebeveynlerin çocuklarının daha fazla akran zorbalığı yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak zorbalığa maruz kalma durumunda bu değişken ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Öğrencinin akran zorbalığı yapma ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenirken, maruz kalma açısından akademik başarı ile anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Ayrıca, sigara kullanım sıklığı yüksek olan öğrencilerin akran zorbalığını gerçekleştirme ya da akran zorbalığına maruz kalma durumunun daha yüksek olduğu ifade edilmiştir. Akran zorbalığı ile aile aidiyeti arasındaki ilişkiye bakıldığında aile aidiyetinin iki alt boyutu olan kendilik aidiyeti ve aile aidiyeti yüksek olan bireylerin akran zorbalığını daha az gerçekleştirdiği ortaya konulmuştur. Kendilik aidiyet yüksek olan bireylerin daha az akran zorbalığına uğradıkları da ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra yapılan çalışmada akran zorbalığına maruz kalma ile aile aidiyeti arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir. Araştırma neticesinde aile aidiyetini akran zorbalığı konusunda önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öztürk'ün (2019) araştırmasında, ortaöğretim öğrencileri arasında akran zorbalığının etkileyen okul ve aile kaynaklı faktörler incelenmiş ve bu çerçevede okul sosyal hizmetlerine duyulan ihtiyacı ifade etmiştir. Araştırma örneklemi, 6. ve 7. sınıfta okuyan 186 kız ve 174 erkek ile toplamda 360 öğrenciden oluşmaktadır. Elde edilen nicel veriler, Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği alt boyutları ile sosyo-demografik özellikler arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Bu çalışma, akran zorbalığının aile, okul ve toplum boyutunda tüm bu değişkenlerle birleşik bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmekte ve de akran zorbalığına müdahale için okul sosyal hizmeti uygulamalarına duyulan ihtiyacın altını çizmektedir.

Korkmaz Kıvrak (2024) yaptığı çalışmaya 12-17 yaş aralığındaki Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniği'ne başvuran 102 ergen (71 kız, 31 erkek) katılmıştır. Katılımcılara kişisel bilgi formu, Kendine Zarar Verme Davranışı Değerlendirme Envanteri, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Kısa Formu, Öz-Şefkat Ölçeği Kısa Formu ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği uygulanmıştır. Analizler sonucunda, cinsiyet, yaş ve ebeveynlerin birliktelik durumu duygu düzenleme güçlüğü'nün pozitif yönde toplam ve otonom işlevleri, öz-şefkatin negatif yönde otonom işlevleri ve algılanan sosyal desteğin toplam ve sosyal işlevleri negatif yönde yordadığını göstermiştir.

Koyuncu Dikilitaş (2023) yaptığı çalışmada aile bütünlüğü olmayan ergenlerde aile, öğretmen ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyleri ile yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Örneklem 57 boşanma, 36 ayrı yaşama ve 22 ölüm nedeniyle aile bütünlüğü olmayan 115 ergen araştırmaya katılmıştır. Aile bütünlüğü olmayan ergenlerin cinsiyet, yaş, anne ve baba eğitim durumu, anne çalışma durumu, ailenin parçalanma şekline göre algılanan sosyal destek ve yaşam doyumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermektedir. Ancak, babanın çalışma durumu ve gelir düzeyi ile yaşam doyumu ve aileden algılanan sosyal destek arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Aile bütünlüğü olmayan ergenlerin algılanan sosyal destek düzeyi ile yaşam doyumları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaşam doyumu üzerinde algılanan sosyal desteğin rolü istatistiksel olarak anlamlıdır ve yaşam doyumuna ait değişkenliğin %42'si algılanan sosyal destek tarafından açıklanmaktadır.

Üstgüney (2023) yaptığı çalışmada 698 lise öğrencisi örneklemi oluşturmaktadır. Bulgularına göre, lise öğrencileri arasında psikolojik sağlamlık, algılanan sosyal destek ve gelecek beklentileri arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Algılanan sosyal destek ile

psikolojik sağamlık arasında ve de psikolojik sağamlık ile gelecek beklentisi arasında da pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu ifade edilmiştir. Çoklu regresyon analizi sonuçları, gelecek beklentisi ve algılanan sosyal desteğin psikolojik sağamlığı anlamlı şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik sağamlık ve algılanan sosyal destek düzeyinin bazı demografik faktörlere göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir, ancak ergenlerin gelecek beklentileri düzeyi üzerinde bu faktörlerin etkisi bulunmamıştır.

Mermer (2023) yaptığı çalışmada lise öğrencilerinin bilişsel esneklik, algılanan sosyal destek ve mutluluk arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. 549 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada, bilişsel esneklik, algılanan sosyal destek ve mutluluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Algılanan sosyal destek ölçeğinin toplam puanı ile arkadaş ve aile boyutları arasında pozitif ilişki belirlenmiş, diğer alt boyutlarda ise düşük düzeyde ilişki bulunmuştur. Yapılan regresyon analizleri, bilişsel esneklik ve algılanan sosyal desteğin mutluluğu yordadığını göstermiştir. Bilişsel esneklik ve algılanan sosyal destek birlikte mutluluğun %31'ini açıklamaktadır. Araştırma, lise öğrencilerinin mutluluk düzeyini arttıran önemli faktörlerin bilişsel esneklik ve algılanan sosyal destek olduğunu göstermektedir.

Parlak (2023) yaptığı çalışmada Çocuk ve Ergen Psikiyatri Kliniği'ne başvuran, 13-18 yaş arası, DSM-5'e göre İDB tanısı alan 34 ergen İDB vaka grubunu, İOKY tanısı alan 34 ergen İOKY vaka grubunu, bu iki tanıyı da karşılamayan 34 ergen ise çalışmanın kontrol grubunu oluşturmuştur. Çalışmada intihar davranışı bozukluğu (İDB) ve intihar olmayan kendini yaralama (İOKY) tanısı alan ergenlerin psikolojik dayanıklılık, algılanan sosyal destek ve duygu düzenleme yöntemlerini karşılaştırıyor. İDB ve İOKY gruplarında, kontrol grubuna kıyasla düşük psikolojik dayanıklılık ve algılanan sosyal destek düzeyleri belirlenmiştir.

Can (2023) yaptığı çalışmada Elâzığ'da ortaöğretimdeki öğrenciler arasında algılanan sosyal destek, psikolojik iyi oluş ve riskli davranışlar değişkenlerinin ilişkisini incelenmiştir. Katılımcıların algıladıkları sosyal destek, psikolojik iyi oluş ve riskli davranışları demografik faktörlere göre değerlendirilmiştir. Çalışmada, 715 öğrenciden elde edilen verilere dayanarak yapılan analizler sonucunda, cinsiyet, okul türü ve sınıf düzeyi değişkenleri ile algıladıkları sosyal destek, psikolojik iyi oluşları ve riskli davranışlar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Cinsiyet, okul türü ve sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca, algılanan sosyal destek düzeyi ve psikolojik iyi

oluş düzeyi ile riskli davranışlar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşun riskli davranışları anlamlı bir şekilde öngördüğünü göstermiştir.

Ceylan (2023) yaptığı çalışmada ergenlerde algılanan sosyal destek ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. 650 öğrenci üzerinde gerçekleştirilen çalışmada, öğrencilerin algıladıkları sosyal destek, psikolojik sağlamlık ve duygusal zekâ düzeyleri incelenmiştir. Sonuçlar, kız öğrencilerin duygusal sorunlarının ve toplam zorluklarının erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ergenlerin sosyal destek algısı ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin duygusal ve davranışsal sorunları negatif yönde anlamlı düzeyde öngördüğü bulunmuştur. Bu ilişkide duygusal zekânın tam aracılık rolü olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, sosyal destek, psikolojik sağlamlık ve duygusal zekanın ergenlerde duygusal ve davranışsal sorunları açıklamada önemli değişkenler olduğunu ortaya koymaktadır.

Arslansan (2022) çalışmasında lise öğrencilerinin gelecek beklentisi, mesleki olgunluk ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişki incelenmiştir. Örneklem 566 lise öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği, Mesleki Olgunluk Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Sonuçlar, erkek öğrencilerin gelecek beklentisi ve algılanan sosyal destek açısından kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu, algılanan sosyal destek düzeyinin demografik değişkenlere göre farklılık gösterdiğini ve mezun olunan ortaokul türüne göre anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Mesleki olgunluk ve algılanan sosyal destek düzeylerinin gelecek beklentisini anlamlı şekilde yordadığı sonucuna varılmıştır. Bu bulgular, gelecek beklentisi, mesleki olgunluk ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin önemini vurgulamaktadır.

Güllü (2023) yaptığı çalışmada mutluluğa aşırı değer verme ve psikolojik iyi oluş arasındaki korelasyonda psikolojik esenliğin aracı rolünü belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, pozitif psikoloji kavramlarını ele almakta ve psikolojik esneklik ile mutluluğa aşırı değer verme arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Nicel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilen analizlerde, psikolojik esneklik ile psikolojik iyi oluş arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bununla birlikte, mutluluğa aşırı değer verme ile psikolojik iyi oluş arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaş ile psikolojik

esneklik arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak, yaş ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Eğitim düzeyinin psikolojik iyi oluş üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Gelir seviyesi ise mutluluğa aşırı değer verme ve psikolojik iyi oluş arasında farklılaşmaya neden olmamıştır. Ancak, psikolojik esneklik gelir seviyesiyle artmaktadır.

Hamurcu (2011), Araştırmasında 1250 ergene psikolojik ihtiyaçlarını belirleyebilmek için Psikolojik İhtiyaç Değerlendirme Ölçeği, ergenlerin yetkinlik inançlarını belirleyebilmek için Ergenlerde Yetkinlik Beklentisi Ölçeği, psikolojik iyi oluş durumlarını belirleyebilmek için de Psikolojik İyi Olma Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonunda ergenlik dönemindeki bireylerin psikolojik ihtiyaçlarını, yetkinlik inançlarını ve psikolojik iyi oluş düzeylerini nasıl etkilediğini incelemiştir. Ergenlerin cinsiyet, okul türü, sınıf seviyesi ve ebeveyn eğitim durumu gibi özellikleri, bu değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemede önemli bir rol oynamıştır. Bulgular, ergenlerin bu özelliklere göre farklılık gösterdiğini ve psikolojik ihtiyaçlar ile yetkinlik inançları arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Özetle, ergenlerin psikolojik ihtiyaçları ve yetkinlik inançları, psikolojik iyi oluşlarını etkileyebilir ve bu ilişkiler farklı faktörlere göre değişebildiğini ortaya koymuştur.

Keskin (2021) yaptığı ergenlerde sosyal medya kullanımı ile benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkileri araştırmaktadır. Katılımcıların sosyal medya kullanımı, benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş düzeylerini belirlemek için uygun ölçekler kullanılmıştır. İzmir'deki çeşitli liselerden 150 katılımcıyla yapılan araştırmada elde edilen bulgular, sosyal medya kullanımının benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş üzerinde etki ettiğini göstermektedir. Sosyal medya kullanımı ile benlik saygısı arasında negatif bir ilişki bulunmuş, ancak sosyal medya kullanımı ile psikolojik iyi oluş arasında pozitif bir ilişki saptanmıştır. Benlik saygısının da psikolojik iyi oluşu olumlu yönde etkilediği bulgulanmıştır. Araştırma, sosyal medya kullanımının gençlerin psikolojik iyilik hallerini nasıl etkilediğini anlamamıza yardımcı olduğu ifade edilmiştir.

Özyurt (2020) yaptığı çalışmada ergenlerin psikolojik iyi oluş ve bilinçli farkındalık düzeylerini demografik değişkenler açısından incelemeyi ve psikolojik iyi oluş düzeylerini bilinçli farkındalık ve diğer değişkenlerle yordanmayı amaçlamaktadır. Çalışma Siirt ilindeki ortaokul ve lise düzeyindeki 591 ergen katılımcıyla gerçekleşmiştir. Psikolojik iyi oluş düzeyinin, öğrencilerin okul türüne, başarı ortalamasına, anne ve babanın eğitim durumuna, kardeş sayısına ve sosyoekonomik gelir düzeyine göre değişkenlik gösterdiği;

bilinçli farkındalık düzeyinin ise okul türü ve başarı ortalamasına göre farklılaştığı bulguları elde edilmiştir. Psikolojik iyi oluş ile bilinçli farkındalık düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca psikolojik iyi oluş düzeyini en çok yordayan değişkenin bilinçli farkındalık olduğu ve diğer değişkenlerle birlikte toplamda %14.2 oranında açıklandığı görülmüştür.

Demirtaş (2022) yaptığı çalışmada lise düzeyindeki ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeyleri ile kariyer uyum yetenekleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Lefkoşa'daki lise öğrencilerinden 835'iyile gerçekleştirilen araştırmada, "Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeği" ve "Psikolojik İyi Oluş Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda lise dönemindeki ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin iş ve meslek koşullarına uyum sağlamada önemini vurgulamaktadır. Bu nedenle, lise dönemindeki ergenlerin kariyer gelişim sürecinde psikolojik iyi oluş düzeylerinin etkili bir şekilde yönetilmesi gerektiği önerilmiştir.

Özdoğan (2021) yaptığı çalışmada öğrenci ve okul özelliklerinin ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeyi üzerindeki etkisini araştırmaktır. Yozgat'taki 35 farklı liseden rastgele seçilen 3504 öğrenci incelenmiştir. Bulgular, öğrenci düzeyindeki faktörlerin (örneğin, pozitif şemalar, akademik azim) ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeyini olumlu etkilediğini göstermiştir. Ayrıca, okul düzeyindeki faktörlerin (örneğin, okul iklimi, önleyici rehberlik çalışmaları) de ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeyine katkıda bulunduğu görülmüştür. Sonuçlar, bu faktörlerin ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeyini anlamlı ölçüde etkilediğini ve bu etkinin hem öğrenci hem de okul düzeyinde olduğunu göstermiştir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, veri toplamada izlenen yol ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemlere ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, 14-18 yaş arası bireylerin akran zorbalığı ile psikolojik iyi oluşun arasındaki ilişkide algılanan sosyal desteğin aracı rolünü incelemeye yönelik bir ilişkisel tarama modeli çalışmasıdır. Bu tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkisel durum, düzey ve etkiyi inceleyen bir istatistiki tekniktir, modelde esas olan şey değişkenlerin herhangi bir manipülasyona uğratılmadan ilişkisini incelemektir (Creswell, 2013; Fraenkel vd., 2012). Araştırmada psikolojik iyi oluş bağımsız değişken, akran zorbalığı bağımlı değişken ve algılanan sosyal destek aracı değişken olarak kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, Türkiye’de yaşayan ergenlik dönemi bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi 14-18 yaş aralığında yer alan bireyler oluşturmaktadır. Bilimsel çalışmalarda tüm evrene ulaşabilmek genelde imkânı zor bir durumdur. Bu gibi durumlarda, araştırmaya uygun olacak şekilde katılımcılar belirlenebilir. Kolayda örneklem, ana kütle içerisinde seçilecek örnek kesimin araştırmacının yargılarınca belirlendiği tesadüfi olmayan örneklem yöntemidir. Kolayda örneklem olarak bilinen bu yöntemde, çalışma için uygun olan bir grup kişi belirlenir (Fraenkel vd., 2012). Kolayda örneklem yöntemine, genelde ulaşılması kolay, sınırlı bir zaman dilimi içerisinde lojistik anlamda ulaşılması kolay kişiler gönüllü olma temele alınarak dahil edilen bireylerle gerçekleştirilmektedir (Gravetter & Forzano, 2008). Bu örneklem yönteminde verileri hızlı, kolay ve ekonomik olarak toplamak mümkündür (Büyüköksüz ve ark., 2016; Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Bu araştırmada evreni temsil edecek örneklemi seçebilmek için farklı büyüklükteki evrenler için kabul edilebilir asgari örneklem büyüklükleri tablosundan (Gülbüz ve Şahin, 2018) faydalanılmıştır. Bu tabloya göre örneklem büyüklüğünü hesaplayabilmek için homojen bir yapıda olmayan evren için %95 güven aralığında $\pm$ %5 örneklem hatası kullanılarak örneklem büyüklüğü $n = 400$ olarak bulunmuştur. Örneklem grubunun temsiliyet gücünü artırmak ve kayıp verilerin ihtimallerini göz önünde bulundurmak şartıyla 405 kişiden veri elde edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde 65 veri değerlendirme dışı bırakılmıştır.

Araştırmanın örneklem grubuna ait demografik bilgiler, frekans ve yüzdelik değerleri Tablo3.1.'de verilmiştir.

Tablo. 3.1. Katılımcıların Cinsiyet, Sınıf, Okul Türü, Kardeş Sayısı, Aile Yapısı, Anne ve Baba Yaşama Durumu, Barınma Türü, Ekonomik Durumu, Yaş Durumlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	f	%	Gruplar
Cinsiyet	Kadın	187	55
	Erkek	153	45
	Toplam	340	100
Sınıf	9.sınıf	105	30,9
	10.sınıf	78	22,9
	11.sınıf	68	20
	12.sınıf	89	26,2
	Toplam	340	100
Okul türü	Sağlık Meslek	74	21,8
	Anadolu lisesi	100	29,4
	İmam Hatip lisesi	78	22,9
	Çok programlı lise	47	13,8
	Mesleki eğitim merk.	41	12,1
	Toplam	340	100
Kardeş sayısı	Bir kardeş	36	10,6
	İki kardeş	160	47,1
	Üç kardeş	110	32,4
	Dört ve üzeri	34	10
	Toplam	340	100
Aile yapısı	Geniş	102	30
	Çekirdek	238	70
	Toplam	340	100
Anne	Sağ	336	98,8
	Ölü	4	1,2
	Total	340	100
Baba	Sağ	326	95,9
	Ölü	14	4,1
	Total	340	100
Barınma türü	Pansiyon	108	31,8
	Aile yanı	232	68,2
	Total	340	100
Ekonomik durum	Kötü	41	12,1

	Orta	265	77,9
	İyi	34	10
	Toplam	340	100
Yaş	<i>min.</i>	<i>max.</i>	<i>ss</i>
	13	18	1,21

Tablo 3.1.incelendiğinde görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 340 katılımcının 187'si (%55) kız öğrenci; 153'ü'ü (%45) erkek öğrencidir. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerinin 185'i (%30,9) 9.sınıf, 78'i (%22,9) 10.sınıf, 68'i (%20) 11.sınıf ve 89'u (%26,2) 12.sınıf öğrencisidir. Öğrenim gördükleri okul türüne baktığımızda 74'ünün (%21,8) Sağlık Meslek Lisesinde, 100'ünün (%29,4) Anadolu Lisesinde, 78'inin (%22,9) İmam-Hatip Lisesinde, 47'sinin (%13,8) Çok Programlı lisede ve 41'inin (%12,1) Meslek Eğitim Merkezinde öğrenim gördükleri görülmektedir. Katılımcıların 36'sı (%10,6) bir kardeş, 160'ı (%47,1)) iki kardeş, 110'u (%32,4) üç kardeş ve 34'ü (%10) dört ve üzeri kardeşi bulunmaktadır. Katılımcıların 102'si (%30) geniş aile yapısına sahipken 238'i (%70) çekirdek aile yapısı içerisinde. Katılımcıların 108'i (%31,8) pansiyonda kalırken 232'si (%68,2) aile yanında kalmaktadır. Algılanan ekonomik duruma bakıldığında katılımcıların 41'i (%12,1) ekonomik durumlarını kötü olarak belirtirken 265'i (%77,9) orta ve 34'ü (%10) iyi olarak belirtmiştir. Son olarak araştırma katılımcılarının yaşları 13-18 aralığında değişmekte olup yaş ortalaması 15.21 ± 1.21 'dir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada bireylerin sosyodemografik bilgilerini edinmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Katılımcıların akran zorbalığında kurban ve zorba olma durumlarını incelemek için Akran Zorbalığı Belirlee Ölçeği (Pişkin-Ayas, 2011), psikolojik iyi oluş düzeyini incelemek için EPOCH Ergenler İçin İyi Oluş Ölçeği (Demirci- Ekşi, 2015) ve algılandıkları sosyal destek düzeylerini incelemek için Çocuk ve Ergenler için Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği (Gökler, 2007) kullanılmıştır.

3.3.1. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu (AZBÖEF), Pişkin-Ayas (2011) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 5'li Likert tipi (1=Hiçbir zaman, 2=Dönem Boyunca Bir

Defa 3= Ayda Bir Defa 4= Haftada En Az Bir Defa 5= Hemen Hemen Her Gün) 53 maddeden oluşmaktadır. 6 Alt boyutu bulunmaktadır ve formun biri zorba ölçeği” diğeri “kurban ölçeği” olarak adlandırılan ve aynı maddelerin farklı biçimde sorulmasından oluşan paralel iki ölçekten oluşmaktadır. Öğrencilerin zorba ölçeğinde yer alan söz ve davranışları gerçekleştirme sıklıkları, kurban ölçeğinde ise bu söz ve eylemlere ne sıklıkla uğradıklarını işaretlemeleri beklenmektedir. Ölçeğin zorba ve kurban boyutlarından alınabilecek en düşük puan 53 en yüksek puan 265 dir. Puanlar azaldıkça zorba ve kurban olma düzeyleri artar. Zorba ölçeğinin Cronbach α iç tutarlılık güvenirlik katsayısı toplam ölçek için 0.92, “fiziksel zorbalık” alt ölçeği için 0.83, “sözel zorbalık” alt ölçeği için 0.74, “izolasyon” alt ölçeği için 0.75, “söylenti yayma” alt ölçeği için 0.66, “eşyalara zarar verme” alt ölçeği için 0.79 ve “cinsel zorbalık” alt ölçeği için 0,88 olarak hesaplanmıştır (Ayas ve Pişkin, 2011)

3.3.2. Ergenler İçin İyi Oluş Ölçeği

EPOCH Ergenler İçin İyi Oluş Ölçeği, ergenlerin iyi oluşunu ölçmek amacıyla Kern ve ark. (2015) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Demirci ve Ekşi (2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek 5’li likert tipinde (5=Hiçbir Zaman, 4=Bazen, 3=Sıklıkla 2=Çoğu Zaman, 1=Her Zaman) ve 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, “bağlılık”, “kararlılık”, “iyimserlik”, ilişkililik” ve “mutluluk” olmak üzere 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 20 en yüksek puan 100’dür. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçeğin her bir alt boyutundan alınan yüksek puan bireyin ilgili alt boyutun değerlendirdiği özelliğe sahip olduğunu göstermektedir. Ölçek ayrıca toplam iyi oluş puanı vermektedir. Ölçeğin beş boyutlu modelinin uyumunu belirlemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda hesaplanan uyum indeksi değerleri kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur ($\chi^2 = 381.29$, $sd = 160$, $RMSEA = .074$, $NFI = .96$, $NNFI = .98$, $CFI = .98$, $IFI = .98$, $RFI = .96$ ve $SRMR = .052$). Ölçekteki maddelerin faktör yükleri .37 ile .84 arasında değişmektedir. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin iç tutarlılık katsayıları .72 ile .88 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam puanının iç tutarlılık katsayısı .95 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin düzeltilmiş madde toplam puan korelasyon katsayılarının, .41 ile .77 arasında değiştiği görülmüştür.

3.3.3. Çocuk ve Ergenler için Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği

Dubow ve Ullman (1989) tarafından, özgün adı 'Social Support Appraisals Scale for Children (APP)'olan ölçek çocukların aileleri, arkadaşları (yakın arkadaşlar ve sınıf arkadaşları) ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal desteğe ilişkin algılarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş olup Cobb'un (1976) sosyal destek tanımını temel almaktadır. Ölçek maddeleri, çocuğun kendisini sosyal ağ içinde ne kadar sevilen, ilgi gösterilen, değer verilen ve kabul edilen biri olarak gördüğünü ölçmeyi amaçlamıştır. İlk geliştirildiğinde 31 maddeden oluşan ölçek, Dubow ve arkadaşları (1991) tarafından gözden geçirilerek sınıf arkadaşları ve öğretmenlerden alınan desteği içeren 10 yeni madde eklenerek 41 maddeye ulaşmıştır. Çocuklar her maddeye beşli bir ölçek (1 = hiçbir zaman, 2 = nadiren/çok ender, 3 = bazen, 4 = çoğu zaman, 5 = her zaman) üzerinden yanıt verirler. Ölçeğin özgün formunda alınabilecek en yüksek puan 205'tir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .93 olarak belirlenmiştir. Faktör analizi sonucunda, ölçek üç faktör altında toplanmıştır: Arkadaş Desteği (19 madde, = .88); Aile Desteği (12 madde, = .92); Öğretmen Desteği (10 madde, = .86). Ölçeğin test tekrar-test güvenirliği kabul edilebilir düzeydedir. Türkçeye uyarlaması Gökler (2007) tarafından gerçekleştirilmiştir. Uyarlama çalışması için, ölçekte yer alan maddeler araştırmacı tarafından Türkçeye çevrilmiş, ardından üç klinik psikolog tarafından özgün form ile karşılaştırılarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Tüm öneriler dikkate alınarak ölçeğin Türkçe formu son halini almıştır.

Türkçeye uyarlanması sırasında yapılan iç tutarlık analizi sonucunda, 358 katılımcıdan tüm ölçek için elde edilen Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .93 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutları için elde edilen iç tutarlık katsayıları da, arkadaşlardan alınan destek, aileden alınan destek ve öğretmenden alınan destek alt boyutları için sırasıyla .89, .86 ve .88 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin zaman içindeki tutarlılığına bakmak amacıyla, ölçek, ilk uygulamadan iki hafta sonra 68 çocuk ve ergene bir kez daha verilmiştir. Bunun sonucunda elde edilen test-tekrar test güvenirlik katsayısı tüm ölçek için .49 ($p < 0.01$) olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan puan arttıkça algılanan sosyal destek artmaktadır.

3.3.4. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada katılımcıları daha iyi betimlemek amacıyla bireylerin demografik özelliklerini ölçmek için 9 sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Bu form araştırmacı tarafından hazırlanmış ve katılımcıların cinsiyet, yaş, sınıf seviyesi, gelir, kardeş sayısı, aile yapısı, ebeveyn yaşama durumu ve barınma sorgulayan bilgileri içermektedir.

3.4.Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanabilmesi için ilk olarak Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nden gerekli etik kurul izni alınmıştır. Veriler 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Kütahya İlinde ortaöğretim kademesinde öğrenim gören kişilerden toplanmıştır. Araştırma gönüllülük esasına dayanmaktadır ve veriler yüz yüze uygulanarak elde edilmiştir. Araştırmaya dair verilerin toplandığı formun ilk sayfasında, çalışmanın amacı, gönüllülük ve gizlilik ilkeleri ve araştırmacı bilgilerine yer verilmiştir. Gizlilik olasılığına karşı, katılımcıların kimlik bilgilerine dair sorular forma eklenmemiştir. Ek olarak, gönüllülük katılımını onaylayan bir sekme kutusu forma dahil edilmiştir. Formun diğer sayfaları Kişisel Bilgi Formu, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu, EPOCH İyi Oluş Ölçeği ve Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği oluşmaktadır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları 405 kişiye uygulanmış, hatalı ve eksik doldurulan 35 kişiye ait veri değerlendirme dışı bırakılmıştır. Uç değerlerin incelenmesi aşamasında çok yönlü uç değerler Mahalanobis uzaklığı değerleri hesaplanarak belirlenmiştir. Çok yönlü uç değerler için kabul edilen ölçüt, $p < .001$ düzeyinde anlamlı Mahalanobis uzaklığı değeridir. Bu doğrultuda 22 kişiye ait veri çok yönlü uç değer olarak belirlenmiş ve veri setine dahil edilmemiştir. Tek yönlü uç değerler ise ham puanların standart puanlara dönüştürülmesi ve kutu grafiği (box plots) yardımıyla incelenmiştir. ± 3.0 aralığı dışındaki standart Z puanları ile kutu grafiğinde kutu içerisinde yer almayan değerler tek yönlü uç değer olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda 8 kişiye ait veri tek yönlü uç değer olması sebebiyle veri setine dahil edilmemiştir (Çokluk vd., 2016). Sonuç olarak toplam 65 kişiye ait veriler veri setinden çıkarılarak 340 kişiye ait veriler ile analiz gerçekleştirilmiştir. İlk olarak örnekleme oluşturan grubun demografik özelliklerinin frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmış, sonra Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği, sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği ve Ergenler için İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği puanları için minimum ve maksimum puanları, $\bar{x}$, ss, Sh_x , güvenirlik katsayısı, çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır.

Normallik varsayımının karşılanıp karşılanmadığını belirlemek üzere çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Standart normal dağılımda çarpıklık ve basıklık katsayıları sıfırdır ve bu değerlerin ± 2 aralığında olması, normal dağılım varsayımının karşılandığını göstermektedir (George & Mallery, 2019). Bununla birlikte “merkezi limit teorisi” ne göre $n>30$ olduğu durumlarda normal dağılım sağlandığı belirtilmektedir (Demir vd., 2016). Mevcut araştırmada, çarpıklık ve basıklık değerleri ile birlikte alt gruplarının büyüklüğü $n>30$ olduğunda gruplar arası ortalamaların karşılaştırmasında parametrik fark testleri (Bağımsız Gruplar t-Testi ve One-Way ANOVA) kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrasında gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu, farkların hangi gruplar arasında gerçekleştiğini belirlemek üzere post- hoc tamamlayıcı analiz teknikleri (Scheffe ve Tamhane) kullanılmıştır.

Değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını incelemek üzere Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Kurulan model bağlamında doğrudan ve dolaylı etkilerin test edilmesi, yol analizi ile gerçekleştirilmiştir. Dolaylı etkinin anlamlılığını belirlemek için ise bootstrapping analizi gerçekleştirilmiştir. Mevcut araştırmada model uyumun değerlendirmesinde yaygınlıkla kullanılan; χ^2/df (İyilik uyumu), CFI (Karşılaştırmalı uyum indeksi), GFI (İyilik uyum indeksi), RMSEA (Yaklaşık hataların ortalama karekökü), TLI (Tucker-Lewis indeksi) ve SRMR (Standardize edilmiş ortalamaların karekökü) uyum değerleri kullanılmıştır (Çokluk vd. 2016).

Tablo.3.2. YEM Analizinde Kullanılan Uyum İndeksleri ve Eşik Değerleri

Uyum İndeksi	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Kaynak
χ^2/df	$0 \leq \chi^2/df \leq 2$	$2 \leq \chi^2/df \leq 5$	(Kline, 2005)
CFI	$0,95 \leq CFI \leq 1,00$	$0,90 \leq CFI \leq 0,95$	(Hu & Bentler, 1999)
GFI	$0,95 \leq CFI \leq 1,00$	$0,90 \leq CFI \leq 0,95$	(Hu & Bentler, 1999)
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,08$	(Tabachnick & Fidel, 2001)
TLI	$0,95 \leq TLI \leq 1,00$	$0,90 \leq TLI \leq 0,95$	(Tabachnick & Fidel, 2001)
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0,05$	$0,05 < SRMR \leq 0,10$	(Tabachnick & Fidel, 2001)

Verilerin istatistiksel çözümlmeleri SPSS 21.0 ve AMOS.25 programında yapılmış, manidarlıklar minimum $p<.05$ düzeyinde sınanmış ve bulgular araştırmanın amaçları doğrultusunda tablolar halinde sunulmuştur

BÖLÜM IV: BULGULAR

4.1. Akran Zorbalığı, Psikolojik İyi Oluş ve Algılanan Sosyal Destek Değişkenlerine Ait Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, Kişisel bilgi formu ve ölçekler aracılığıyla elde edilen verilere ait istatistiksel analiz bulguları sunulmuştur.

Aşağıdaki Tablo 4.1., 4.2. ve 4.3.'de araştırmanın değişkenleri olan Akran Zorbalığı belirleme ölçeği, Psikolojik İyi oluş Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği puanlarına için betimsel değerlere yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Puanları İçin Betimsel Değerler

	Akran zor.	<i>n</i>	<i>min.</i>	<i>max.</i>	$\bar{x}$	Sh_x	<i>ss</i>	<i>Çar.</i>	<i>Bas.</i>	<i>Alpha</i>
Kurban	K_fiziksel	340	38	75	67,91	0,41	7,60	-1,443	1,023	.81
	K_sözel	340	12	35	31,45	0,25	4,56	-1,556	1,475	.75
	K_izolasyon	340	10	30	28,27	0,17	3,17	-1,589	1,834	.77
	K_söylenti	340	10	25	23,38	0,15	2,70	-1,159	1,083	.71
	K_esya	340	36	50	48,66	0,13	2,42	-1,406	1,496	.59
	Toplam puan	340	138	215	199,67	0,85	15,60	-1,171	0,779	.89
Zorba	Z_fiziksel	340	43	75	69,88	0,35	6,49	-1,677	1,815	.80
	Z_sözel	340	16	35	32,72	0,20	3,63	-1,094	1,535	.72
	Z_izolasyonn	340	17	30	29,05	0,11	1,99	-1,771	1,535	.62
	Z_söylenti	340	16	25	24,68	0,06	1,03	-1,808	1,888	.62
	Z_esya	340	36	50	49,30	0,11	1,94	-1,727	1,048	.64
	Toplam puan	340	161	215	205,63	0,63	11,69	-1,544	1,769	.88

Tabloda yer aldığı üzere Akran Belirleme Ölçeği- Kurban alt ölçeğinden elde edilen toplam puanların aritmetik ortalaması 199.67 ± 15.60 ; Kurban ölçeğinin alt boyutlarından fiziksel kurban alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 67.91 ± 7.60 ; sözel kurban alt

boyutunun aritmetik ortalaması 31.45 ± 4.56 ; izolasyon alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 28.27 ± 3.17 ; söylenti alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 23.38 ± 2.70 ve eşya alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 48.66 ± 2.42 olarak hesaplanmıştır.

Zorba alt ölçeğinden elde edilen toplam puanların aritmetik ortalaması ise 205.63 ± 11.69 olarak hesaplanmıştır. Zorba ölçeğinin alt boyutlarından fiziksel zorba alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 69.88 ± 6.49 ; sözel zorba alt boyutunun aritmetik ortalaması 32.72 ± 3.63 ; izolasyon alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 29.05 ± 1.99 ; söylenti alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 24.68 ± 1.03 ve eşya alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 49.30 ± 1.94 olarak hesaplanmıştır.

Ölçekten elde edilen puanların çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 aralığında olduğu ve ölçekten elde edilen puanların normal bir dağılıma sahip olduğu görülmektedir (George & Mallery, 2019). Araştırma kapsamında toplanan veriler doğrultusunda ölçekten elde edilen puanlarının güvenirlik katsayılarının ise .59-.88 aralığında değerlere sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2. Ergenler İçin İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği Puanları İçin Betimsel Değerler

İyi oluş	<i>n</i>	<i>min.</i>	<i>max.</i>	$\bar{x}$	Sh_x	<i>ss</i>	<i>Çar.</i>	<i>Bas.</i>	<i>Alpha</i>
İlişkililik	340	4	20	14,69	0,24	4,44	-,527	-,809	.82
Hayata_bağlılık	340	4	20	12,36	0,21	3,91	,196	-,506	.74
Mutluluk	340	4	20	12,16	0,22	4,14	,118	-,707	.80
İyimserlik	340	4	32	12,10	0,24	4,37	,313	,320	.76
Kararlılık	340	4	20	13,09	0,20	3,74	-,083	-,447	.72
Toplam puan	340	20	100	64,39	0,89	16,43	-,006	,060	.91

Tabloda yer aldığı üzere İyi oluş Ölçeği alt boyut puanlarından ilişkililik alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 16.49 ± 4.44 ; hayata bağlılık alt boyutunun aritmetik ortalaması 12.36 ± 3.91 ; mutluluk alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 12.16 ± 4.14 ; iyimserlik alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 12.10 ± 4.37 ; kararlılık alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 13.09 ± 3.74 ve ölçekten elde edilen toplam puanların aritmetik ortalaması 64.39 ± 16.43 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten elde edilen puanların çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2.0 aralığında olduğu ve alt boyut puanlarının normal bir dağılıma sahip olduğu görülmektedir (George & Mallery, 2019). Araştırma kapsamında

toplanan veriler doğrultusunda ilişkililik alt boyut puanlarının güvenirlik katsayısı $\alpha=.82$; hayata bağlılık alt boyut puanlarının güvenirlik katsayısı $\alpha=.74$; mutluluk alt boyut puanlarının güvenirlik katsayısı $\alpha=.80$; iyimserlik alt boyut puanlarının güvenirlik katsayısı $\alpha=.76$; kararlılık alt boyut puanlarının güvenirlik katsayısı $\alpha=.72$ ve ölçekten elde edilen toplam puanların güvenirlik katsayısı $\alpha=.91$ olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4.3. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanları İçin Betimsel Değerler

Destek	<i>n</i>	<i>min.</i>	<i>max.</i>	$\bar{x}$	<i>Sh_x</i>	<i>ss</i>	<i>Çar.</i>	<i>Bas.</i>	<i>Alpha</i>
Arkadaş	340	36	95	69,38	0,62	11,48	-,140	-,534	.81
Aile	340	18	60	46,59	0,56	10,32	-,444	-,848	.88
Öğretmen	340	2	10	6,94	0,10	1,80	-,543	,258	.67
Toplam puan	340	69	165	122,90	1,07	19,77	-,097	-,843	.89

Tabloda yer aldığı üzere Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği alt boyut puanlarından arkadaş desteği alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 69.38 ± 11.48 ; aile desteği alt boyutunun aritmetik ortalaması 46.59 ± 10.32 ; öğretmen desteği alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 6.94 ± 1.80 ve ölçekten elde edilen toplam puanların aritmetik ortalaması 122.90 ± 19.77 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten elde edilen puanların çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2.0 aralığında olduğu ve alt boyut puanlarının normal bir dağılıma sahip olduğu görülmektedir (George & Mallery, 2019). Araştırma kapsamında toplanan veriler doğrultusunda arkadaş desteği alt boyut puanlarının güvenirlik katsayısı $\alpha=.81$; aile desteği alt boyut puanlarının güvenirlik katsayısı $\alpha=.88$; öğretmen desteği alt boyut puanlarının güvenirlik katsayısı $\alpha=.67$ ve ölçekten elde edilen toplam puanların güvenirlik katsayısı $\alpha=.89$ olarak hesaplanmıştır.

4.2. Akran Zorbalığı Toplam ve Alt Ölçek Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Dair Yapılan Analizler

Aşağıda yer alan tablo 4.2.1., 4.2.2., 4.2.3., 4.2.5., 4.2.6., 4.2.7.'de Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği puanlarının cinsiyet, lise türü, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, ile yapısı, barınma türü ve ekonomik durum değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Bağımsız Gruplar t Testi sonuçları bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 4.2.1. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Kurban	Gruplar	n	$\bar{x}$	ss	Sh_x	<i>t testi</i>			d_{cohen}
						<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>	
Fiziksel kurban.	Kadın	187	68,29	7,53	0,55	1,01	338	,314	--
	Erkek	153	67,45	7,69	0,62				
Sözel kurban	Kadın	187	30,98	5,00	0,37	-2,09	338	,038	.22
	Erkek	153	32,01	3,90	0,32				
İzolasyon	Kadın	187	27,99	3,41	0,25	-1,85	338	,066	--
	Erkek	153	28,62	2,82	0,23				
Söylenti kurban	Kadın	187	23,27	2,79	0,20	-0,82	338	,413	--
	Erkek	153	23,51	2,58	0,21				
Eşya	Kadın	187	48,69	2,38	0,17	0,28	338	,777	--
	Erkek	153	48,62	2,47	0,20				
Toplam puan	Kadın	187	199,22	15,96	1,17	-0,59	338	,557	--
	Erkek	153	200,22	15,20	1,23				

Tabloda görüleceği üzere Akran Zorbalığı Ölçeği/Kurban puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre sadece sözel kurban alt boyutu puanlarının erkeklerin lehine olacak şekilde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir ($t=-2.09; p<.05; d=.22$). Tespit edilen anlamlı farklılığın büyüklüğünü belirlemek için Cohen's d değerleri incelendiğinde ise tespit edilen anlamlı farklılığın düşük düzeyde etki büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Ölçekten elde edilen diğer puanlar ise cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4.2.2. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Zorba	Gruplar	n	$\bar{x}$	ss	Sh_x	<i>t testi</i>			d_{cohen}
						t	sd	p	
Fiziksel zorba	Kadın	187	70,63	5,95	0,43		338	,019	.25
	Erkek	153	68,97	7,00	0,57	2,37			
Sözel zorba	Kadın	187	33,04	3,37	0,25		338	,072	--
	Erkek	153	32,32	3,90	0,32	1,80			
İzolasyon	Kadın	187	29,14	1,76	0,13		338	,384	--
	Erkek	153	28,95	2,24	0,18	0,87			
Söylenti zorba	Kadın	187	24,70	1,00	0,07		338	,656	--
	Erkek	153	24,65	1,06	0,09	0,45			
Eşya	Kadın	187	49,44	1,72	0,13		338	,148	--
	Erkek	153	49,14	2,17	0,18	1,45			
Toplam puan	Kadın	187	206,95	10,87	0,79		338	,022	.24
	Erkek	153	204,03	12,48	1,01	2,30			

Tabloda görüleceği üzere Akran Zorbalığı Ölçeği/Zorba puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre sadece fiziksel zorba ($t=2.37; p<.05; d=.25$) ve ölçekten elde edilen toplam puanlarının ($t=2.30; p<.05; d=.24$) kadınların lehine olacak şekilde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Tespit edilen anlamlı farklılığın büyüklüğünü belirlemek için Cohen's d değerleri incelendiğinde ise tespit edilen anlamlı farklılıkların düşük düzeyde etki büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Ölçekten elde edilen diğer puanlar ise cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4.2.3. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Lise Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Kur ban	Lise türü	n	$\bar{x}$	SS	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	An.l Fark.
Fiziksel	1)Sağlık Mes.	74	67,24	7,09	G.arası	745,2	4	186,3	3,31	,011	5>3
	2)And. Lisesi	100	69,16	7,79	G.içi	18856,5	335	56,3			
	3)İmam Hatip										
	L.	78	65,85	8,00	Toplam	19601,7	339				
	4)Çok Prog. L.	47	67,73	8,26							
	5)Mes. Eğt.										
Sözel	Mrk.	41	70,23	5,24							
	1)Sağlık Mes.	74	30,27	5,07	G.arası	221,7	4	55,4	2,12	,051	-
	2)And. Lisesi	100	31,76	4,00	G.içi	6828,3	335	20,4			
	3)İmam Hatip										
	L.	78	30,99	4,63	Toplam	7050,0	339				
	4)Çok Prog. L.	47	32,45	3,92							
İzolasyon	5)Mes. Eğt.										
	Mrk.	41	32,51	5,05							
	1)Sağlık Mes.	74	27,06	4,40	G.arası	162,0	4	40,5	4,18	,003	4>1;
	2)And. Lisesi	100	28,76	2,16	G.içi	3243,2	335	9,7			2>1;
	3)İmam Hatip										
	L.	78	28,39	2,98	Toplam	3405,1	339				
Söylenti	4)Çok Prog. L.	47	29,05	2,29							
	5)Mes. Eğt.										
	Mrk.	41	28,16	3,33							
	1)Sağlık Mes.	74	22,60	3,58	G.arası	97,1	4	24,3	3,43	,009	4>1;
	2)And. Lisesi	100	23,84	1,88	G.içi	2369,9	335	7,1			2>1
	3)İmam Hatip										
Eşya	L.	78	23,13	2,61	Toplam	2467,0	339				
	4)Çok Prog. L.	47	24,11	1,97							
	5)Mes. Eğt.										
	Mrk.	41	23,29	3,11							
	1)Sağlık Mes.	74	48,52	2,14	G.arası	13,1	4	3,3	0,56	,695	-
Eşya	2)And. Lisesi	100	48,84	2,49	G.içi	1970,2	335	5,9			
	3)İmam Hatip										
	L.	78	48,53	2,25	Toplam	1983,3	339				
Eşya	4)Çok Prog. L.	47	48,96	2,23							

Toplam	5)Mes. Eğt.										
	Mrk.	41	48,39	3,18							
	1)Sağlık Mes.	74	195,69	17,32	G.arası	3173,7	4	793,4	3,35	,010	2>1;
	2)And. Lisesi	100	202,37	13,38	G.içi	79368,2	335	236,9			
	(devamı)										
	3)İmam Hatip										
	L.	78	196,88	15,26	Toplam	82541,9	339				
	4)Çok Prog. L.	47	202,29	16,25							
	5)Mes. Eğt.										
	Mrk.	41	202,58	15,54							

Tabloda görüldüğü üzere Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği /Kurban puanlarının lise türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre fiziksel kurban alt boyutu ($F_{(4-335)} = 3.31; p < .05; \eta^2 = .038$), izolasyon alt boyutu ($F_{(4-335)} = 4.18; p < .05; \eta^2 = .048$), söylenti alt boyutu ($F_{(4-335)} = 3.43; p < .05; \eta^2 = .039$) ve ölçekten elde edilen toplam puanlarının ($F_{(4-335)} = 3.35; p < .05; \eta^2 = .038$) lise türlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bu anlamlı farklılıkların etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek üzere tamamlayıcı analizler (Scheffe ve Tamhane) gerçekleştirilmiştir. Tamamlayıcı analiz sonuçlarına fiziksel zorba alt boyut puanları mesleki eğitim merkezi ile imama hatip lisesi arasında mesleki eğitim öğrencileri lehine anlamlı farklılık göstermiştir. İzolasyon ve söylenti alt boyutu puanları ise çok programlı lise ile sağlık meslek lisesi arasında çok programlı lise lehine ve anadolu lisesi ile sağlık meslek lisesi arasında anadolu lisesi lehine anlamlı farklılık göstermiştir. Ölçekten elde edilen puanlar ise anadolu lisesi ile sağlık meslek lisesi arasında anadolu lisesi lehine anlamlı farklılık göstermiştir ($p < .05$). Diğer ikili grup karşılaştırmalarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > .05$).

Tablo 4.2.4. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Lise Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Zor											An.lı
ba	Lise türü	n	$\bar{x}$	SS	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	Fark.
Fiziksel	1)Sağlık Mes.	74	69,50	5,77	G.arası	536,2	4	134,1	3,27	,012	5>3
	2)And. Lisesi	100	70,66	6,61	G.ıçı	13725,1	335	41,0			
	3)İmam Hatip L.	78	68,12	7,17	Toplam	14261,3	339				
	4)Çok Prog. L.	47	69,71	6,99							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	72,21	4,39							
Sözel	1)Sağlık Mes.	74	32,38	3,80	G.arası	37,8	4	9,5	0,72	,581	-
	2)And. Lisesi	100	32,55	4,02	G.ıçı	4424,2	335	13,2			
	3)İmam Hatip L.	78	32,79	3,04	Toplam	4462,1	339				
	4)Çok Prog. L.	47	32,78	3,84							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	33,51	3,08							
İzolasyon	1)Sağlık Mes.	74	29,03	1,93	G.arası	7,6	4	1,9	0,48	,753	-
	2)And. Lisesi	100	29,23	1,38	G.ıçı	1335,3	335	4,0			
	3)İmam Hatip L.	78	28,82	2,42	Toplam	1342,9	339				
	4)Çok Prog. L.	47	29,13	2,49							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	29,02	1,88							
Söylenti	1)Sağlık Mes.	74	24,75	0,70	G.arası	12,1	4	3,0	2,94	,021	2>3
	2)And. Lisesi	100	24,87	0,47	G.ıçı	345,0	335	1,0			
	3)İmam Hatip L.	78	24,37	1,51	Toplam	357,1	339				
	4)Çok Prog. L.	47	24,60	1,45							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	24,78	0,61							
Eşya	1)Sağlık Mes.	74	49,42	1,54	G.arası	10,5	4	2,6	0,69	,597	-
	2)And. Lisesi	100	49,06	2,58	G.ıçı	1264,0	335	3,8			
	3)İmam Hatip L.	78	49,29	1,74	Toplam	1274,4	339				
	4)Çok Prog. L.	47	49,44	1,55							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	49,56	1,48							
Toplam	1)Sağlık Mes.	74	205,09	10,92	G.arası	952,4	4	238,1	1,76	,137	-
	2)And. Lisesi	100	206,36	11,93	G.ıçı	45410,3	335	135,6			
	3)İmam Hatip L.	78	203,40	12,05	Toplam	46362,8	339				
	4)Çok Prog. L.	47	205,65	13,01							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	209,08	9,57							

Tabloda görüldüğü üzere Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği /Zorba puanlarının lise türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre sadece fiziksel zorba alt boyutu ($F_{(4-335)}= 3.31; p<.05; \eta^2=.038$) ve söylenti alt boyutu ($F_{(4-335)}= 3.43; p<.05; \eta^2=.034$) puanlarının lise türlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bu anlamlı farklılıkların etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek üzere tamamlayıcı analizler (Scheffe ve Tamhane) gerçekleştirilmiştir. Tamamlayıcı analiz sonuçlarına fiziksel zorba alt boyut puanları mesleki eğitim merkezi ile imam hatip lisesi arasında mesleki eğitim öğrencileri lehine anlamlı farklılık göstermiştir. Söylenti/zorba alt boyutu puanları ise anadolu lisesi ile imam hatip lisesi arasında anadolu lisesi lehine anlamlı farklılık göstermiştir ($p<.05$). Diğer ikili grup karşılaştırmalarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>.05$).

Tablo 4.2.5. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Kur											Anlamlı
ban	Sınıf	n	$\bar{x}$	SS	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	Fark.
Fiziksel	1)9.sınıf	105	66,05	9,33	G.arası	581,8	3	193,92	3,43	,017	2>1
	2)10.sınıf	78	69,21	5,67	G.İçi	19019,9	336	56,61			
	Topla										
	3)11.sınıf	68	68,04	7,92	m	19601,7	339				
	4)12.sınıf	89	68,88	6,11							
	1)9.sınıf	105	31,05	4,82	G.arası	72,8	3	24,25	1,17	,322	-
	2)10.sınıf	78	30,97	4,67	G.İçi	6977,2	336	20,77			
	Topla										
Sözel	3)11.sınıf	68	31,99	3,84	m	7050,0	339				
	4)12.sınıf	89	31,91	4,65							
İzolasyon	1)9.sınıf	105	27,94	3,11	G.arası	16,8	3	5,59	0,55	,646	-
	2)10.sınıf	78	28,39	3,04	G.İçi	3388,4	336	10,08			
	Topla										
	3)11.sınıf	68	28,45	3,27	m	3405,1	339				
Söylenti	4)12.sınıf	89	28,43	3,29							
	1)9.sınıf	105	23,22	2,56	G.arası	20,2	3	6,75	0,93	,428	-
	2)10.sınıf	78	23,11	2,87	G.İçi	2446,8	336	7,28			
	Topla										
Eşya	3)11.sınıf	68	23,78	2,36	m	2467,0	339				
	4)12.sınıf	89	23,49	2,93							
Eşya	1)9.sınıf	105	48,31	2,87	G.arası	19,4	3	6,47	1,11	,346	-
	2)10.sınıf	78	48,80	1,96	G.İçi	1963,9	336	5,85			
	Topla										
	3)11.sınıf	68	48,91	2,20	m	1983,3	339				
Toplam	4)12.sınıf	89	48,75	2,36							
	1)9.sınıf	105	196,58	17,78	G.arası	1495,6	3	498,52	2,07	,104	-
	2)10.sınıf	78	200,49	13,76	G.İçi	81046,3	336	241,21			
	Topla										
Toplam	3)11.sınıf	68	201,16	14,97	m	82541,9	339				
	4)12.sınıf	89	201,46	14,52							

Tabloda görüldüğü üzere Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği /Kurban puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre sadece fiziksel kurban alt boyutu ($F_{(3-336)} = 3.43; p < .05; \eta^2 = .030$)

puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bu anlamlı farklılıkların etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek üzere tamamlayıcı analizler (Tamhane) gerçekleştirilmiştir. Tamamlayıcı analiz sonuçlarına fiziksel kurban alt boyut puanları 9.sınıf ile 10.sınıf arasında 10.sınıf öğrencileri lehine anlamlı farklılık göstermiştir ($p < .05$). Diğer ikili grup karşılaştırmalarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > .05$).

Tablo 4.2.6. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Zor											
ba	Sınıf	n	$\bar{x}$	SS	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	An.lı Fark.
Fiziksel	1)9.sınıf	105	69,05	7,26	G.arası	195,6	3	65,20	1,56	,200	-
	2)10.sınıf	78	71,12	5,05	G.İçi	14065,7	336	41,86			
	3)11.sınıf	68	69,99	6,49	Toplam	14261,3	339				
	4)12.sınıf	89	69,69	6,57							
Sözel	1)9.sınıf	105	32,65	3,60	G.arası	53,9	3	17,97	1,37	,252	-
	2)10.sınıf	78	33,16	3,20	G.İçi	4408,2	336	13,12			
	3)11.sınıf	68	33,06	3,05	Toplam	4462,1	339				
	4)12.sınıf	89	32,13	4,33							
İzolasyon	1)9.sınıf	105	29,00	2,11	G.arası	10,0	3	3,33	0,84	,473	-
	2)10.sınıf	78	29,31	1,73	G.İçi	1332,9	336	3,97			
	3)11.sınıf	68	29,13	1,61	Toplam	1342,9	339				
	4)12.sınıf	89	28,84	2,30							
Söylenti	1)9.sınıf	105	24,64	1,00	G.arası	4,8	3	1,60	1,53	,208	-
	2)10.sınıf	78	24,51	1,32	G.İçi	352,3	336	1,05			
	3)11.sınıf	68	24,85	0,53	Toplam	357,1	339				
	4)12.sınıf	89	24,74	1,04							
Eşya	1)9.sınıf	105	49,24	2,32	G.arası	1,8	3	0,58	0,15	,927	-
	2)10.sınıf	78	49,37	1,62	G.İçi	1272,7	336	3,79			
	3)11.sınıf	68	49,22	1,81	Toplam	1274,4	339				
	4)12.sınıf	89	49,38	1,82							
Toplam	1)9.sınıf	105	204,59	12,72	G.arası	466,1	3	155,36	1,14	,334	-
	2)10.sınıf	78	207,47	9,71	G.İçi	45896,7	336	136,60			
	3)11.sınıf	68	206,25	11,25	Toplam	46362,8	339				
	4)12.sınıf	89	204,79	12,31							

Tabloda görüldüğü üzere Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği /Zorba puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre ölçekten elde edilen puanlar sınıf düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.2.7. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Kur											<i>An.lı</i>
ban	Kardeş sayısı	n	$\bar{x}$	SS	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	Fark.
Fiziksel	1)Bir kardeş	36	63,02	10,61	G.arası	1106,8	3	368,95	6,70	,000	2>1;
	2)İki kardeş	160	68,95	6,74	G.ıçı	18494,8	336	55,04			3>1;
	3)Üç kardeş	110	68,38	7,17	Toplam	19601,7	339				
	4)Dört ve üzeri	34	66,71	7,24							
Sözel	1)Bir kardeş	36	29,42	4,96	G.arası	247,3	3	82,44	4,07	,007	2>1
	2)İki kardeş	160	32,16	3,77	G.ıçı	6802,7	336	20,25			
	3)Üç kardeş	110	31,26	5,02	Toplam	7050,0	339				
	4)Dört ve üzeri	34	30,79	5,29							
İzolasyon	1)Bir kardeş	36	28,13	3,24	G.arası	38,1	3	12,69	1,27	,286	-
	2)İki kardeş	160	28,53	2,86	G.ıçı	3367,1	336	10,02			
	3)Üç kardeş	110	28,21	3,34	Toplam	3405,1	339				
	4)Dört ve üzeri	34	27,40	3,85							
Söylenti	1)Bir kardeş	36	23,49	2,37	G.arası	27,9	3	9,31	1,28	,280	-
	2)İki kardeş	160	23,62	2,46	G.ıçı	2439,1	336	7,26			
	3)Üç kardeş	110	23,21	2,86	Toplam	2467,0	339				
	4)Dört ve üzeri	34	22,71	3,44							
Eşya	1)Bir kardeş	36	47,78	3,14	G.arası	61,4	3	20,47	3,58	,014	2>1
	2)İki kardeş	160	49,05	1,88	G.ıçı	1921,9	336	5,72			
	3)Üç kardeş	110	48,51	2,66	Toplam	1983,3	339				
	4)Dört ve üzeri	34	48,24	2,70							
Toplam	1)Bir kardeş	36	191,84	17,24	G.arası	3821,5	3	1273,8	5,44	,001	2>1
	2)İki kardeş	160	202,31	13,50	G.ıçı	78720,4	336	234,29			
	3)Üç kardeş	110	199,58	16,70	Toplam	82541,9	339				
	4)Dört ve üzeri	34	195,85	16,44							

Tabloda görüldüğü üzere Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği /Kurban puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre fiziksel kurban alt boyutu ($F_{(3-336)} = 6.70$; $p < .05$; $\eta^2 = .056$), sözel/kurban alt boyutu ($F_{(3-336)} = 4.07$; $p < .05$; $\eta^2 = .035$), eşya/kurban alt boyutu ($F_{(3-336)} = 3.58$; $p < .05$; $\eta^2 = .031$) ve ölçekten elde edilen toplam puanlarının ($F_{(3-336)} = 5.44$; $p < .05$; $\eta^2 = .046$) kardeş sayısına göre anlamlı

farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bu anlamlı farklılıkların etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek üzere tamamlayıcı analizler (Tamhane) gerçekleştirilmiştir. Tamamlayıcı analiz sonuçlarına fiziksel/kurban, sözel/kurban, eşya/kurban alt boyut puanları ve toplam puanlar bir kardeş ile iki kardeş grupları arasında iki kardeş grubu lehine anlamlı farklılık göstermiştir ($p<.05$). Ek olarak fiziksel/kurban alt boyutu puanları bir kardeş ile üç kardeş arasında üç kardeş olan grup lehine istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermiştir ($p<.05$). Diğer ikili grup karşılaştırmalarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>.05$).

Tablo 4.2.8. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Zor											
ba	Kardeş sayısı	n	$\bar{x}$	SS	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	An.lh Fark.
Fiziksel	1)Bir kardeş	36	63,39	10,43	G.arası	1792,1	3	597,37	16,10	,000	2>1;
	2)İki kardeş	160	71,12	5,11	G.İçİ	12469,2	336	37,11			3>1;
	3)Üç kardeş	110	69,91	5,98	Toplam	14261,3	339				4>1
	4)Dört ve üzeri	34	70,80	4,32							
Sözel	1)Bir kardeş	36	28,93	6,12	G.arası	597,8	3	199,26	17,33	,000	2>1;
	2)İki kardeş	160	33,41	2,82	G.İçİ	3864,3	336	11,50			3>1;
	3)Üç kardeş	110	32,86	3,01	Toplam	4462,1	339				4>1
	4)Dört ve üzeri	34	32,96	3,02							
İzolasyon	1)Bir kardeş	36	28,26	3,04	G.arası	40,7	3	13,56	3,50	,016	2>1;
	2)İki kardeş	160	29,34	1,50	G.İçİ	1302,3	336	3,88			
	3)Üç kardeş	110	28,86	2,14	Toplam	1342,9	339				
	4)Dört ve üzeri	34	29,17	1,90							
Söylenti	1)Bir kardeş	36	24,55	0,95	G.arası	6,3	3	2,09	2,00	,114	-
	2)İki kardeş	160	24,79	0,72	G.İçİ	350,8	336	1,04			
	3)Üç kardeş	110	24,52	1,45	Toplam	357,1	339				
	4)Dört ve üzeri	34	24,82	0,52							
Eşya	1)Bir kardeş	36	48,02	3,29	G.arası	70,4	3	23,47	6,55	,000	2>1;
	2)İki kardeş	160	49,57	1,44	G.İçİ	1204,0	336	3,58			3>1;
	3)Üç kardeş	110	49,33	1,86	Toplam	1274,4	339				4>1
	4)Dört ve üzeri	34	49,35	1,89							
Toplam	1)Bir kardeş	36	193,15	17,74	G.arası	6769,2	3	2256,4	19,15	,000	2>1;
	2)İki kardeş	160	208,24	8,93	G.İçİ	39593,5	336	117,84			3>1;
	3)Üç kardeş	110	205,48	11,05	Toplam	46362,8	339				4>1
	4)Dört ve üzeri	34	207,10	8,88							

Tabloda görüldüğü üzere Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği /Zorba puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre fiziksel/zorba alt boyutu ($F_{(3-336)} = 16.10$; $p < .05$; $\eta^2 = .13$), sözel/zorba alt boyutu ($F_{(3-336)} = 17.33$; $p < .05$; $\eta^2 = .14$), izolasyon alt boyutu ($F_{(3-336)} = 3.50$; $p < .05$; $\eta^2 = .030$), eşya/zorba alt boyutu ($F_{(3-336)} = 6.55$; $p < .05$; $\eta^2 = .055$) ve ölçekten elde edilen toplam puanlarının ($F_{(3-336)} = 19.15$; $p < .05$; $\eta^2 = .15$) kardeş sayısına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Tespit edilen bu anlamlı farklılıkların etki büyüklüğünün izolasyon ve eşya alt boyutunda düşük düzeyde, fiziksel, sözel ve toplam puanlarda orta düzeyde olduğu bulunmuştur.

Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek üzere tamamlayıcı analizler (Tamhane) gerçekleştirilmiştir. Tamamlayıcı analiz sonuçlarına fiziksel/zorba, sözel/zorba, eşya/zorba alt boyut puanları ve toplam puanlar bir kardeş ile diğer kardeş grupları arasında diğer kardeş grupları lehine anlamlı farklılık göstermiştir ($p<.05$). İzolasyon/zorba alt boyutu puanları ise bir kardeş ile iki kardeş arasında iki kardeş olan grup lehine istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermiştir ($p<.05$). Diğer ikili grup karşılaştırmalarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>.05$).

Tablo 4.2.9. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Aile Yapısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Kurban	Aile yapısı	n	$\bar{x}$	Ss	Sh _x	t testi			d _{cohen}
						t	sd	p	
Fiziksel kurban.	Geniş	102	67,34	8,24	0,82	-0,902	338	,368	--
	Çekirdek	238	68,16	7,32	0,47				
Sözel kurban	Geniş	102	31,38	4,64	0,46	-0,17	338	,865	--
	Çekirdek	238	31,47	4,53	0,29				
İzolasyon	Geniş	102	28,31	2,77	0,27	0,144	338	,885	--
	Çekirdek	238	28,26	3,33	0,22				
Söylenti kurban	Geniş	102	23,29	2,72	0,27	-0,413	338	,680	--
	Çekirdek	238	23,42	2,69	0,17				
Eşya	Geniş	102	48,53	2,54	0,25	-0,653	338	,514	--
	Çekirdek	238	48,72	2,37	0,15				
Toplam puan	Geniş	102	198,85	16,92	1,68	-0,632	338	,528	--
	Çekirdek	238	200,02	15,03	0,97				

Tabloda görüleceği üzere Akran Zorbalığı Ölçeği/Kurban puanlarının aile yapısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre ölçekten elde edilen puanlar aile yapısı değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.2.10. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Aile Yapısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Zorba	Aile yapısı	n	$\bar{x}$	Ss	Sh _x	t testi			d _{cohen}
						t	sd	p	
Fiziksel zorba	Geniş	102	69,52	6,74	0,67		338	,507	--
	Çekirdek	238	70,03	6,38	0,41	-0,66			
Sözel zorba	Geniş	102	32,64	3,78	0,37		338	,811	--
	Çekirdek	238	32,75	3,57	0,23	-,24			
İzolasyon	Geniş	102	28,81	2,30	0,23		338	,136	--
	Çekirdek	238	29,16	1,84	0,12	-1,49			
Söylenti zorba	Geniş	102	24,46	1,53	0,15		338	,009	.26
	Çekirdek	238	24,78	0,69	0,04	-2,64			
Eşya	Geniş	102	49,25	1,87	0,19		338	,711	--
	Çekirdek	238	49,33	1,97	0,13	-0,37			
Toplam puan	Geniş	102	204,68	12,57	1,24				
	Çekirdek	238	206,04	11,30	0,73	-0,99	338	,324	--

Tabloda görüleceği üzere Akran Zorbalığı Ölçeği/Zorba puanlarının aile yapısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre sadece söylenti/zorba alt boyutu ($t=-2.64; p<.05; d=.26$) puanlarının çekirdek ailede olanlar lehine istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Tespit edilen anlamlı farklılığın büyüklüğünü belirlemek için Cohen's d değerleri incelendiğinde ise tespit edilen anlamlı farklılıkların düşük düzeyde etki büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Ölçekten elde edilen diğer puanlar ise aile yapısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4.2.11. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Barınma Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Kurban	Barınma	n	$\bar{x}$	Ss	Sh _x	t testi			d _{cohen}
						t	sd	p	
Fiziksel kurban.	Pansiyon	108	66,35	8,26	0,80	-2,61	338	,009	.30
	Aile yanı	232	68,64	7,18	0,47				
Sözel kurban	Pansiyon	108	30,52	4,94	0,48	-2,57	338	,011	.29
	Aile yanı	232	31,88	4,32	0,28				
İzolasyon	Pansiyon	108	28,22	2,98	0,29	-0,22	338	,827	--
	Aile yanı	232	28,30	3,26	0,21				
Söylenti kurban	Pansiyon	108	23,34	2,42	0,23	-0,20	338	,839	--
	Aile yanı	232	23,40	2,82	0,19				
Eşya	Pansiyon	108	48,25	2,46	0,24	-2,16	338	,032	.25
	Aile yanı	232	48,85	2,38	0,16				
Toplam puan	Pansiyon	108	196,67	16,58	1,60	-2,44	338	,015	.28
	Aile yanı	232	201,07	14,96	0,98				

Tabloda görüleceği üzere Akran Zorbalığı Ölçeği/Kurban puanlarının barınma türü değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre fiziksel/kurban alt boyutu ($t=-2.61; p<.05; d=.30$), sözel kurban alt boyutu ($t=-2.57; p<.05; d=.29$), eşya/kurban alt boyutu ($t=-2.16; p<.05; d=.25$) puanları ile toplam puanların ($t=-2.44; p<.05; d=.28$) aile yanında kalanların lehine olacak şekilde istatistiksel açıdan farklılaştığı tespit edilmiştir. Tespit edilen anlamlı farklılığın büyüklüğünü belirlemek için Cohen's d değerleri incelendiğinde ise tespit edilen anlamlı farklılığın düşük düzeyde etki büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2.12. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba Puanlarının Barınma Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Zorba	Barınma	n	$\bar{x}$	Ss	Sh _x	t testi			d _{cohen}
						t	sd	p	
Fiziksel zorba	Pansiyon	108	68,83	6,41	0,62	-2,05	338	,041	.24
	Aile yanı	232	70,37	6,48	0,43				
Sözel zorba	Pansiyon	108	32,26	3,72	0,36	-1,60	338	,112	--
	Aile yanı	232	32,93	3,57	0,23				
İzolasyon	Pansiyon	108	28,90	2,15	0,21	-1,00	338	,318	--
	Aile yanı	232	29,13	1,91	0,13				
Söylenti zorba	Pansiyon	108	24,48	1,29	0,12	-2,49	338	,013	.26
	Aile yanı	232	24,77	0,87	0,06				
Eşya	Pansiyon	108	49,08	2,03	0,20	-1,45	338	,147	--
	Aile yanı	232	49,41	1,89	0,12				
Toplam puan	Pansiyon	108	203,54	11,91	1,15	-2,27	338	,024	.26
	Aile yanı	232	206,61	11,49	0,75				

Tabloda görüleceği üzere Akran Zorbalığı Ölçeği/Zorba puanlarının barınma türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız gruplar t testi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına sadece fiziksel/zorba alt boyutu ($t=2.37; p<.05; d=.24$), söylenti/zorba alt boyutu ($t=2.30; p<.05; d=.26$) puanları ile ölçekten elde edilen toplam puanlarının ($t=2.30; p<.05; d=.26$) aile yanında kalanların lehine olacak şekilde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Tespit edilen anlamlı farklılığın büyüklüğünü belirlemek için Cohen's d değerleri incelendiğinde ise tespit edilen anlamlı farklılıkların düşük düzeyde etki büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Ölçekten elde edilen diğer puanlar ise barınma türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4.2.13. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Kurban Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Kurban	Ekonomi	n	ss		Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	An.l
			$\bar{x}$								Far
Fiziksel	1)Kötü	41	65,54	8,89	G.arası	389,8	2	194,89	2,42	,054	--
	2)Orta	265	68,47	7,16	G.ıçı	19211,9	337	57,01			
	3)İyi	34	66,41	8,74	Toplam	19601,7	339				
Sözel									10,2		2>1;
	1)Kötü	41	28,63	6,23	G.arası	405,2	2	202,60	8	,000	
	2)Orta	265	31,95	3,95	G.ıçı	6644,8	337	19,72			
	3)İyi	34	30,87	5,44	Toplam	7050,0	339				
İzolasyon	1)Kötü	41	27,21	4,82	G.arası	54,8	2	27,42	2,76	,065	-
	2)Orta	265	28,45	2,78	G.ıçı	3350,3	337	9,94			
	3)İyi	34	28,18	3,43	Toplam	3405,1	339				
Söyleni	1)Kötü	41	22,09	4,31	G.arası	130,5	2	65,23	9,41	,000	2>1
	2)Orta	265	23,71	2,08	G.ıçı	2336,6	337	6,93			
	3)İyi	34	22,38	3,70	Toplam	2467,0	339				
Eşya	1)Kötü	41	48,17	2,73	G.arası	21,6	2	10,81	1,86	,158	--
	2)Orta	265	48,79	2,14	G.ıçı	1961,7	337	5,82			
	3)İyi	34	48,21	3,69	Toplam	1983,3	339				
Toplam				19,7							2>1
	1)Kötü	41	191,64	2	G.arası	3860,3	2	1930,1	8,27	,000	
				14,1							
	2)Orta	265	201,38	2	G.ıçı	78681,6	337	233,48			
				17,8							
	3)İyi	34	196,05	2	Toplam	82541,9	339				

Tabloda görüldüğü üzere Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği /Kurban puanlarının ekonomik durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre sözel/kurban alt boyutu ($F_{(2-337)} = 10.28$; $p < .05$; $\eta^2 = .057$), söylenti/kurban alt boyutu ($F_{(2-337)} = 9.41$; $p < .05$; $\eta^2 = .053$) ve ölçekten elde edilen toplam puanlarının ($F_{(2-337)} = 8.27$; $p < .05$; $\eta^2 = .047$) ekonomik duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bu anlamlı farklılıkların etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek üzere tamamlayıcı analizler (Tamhane) gerçekleştirilmiştir. Tamamlayıcı analiz sonuçlarına sözel/kurban ve söylenti/kurban alt boyut puanları ve toplam puanlar ekonomik durumunu orta ve kötü olarak belirleyen gruplar arasına orta düzeyde olan grup lehine lehine anlamlı farklılık göstermiştir ($p<.05$).

Tablo 4.2.14. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği/Zorba puanlarının ekonomik duruma göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları

											<i>An.h</i>
Zorba	Ekonomi	n	$\bar{x}$	SS	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	Fark.
Fiziksel	1)Kötü	41	65,95	9,14	G.arası	956,1	2	478,07	12,11	,000	2>1
	2)Orta	265	70,74	5,33	G.ıçı	13305,2	337	39,48			
	3)İyi	34	67,94	8,65	Toplam	14261,3	339				
Sözel	1)Kötü	41	30,22	5,81	G.arası	371,4	2	185,71	15,30	,000	2>1;
	2)Orta	265	33,24	2,83	G.ıçı	4090,7	337	12,14			
	3)İyi	34	31,61	4,34	Toplam	4462,1	339				
İzolasyon	1)Kötü	41	28,33	2,97	G.arası	49,6	2	24,80	6,46	,002	2>1
	2)Orta	265	29,26	1,59	G.ıçı	1293,3	337	3,84			
	3)İyi	34	28,35	2,86	Toplam	1342,9	339				
Söyleni	1)Kötü	41	24,60	0,90	G.arası	2,7	2	1,34	1,28	,281	--
	2)Orta	265	24,72	0,89	G.ıçı	354,4	337	1,05			
	3)İyi	34	24,44	1,85	Toplam	357,1	339				
Eşya	1)Kötü	41	48,66	2,51	G.arası	42,4	2	21,19	5,80	,003	2>1
	2)Orta	265	49,49	1,64	G.ıçı	1232,0	337	3,66			
	3)İyi	34	48,62	2,85	Toplam	1274,4	339				
Toplam	1)Kötü	41	197,75	16,86	G.arası	4166,8	2	2083,3	16,64	,000	2>1
	2)Orta	265	207,45	9,42	G.ıçı	42196,0	337	125,21			
	3)İyi	34	200,96	14,99	Toplam	46362,8	339				

Tabloda görüldüğü üzere Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği /Zorba puanlarının ekonomik durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre söylenti puanları haricinde, fizikse/zorba alt boyutu ($F_{(2-337)} = 12.11$; $p<.05$; $\eta^2=.067$), sözel/zorba alt boyutu ($F_{(2-337)} = 15.30$; $p<.05$; $\eta^2=.083$), izolasyon/zorba alt boyutu ($F_{(2-337)} = 6.46$; $p<.05$; $\eta^2=.037$), eşya/zorba alt boyutu ($F_{(2-337)} = 5.80$; $p<.05$; $\eta^2=.033$) ve ölçekten elde edilen toplam puanlarının ($F_{(2-337)} = 16.64$; $p<.05$; $\eta^2=.90$) ekonomik duruma göre anlamlı farklılık

gösterdiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bu anlamlı farklılıkların etki büyüklüğünün fiziksel, sözel alt boyutları ve toplam puanlarında orta düzeyde, izolasyon ve eşya alt boyut puanlarında ise düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek üzere tamamlayıcı analizler (Tamhane) gerçekleştirilmiştir. Tamamlayıcı analiz sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılık ekonomik durumu orta ve kötü olarak ifade eden gruplar arasında orta grup lehine ortaya çıkmaktadır ($p<.05$).

4.3. Psikolojik İyi Oluş Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Değişip Değişmediğine Dair Yapılan Analiz Bulguları

Aşağıda yer alan tablo 4.3.1., 4.3.2., 4.3.3., 4.3.5., 4.3.6., 4.3.7.'de Psikolojik İyi Oluş puanlarının cinsiyet, lise türü, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, ile yapısı, barınma türü ve ekonomik durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Bağımsız Gruplar t Testi sonuçları bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 4.3.1. Ergenler İçin İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

İyi oluş	Cins.	n	$\bar{x}$	Ss	Sh _x	t testi			d _{cohen}
						t	sd	p	
İlişkililik	Kadın	187	14,85	4,42	0,32	0,74	338	,457	--
	Erkek	153	14,49	4,47	0,36				
Hayata bağlılık	Kadın	187	12,05	3,66	0,27	-1,60	338	,112	--
	Erkek	153	12,73	4,18	0,34				
Mutluluk	Kadın	187	11,72	3,84	0,28	-2,13	338	,034	.23
	Erkek	153	12,68	4,44	0,36				
İyimserlik	Kadın	187	11,50	3,99	0,29	-2,83	338	,005	.30
	Erkek	153	12,83	4,69	0,38				
Kararlılık	Kadın	187	12,71	3,69	0,27	-2,08	338	,039	.22
	Erkek	153	13,55	3,77	0,30				
Toplam puan	Kadın	187	62,84	15,18	1,11	-1,94	338	,054	--
	Erkek	153	66,29	17,70	1,43				

Tabloda görüleceği üzere EPOCH Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre sadece mutluluk alt boyutu ($t=-2.13; p<.05; d=.23$), iyimserlik alt boyutu ($t=-2.83; p<.05; d=.30$) ve kararlılık alt boyutu ($t=-2.08; p<.05; d=.22$). Puanlarının erkeklerin lehine olacak şekilde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Tespit edilen anlamlı farklılığın büyüklüğünü belirlemek için Cohen's d değerleri incelendiğinde ise tespit edilen anlamlı farklılığın düşük düzeyde etki büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Ölçekten elde edilen diğer puanlar ise cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır ($p>.05$).

Tablo 4.3.2. Ergenler için İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının lise türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları

İyi oluş	Lise türü	n	$\bar{x}$	SS	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	An.lı Fark.
İlişkili	1)Sağlık Mes.	74	13,92	4,56	G.arası	249,7	4	62,43	3,25	,012	3>5
	2)And. Lisesi	100	15,14	4,73	G.içi	6437,3	335	19,22			
	3)İmam Hatip L.	78	15,67	3,71	Toplam	6687,1	339				
	4)Çok Prog. L.	47	14,75	4,31							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	13,05	4,43							
H. bağlılık	1)Sağlık Mes.	74	12,16	3,88	G.arası	86,6	4	21,65	1,42	,226	-
	2)And. Lisesi	100	11,90	4,04	G.içi	5091,5	335	15,20			
	3)İmam Hatip L.	78	12,52	3,18	Toplam	5178,0	339				
	4)Çok Prog. L.	47	13,49	4,48							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	12,24	4,08							
Mutluluk	1)Sağlık Mes.	74	11,13	3,99	G.arası	219,8	4	54,95	3,29	,012	4>1;
	2)And. Lisesi	100	12,47	4,16	G.içi	5604,3	335	16,73			
	3)İmam Hatip L.	78	12,12	3,58	Toplam	5824,1	339				
	4)Çok Prog. L.	47	13,72	4,36							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	11,51	4,65							
İyimserlik	1)Sağlık Mes.	74	10,92	4,12	G.arası	252,9	4	63,23	3,41	,009	4>1;
	2)And. Lisesi	100	12,42	4,26	G.içi	6206,5	335	18,53			
	3)İmam Hatip L.	78	11,72	3,56	Toplam	6459,4	339				
	4)Çok Prog. L.	47	13,74	5,25							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	12,29	4,83							
Kararlılık	1)Sağlık Mes.	74	12,79	3,60	G.arası	112,8	4	28,21	2,04	,089	-
	2)And. Lisesi	100	12,96	3,93	G.içi	4637,2	335	13,84			
	3)İmam Hatip L.	78	12,53	3,20	Toplam	4750,0	339				
	4)Çok Prog. L.	47	14,29	4,08							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	13,63	3,89							
Toplam	1)Sağlık Mes.	74	60,91	14,79	G.arası	2509,1	4	627,28	2,36	,053	--
	2)And. Lisesi	100	64,89	17,03	G.içi	88970,3	335	265,58			
	3)İmam Hatip L.	78	64,56	12,61	Toplam	91479,4	339				
	4)Çok Prog. L.	47	69,99	19,19							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	62,73	19,42							

Tabloda görüldüğü üzere EPOCH Ölçeği puanlarının lise türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre ilişkililik alt boyutu ($F_{(4-335)} = 3.25$; $p < .05$; $\eta^2 = .037$), mutluluk alt boyutu ($F_{(4-335)} = 3.29$; $p < .05$; $\eta^2 = .038$) ve iyimserlik alt boyutu ($F_{(4-335)} = 3.41$; $p < .05$; $\eta^2 = .039$) lise türlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bu anlamlı farklılıkların etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek üzere tamamlayıcı analizler (Scheffe) gerçekleştirilmiştir. Tamamlayıcı analiz sonuçlarına ilişkililik alt boyut puanları mesleki eğitim merkezi ile imam hatip lisesi arasında imam hatip lisesi öğrencileri lehine anlamlı farklılık göstermiştir. Mutluluk ve iyimserlik alt boyutu puanları ise çok programlı lise ile sağlık meslek lisesi arasında çok programlı lise lehine anlamlı farklılık göstermiştir ($p < .05$). Diğer ikili grup karşılaştırmalarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > .05$).

Tablo 4.3.3. Ergenler için İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları

İyi oluş	Sınıf	n	$\bar{x}$	SS	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	An.l Fark.
İlişkili	1)9.sınıf	105	13,55	4,52	G.arası	228,8	3	76,27	3,97	,008	2>1;
	2)10.sınıf	78	15,45	4,24	G.ıç	6458,2	336	19,22			3>1;
	3)11.sınıf	68	15,52	3,83	Toplam	6687,1	339				4>1;
	4)12.sınıf	89	14,74	4,73							
H.bağılık	1)9.sınıf	105	11,96	4,07	G.arası	47,9	3	15,96	1,05	,373	-
	2)10.sınıf	78	12,97	3,89	G.ıç	5130,2	336	15,27			
	3)11.sınıf	68	12,20	3,84	Toplam	5178,0	339				
	4)12.sınıf	89	12,40	3,77							
Mutluluk	1)9.sınıf	105	11,59	4,39	G.arası	88,6	3	29,52	1,73	,161	-
	2)10.sınıf	78	12,89	4,14	G.ıç	5735,6	336	17,07			
	3)11.sınıf	68	11,85	3,96	Toplam	5824,1	339				
	4)12.sınıf	89	12,41	3,94							
İyimserlik	1)9.sınıf	105	11,93	4,48	G.arası	83,9	3	27,95	1,47	,222	-
	2)10.sınıf	78	12,99	4,60	G.ıç	6375,5	336	18,98			
	3)11.sınıf	68	11,65	4,02	Toplam	6459,4	339				
	4)12.sınıf	89	11,86	4,24							
Kararlılık	1)9.sınıf	105	12,73	4,12	G.arası	20,1	3	6,70	0,48	,699	-
	2)10.sınıf	78	13,26	3,65	G.ıç	4729,9	336	14,08			
	3)11.sınıf	68	13,16	3,89	Toplam	4750,0	339				
	4)12.sınıf	89	13,31	3,25							
Toplam				18,5							-
	1)9.sınıf	105	61,76	5	G.arası	1523,6	3	507,88	1,90	,130	
				15,5							
	2)10.sınıf	78	67,56	8	G.ıç	89955,8	336	267,73			
				14,1							
	3)11.sınıf	68	64,38	9	Toplam	91479,4	339				
				15,8							
	4)12.sınıf	89	64,73	1							

Tabloda görüldüğü üzere EPOCH Ölçeği puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi

(ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre sadece ilişkililik alt boyutu ($F_{(3-336)}= 3.97$; $p<.05$; $\eta^2=.034$) puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bu anlamlı farklılıkların etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek üzere tamamlayıcı analizler (Tamhane) gerçekleştirilmiştir. Tamamlayıcı analiz sonuçlarına ilişkililik alt boyut puanları 9.sınıf ile diğer sınıflar arasında diğer sınıf öğrencileri lehine anlamlı farklılık göstermiştir ($p<.05$). Diğer ikili grup karşılaştırmalarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>.05$).

Tablo 4.3.4. Ergenler için İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları

İyi oluş	Kardeş sayısı	n	$\bar{x}$	SS	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	An.lı Fark.
İlişkili	1)Bir kardeş	36	15,36	4,50	G.arası	65,0	3	21,67	1,10	,349	--
	2)İki kardeş	160	14,98	4,58	G.ıç	6622,1	336	19,71			
	3)Üç kardeş	110	14,19	4,11	Toplam	6687,1	339				
	4)Dört ve üzeri	34	14,20	4,72							
H.bağıllık	1)Bir kardeş	36	12,92	3,81	G.arası	14,6	3	4,87	0,32	,813	-
	2)İki kardeş	160	12,32	3,83	G.ıç	5163,4	336	15,37			
	3)Üç kardeş	110	12,20	3,99	Toplam	5178,0	339				
	4)Dört ve üzeri	34	12,47	4,26							
Mutluluk	1)Bir kardeş	36	12,75	3,60	G.arası	15,4	3	5,12	0,30	,828	-
	2)İki kardeş	160	12,06	4,15	G.ıç	5808,8	336	17,29			
	3)Üç kardeş	110	12,06	4,28	Toplam	5824,1	339				
	4)Dört ve üzeri	34	12,26	4,37							
İyimserlik	1)Bir kardeş	36	13,14	3,76	G.arası	60,1	3	20,05	1,05	,369	-
	2)İki kardeş	160	12,04	4,22	G.ıç	6399,2	336	19,05			
	3)Üç kardeş	110	12,09	4,71	Toplam	6459,4	339				
	4)Dört ve üzeri	34	11,32	4,45							
Kararlılık	1)Bir kardeş	36	12,72	4,30	G.arası	8,1	3	2,70	0,19	,902	--
	2)İki kardeş	160	13,22	3,74	G.ıç	4741,9	336	14,11			
	3)Üç kardeş	110	13,02	3,61	Toplam	4750,0	339				
	4)Dört ve üzeri	34	13,11	3,72							
Toplam				16,0							--
	1)Bir kardeş	36	66,89	0	G.arası	342,4	3	114,12	0,42	,738	
				16,3							
	2)İki kardeş	160	64,61	3	G.ıç	91137,1	336	271,24			
				16,0							
	3)Üç kardeş	110	63,57	6	Toplam	91479,4	339				
	4)Dört ve üzeri	34	63,37	2							

Tabloda görüldüğü üzere EPOCH Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, ölçekten elde edilen puanlar kardeş sayısına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Tablo 4.3.5. Ergenler için İyi oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının aile yapısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Bağımsız Gruplar t Testi sonuçları

İyi oluş	Aile yapısı	n	$\bar{x}$	Ss	Sh _x	t testi			d _{cohen}
						t	sd	p	
İlişkîlilik	Geniş	102	14,12	4,60	0,46	-1,53	338	,126	--
	Çekirdek	238	14,93	4,36	0,28				
Hayata bağlılık	Geniş	102	11,97	4,03	0,40	-1,19	338	,236	--
	Çekirdek	238	12,52	3,85	0,25				
Mutluluk	Geniş	102	11,64	4,06	0,40	-1,50	338	,134	--
	Çekirdek	238	12,38	4,17	0,27				
İyimserlik	Geniş	102	11,64	4,59	0,45	-1,28	338	,202	--
	Çekirdek	238	12,30	4,26	0,28				
Kararlılık	Geniş	102	12,82	3,93	0,39	-0,88	338	,382	--
	Çekirdek	238	13,21	3,66	0,24				
Toplam puan	Geniş	102	62,19	17,09	1,69	-1,62	338	,107	--
	Çekirdek	238	65,33	16,08	1,04				

Tabloda görüleceği üzere EPOCH Ölçeği puanlarının aile yapısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre ölçekten elde edilen puanlar aile yapısı değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.3.6. Ergenler için İyi Oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının barınma türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Bağımsız Gruplar t Testi sonuçları

İyi oluş	Barınma	n	$\bar{x}$	Ss	Sh_x	<i>t testi</i>			d_{cohen}
						<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>	
İlişkililik	Pansiyon	108	15,05	4,51	0,43	1,02	338	0,311	--
	Aile yanı	232	14,52	4,41	0,29				
Hayata bağlılık	Pansiyon	108	12,42	3,98	0,38	0,19	338	0,846	--
	Aile yanı	232	12,33	3,88	0,25				
Mutluluk	Pansiyon	108	12,34	4,20	0,40	0,55	338	0,581	--
	Aile yanı	232	12,07	4,13	0,27				
İyimserlik	Pansiyon	108	12,20	4,35	0,42	0,30	338	0,768	--
	Aile yanı	232	12,05	4,38	0,29				
Kararlılık	Pansiyon	108	13,34	3,94	0,38	0,82	338	0,41	--
	Aile yanı	232	12,98	3,65	0,24				
Toplam puan	Pansiyon	108	65,34	17,34	1,67	0,73	338	0,468	--
	Aile yanı	232	63,95	16,01	1,05				

Tabloda görüleceği üzere EPOCH Ölçeği puanlarının barınma türü değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre ölçekten elde edilen puanlar barınma türü değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.3.7. Ergenler için İyi oluş (EPOCH) Ölçeği puanlarının ekonomik duruma göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları

İyi oluş	Ekonomi	n	$\bar{x}$	SS	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	An.lı Fark.
İlişkililik	1)Kötü	41	14,78	4,82	G.arası	13,5	2	6,76	0,34	,711	--
	2)Orta	265	14,60	4,43	G.ıç	6673,6	337	19,80			
	3)İyi	34	15,26	4,16	Toplam	6687,1	339				
H.bağ.	1)Kötü	41	13,08	4,19	G.arası	24,4	2	12,19	0,80	,452	--
	2)Orta	265	12,26	3,84	G.ıç	5153,7	337	15,29			
	3)İyi	34	12,24	4,11	Toplam	5178,0	339				
Mutlu.	1)Kötü	41	12,10	4,01	G.arası	46,9	2	23,47	1,37	,256	-
	2)Orta	265	12,30	4,12	G.ıç	5777,2	337	17,14			
	3)İyi	34	11,06	4,42	Toplam	5824,1	339				
İyimser	1)Kötü	41	12,20	4,39	G.arası	3,8	2	1,89	0,10	,906	--
	2)Orta	265	12,05	4,34	G.ıç	6455,6	337	19,16			
	3)İyi	34	12,38	4,66	Toplam	6459,4	339				
Karar.	1)Kötü	41	13,44	4,20	G.arası	9,8	2	4,89	0,35	,707	--
	2)Orta	265	13,00	3,69	G.ıç	4740,2	337	14,07			
	3)İyi	34	13,37	3,63	Toplam	4750,0	339				
Toplam				17,5							--
	1)Kötü	41	65,59	0	G.arası	67,0	2	33,49	0,12	,884	
				16,3							
	2)Orta	265	64,22	2	G.ıç	91412,4	337	271,25			
				16,4							
	3)İyi	34	64,31	1	Toplam	91479,4	339				

Tabloda görüldüğü üzere EPOCH Ölçeği puanlarının ekonomik durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre ölçekten elde edilen puanlar gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık göstermemiştir ($p>.05$).

4.4.Sosyal Destek Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Değişip Değişmediğine Dair Yapılan Analiz Bulguları

Aşağıda yer alan tablo 4.4.1., 4.4.2.,4.4.3., 4.4.5., 4.4.6., 4.4.7.'de Algılanan Sosyal Destek puanlarının cinsiyet, lise türü, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, aile yapısı, barınma türü ve

ekonomik durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Bağımsız Gruplar t Testi sonuçları bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 4.4.1. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Destek	Cins.	n	$\bar{x}$	Ss	Sh _x	t testi			d _{cohen}
						t	sd	p	
Arkadaş	Kadın	187	70,51	11,67	0,85	2,02	338	,044	.22
	Erkek	153	67,99	11,13	0,90				
Aile	Kadın	187	47,51	10,44	0,76	1,83	338	,068	--
	Erkek	153	45,46	10,10	0,82				
Öğretmen	Kadın	187	7,08	1,89	0,14	1,52	338	,130	--
	Erkek	153	6,78	1,68	0,14				
Toplam puan	Kadın	187	125,09	19,67	1,44	2,27	338	,024	.24
	Erkek	153	120,23	19,64	1,59				

Tabloda görüleceği üzere Sosyal Destek Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre arkadaş desteği alt boyutu puanları ($t=2.02; p<.05; d=.22$) ve toplam puanlar ($t=2.27; p<.05; d=.24$) kadınların lehine olacak şekilde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Cohen's d değerleri incelendiğinde ise tespit edilen anlamlı farklılığın düşük düzeyde etki büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4.2. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Lise Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Destek	Lise türü	n	$\bar{x}$	SS	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	An.l Fark.
Arkadaş	1)Sağlık Mes.	74	68,03	12,36	G.arası	2060,6	4	515,16	4,05	,003	2>4
	2)And. Lisesi	100	72,39	11,89	G.içi	42604,3	335	127,18			
	3)İmam Hatip L.	78	70,22	10,24	Toplam	44664,9	339				
	4)Çok Prog. L.	47	65,12	9,89							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	67,72	11,05							
Aile	1)Sağlık Mes.	74	48,28	10,51	G.arası	984,3	4	246,08	2,35	,054	-
	2)And. Lisesi	100	47,57	10,10	G.içi	35140,0	335	104,90			
	3)İmam Hatip L.	78	46,67	10,53	Toplam	36124,3	339				
	4)Çok Prog. L.	47	43,12	9,73							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	44,95	10,10							
Öğretmen	1)Sağlık Mes.	74	6,95	1,86	G.arası	8,0	4	2,01	0,62	,652	--
	2)And. Lisesi	100	7,16	1,82	G.içi	1090,8	335	3,26			
	3)İmam Hatip L.	78	6,85	1,95	Toplam	1098,8	339				
	4)Çok Prog. L.	47	6,79	1,43							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	6,76	1,76							
Toplam	1)Sağlık Mes.	74	123,25	20,57	G.arası	5251,2	4	1312,8	3,46	,009	2>4
	2)And. Lisesi	100	127,12	20,22	G.içi	127299,7	335	380,00			
	3)İmam Hatip L.	78	123,73	17,36	Toplam	132550,9	339				
	4)Çok Prog. L.	47	115,03	18,82							
	5)Mes. Eğt. Mrk.	41	119,43	20,26							

Tabloda görüldüğü üzere Sosyal Destek Ölçeği puanlarının lise türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre sadece arkadaş desteği alt boyutu ($F_{(4-335)} = 4.05$; $p < .05$; $\eta^2 = .046$) ve ölçekten elde edilen toplam puanların ($F_{(4-335)} = 3.46$; $p < .05$; $\eta^2 = .040$) lise türlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit

edilmiştir. Tespit edilen bu anlamlı farklılıkların etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Arkadaş desteği alt boyutu ve toplam puanlarının anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek üzere tamamlayıcı analizler (Scheffe) gerçekleştirilmiştir. Tamamlayıcı analiz sonuçlarına göre arkadaş desteği ve toplam puanlar anadolu lisesi ile çok programlı lises arasında anadolu lisesi öğrencileri lehine anlamlı farklılık göstermiştir ($p<.05$). Diğer ikili grup karşılaştırmalarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>.05$).

Tablo 4.4.3. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Des	Sınıf	n	$\bar{x}$	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	An.lh Fark.
Arkadaş	1)9.sınıf	105	66,37	10,27	G.arası	2192,9	3	730,97	5,78	,001	3>1;
	2)10.sınıf	78	69,22	12,55	G.içi	42472,0	336	126,41			
	3)11.sınıf	68	73,62	10,95	Toplam	44664,9	339				
	4)12.sınıf	89	69,81	11,36							
Aile	1)9.sınıf	105	45,31	10,88	G.arası	247,1	3	82,36	0,77	,511	-
	2)10.sınıf	78	47,09	9,60	G.içi	35877,2	336	106,78			
	3)11.sınıf	68	47,27	11,55	Toplam	36124,3	339				
	4)12.sınıf	89	47,13	9,26							
Öğretmen	1)9.sınıf	105	6,90	1,78	G.arası	6,3	3	2,10	0,65	,586	-
	2)10.sınıf	78	6,82	1,70	G.içi	1092,5	336	3,25			
	3)11.sınıf	68	7,21	1,81	Toplam	1098,8	339				
	4)12.sınıf	89	6,90	1,91							
Toplam	1)9.sınıf	105	118,58	19,27	G.arası	3877,7	3	1292,5	3,38	,019	3>1
	2)10.sınıf	78	123,13	20,54	G.içi	128673,2	336	382,96			
	3)11.sınıf	68	128,09	20,02	Toplam	132550,9	339				
	4)12.sınıf	89	123,84	18,68							

Tabloda görüldüğü üzere Sosyal Destek Ölçeği puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre sadece arkadaş desteği alt boyutu ($F_{(4-335)}= 5.78$; $p<.05$; $\eta^2=.049$) ve ölçekten elde edilen toplam puanların ($F_{(4-335)}= 3.38$;

$p<.05$; $\eta^2=.029$) sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bu anlamlı farklılıkların etki büyüklüğünün ise düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek üzere tamamlayıcı analizler (Scheffe) gerçekleştirilmiştir. Tamamlayıcı analiz sonuçlarına göre arkadaş desteği ve toplam puanlar 9.sınıf ile 11.sınıf arasında 11.sınıf öğrencileri lehine anlamlı farklılık göstermiştir ($p<.05$). Diğer ikili grup karşılaştırmalarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>.05$).

Tablo 4.4.4. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Des	Kardeş sayısı	n	$\bar{x}$	ss	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	An.lı Fark.
Arkadaş	1)Bir kardeş	36	68,78	11,85	G.arası	326,7	3	108,89	0,83	,481	--
	2)İki kardeş	160	70,41	11,07	G.içi	44338,2	336	131,96			
	3)Üç kardeş	110	68,43	12,00	Toplam	44664,9	339				
	4)Dört ve üzeri	34	68,23	11,33							
aile	1)Bir kardeş	36	48,23	8,70	G.arası	482,8	3	160,93	1,52	,210	-
	2)İki kardeş	160	47,33	10,60	G.içi	35641,5	336	106,08			
	3)Üç kardeş	110	44,94	10,45	Toplam	36124,3	339				
	4)Dört ve üzeri	34	46,69	9,87							
Öğretmen	1)Bir kardeş	36	6,61	1,86	G.arası	13,3	3	4,44	1,37	,251	-
	2)İki kardeş	160	7,12	1,83	G.içi	1085,5	336	3,23			
	3)Üç kardeş	110	6,75	1,78	Toplam	1098,8	339				
	4)Dört ve üzeri	34	7,06	1,65							
Toplam	1)Bir kardeş	36	123,62	17,79	G.arası	1505,8	3	501,94	1,29	,279	--
	2)İki kardeş	160	124,85	19,90	G.içi	131045,1	336	390,02			
	3)Üç kardeş	110	120,12	19,97	Toplam	132550,9	339				
	4)Dört ve üzeri	34	121,98	20,24							

Tabloda görüldüğü üzere Sosyal Destek Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, ölçekten elde edilen puanlar kardeş sayısına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($p > .05$). Aşağıdaki.

Tablo 4.4.5. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Aile Yapısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Destek	Aile yapısı	n	$\bar{x}$	Ss	Sh_x	t testi			d_{cohen}
						t	sd	p	
Arkadaş	Geniş	102	69,06	10,79	1,07		338	,741	--
	Çekirdek	238	69,51	11,78	0,76	-,330			
Aile	Geniş	102	46,33	9,29	0,92		338	,763	--
	Çekirdek	238	46,70	10,75	0,70	-,302			
Öğretmen	Geniş	102	7,01	1,67	0,17		338	,645	--
	Çekirdek	238	6,91	1,85	0,12	,461			
Toplam puan	Geniş	102	122,40	18,74	1,86				--
	Çekirdek	238	123,12	20,24	1,31	-,308	338	,759	

Tabloda görüleceği üzere Sosyal Destek Ölçeği puanlarının aile yapısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre ölçekten elde edilen puanlar aile yapısı değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p > .05$).

Tablo 4.4.6. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Barınma Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Destek	Barınma	n	$\bar{x}$	Ss	Sh _x	t testi			d _{cohen}
						t	sd	p	
Arkadaş	Pansiyon	108	70,52	10,89	1,05	1,26	338	,208	--
	Aile yanı	232	68,84	11,73	0,77				
Aile	Pansiyon	108	47,72	9,69	0,93	1,39	338	,166	--
	Aile yanı	232	46,06	10,58	0,69				
Öğretmen	Pansiyon	108	7,24	1,75	0,17	2,11	338	,036	.24
	Aile yanı	232	6,80	1,81	0,12				
Toplam puan	Pansiyon	108	125,49	18,99	1,83	1,65	338	,100	--
	Aile yanı	232	121,70	20,06	1,32				

Tabloda görüleceği üzere Sosyal Destek Ölçeği puanlarının barınma türü değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre sadece öğretmen desteği alt boyutu puanlarının pansiyonda kalan öğrencilerin lehine olacak şekilde anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=2.11; p<.05$; $d=.24$). Bu anlamlı farklılığın etki büyüklüğü ise düşük düzeydedir. Ölçekten elde edilen diğer puanlar ise barınma türü değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık göstermemiştir ($p>.05$).

Tablo 4.4.7. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Deste											An.lı
k	Ekonomi	n	$\bar{x}$	SS	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p	Fark.
Arkadaş	1)Kötü	41	65,92	12,76	G.arası	797,8	2	398,88	2,80	,051	--
	2)Orta	265	69,53	11,13	G.içi	43867,1	337	130,17			
	3)İyi	34	72,36	11,89	Toplam	44664,9	339				
Aile	1)Kötü	41	45,13	10,92	G.arası	372,3	2	186,15	1,76	,175	--
	2)Orta	265	46,44	10,42	G.içi	35752,0	337	106,09			
	3)İyi	34	49,46	8,43	Toplam	36124,3	339				
Öğrt.	1)Kötü	41	7,02	1,84	G.arası	0,4	2	0,19	0,06	,943	-
	2)Orta	265	6,93	1,83	G.içi	1098,5	337	3,26			
	3)İyi	34	6,97	1,55	Toplam	1098,8	339				
Toplam	1)Kötü	41	118,08	20,50	G.arası	2130,7	2	1065,3	2,75	,065	--
	2)Orta	265	122,89	19,78	G.içi	130420,2	337	387,00			
	3)İyi	34	128,79	17,66	Toplam	132550,9	339				

Tabloda görüldüğü üzere Sosyal Destek Ölçeği puanlarının ekonomik durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre ölçekten elde edilen puanlar gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık göstermemiştir ($p>.05$).

4.5.Akran Zorbalığı, Psikolojik İyi Oluş ve Algılanan Sosyal Destek Değişkenlerinin Aralarındaki İlişkilere İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, Pearson Korelasyon Analizi sonucunda elde edilen Akran Zorbalığı, Psikolojik İyi Oluş ve Algılanan Sosyal Destek puanları arasındaki ilişkilere ait bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.5.1. Ergenler İçin İyi Oluş Ölçeği Puanlarının Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği ve Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Katsayıları

Değişkenler		Ergenler için İyi Oluş Ölçeği (EPOCH)					
		Hayata					Toplam p.
		İlişkililik	bağlılık	Mutluluk	İyimserlik	Kararlılık	
Kurban	Fiziksel	,037	,038	,028	,060	,086	,062
	Sözel	,145**	,065	,098	,152**	,180**	,161**
	İzolasyon	,176**	-,043	,155**	,109*	-,007	,104
	Söylenti	,143**	-,049	,138*	,070	,007	,082
	Eşya	,035	-,017	,069	,042	,109*	,059
	Toplam	,126*	,018	,108*	,115*	,111*	,121*
Zorba	Fiziksel	-,026	,050	,011	,070	,153**	,061
	Sözel	-,030	,023	-,007	,033	,144**	,037
	İzolasyon	-,075	-,049	-,009	-,065	-,021	-,056
	Söylenti	,007	,074	,037	,023	,123*	,063
	Eşya	,042	,064	,035	,041	,070	,062
	Toplam	-,029	,044	,011	,047	,148**	,052
Sosyal destek	Arkadas	,555**	,069	,260**	,217**	,143**	,322**
	Aile	,419**	,153**	,258**	,214**	,141**	,304**
	Ogretmen	,192**	,069	,115*	,082	,145**	,152**
	Toplam	,558**	,126*	,296**	,245**	,170**	,360**

* $p<.05$; ** $p<.01$

EPOCH Ölçeği puanlarının Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği ve Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği değişkenleri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere pearson çarpım moment korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre EPOCH Ölçeği alt boyut puanlarından İlişkililik alt boyutu puanları sözel/kurban alt boyutu ($r=.15$) izolasyon/kurban alt boyutu ($r=.18$), söylenti/kurban alt boyutu ($r=.14$) puanları ve toplam puanlar/kurban ($r=.13$) ile pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki göstermektedir ($p<.05$). Bununla birlikte ilişkililik alt boyutu puanları ile Akran Zorbalığı belirleme Zorba alt ölçeği puanları ile arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p>.05$). Son olarak ilişkililik alt boyutu puanları Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarından arkadaş desteği alt boyutu puanları ($r=.56$), aile desteği alt boyutu puanları

($r=.42$), toplam puanlar ($r=.56$) ile orta düzeyde, öğretmen desteği alt boyutu puanları ($r=.19$) ile düşük düzeyde ve pozitif yönde anlamlı ilişki göstermektedir ($p<.05$).

EPOCH Ölçeği alt boyut puanlarından hayata bağlılık alt boyutu puanları ile Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p>.05$). Ancak hayata bağlılık alt boyutu puanları Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarından sadece aile desteği alt boyutu puanları ($r=.15$) ve toplam puanlar ($r=.13$) ile pozitif yönde anlamlı ilişki göstermektedir ($p<.05$).

EPOCH Ölçeği alt boyut puanlarından Mutluluk alt boyutu puanları Akran Zorbalığı Belirleme /Kurban alt ölçeği alt boyutlarında sadece izolasyon/kurban alt boyutu ($r=.16$), söylenti/kurban alt boyutu ($r=.14$) ve toplam puanlar/kurban ($r=.11$) puanları ile pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki göstermektedir ($p<.05$). Bununla birlikte mutluluk alt boyutu puanları ile Akran Zorbalığı belirleme Zorba alt ölçeği puanları ile arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p>.05$). Son olarak mutluluk alt boyutu puanları Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarından arkadaş desteği alt boyutu puanları ($r=.26$), aile desteği alt boyutu puanları ($r=.26$), öğretmen desteği alt boyutu puanları ($r=.11$) ve toplam puanlar ($r=.30$) ile düşük düzeyde ve pozitif yönde anlamlı ilişki göstermektedir ($p<.05$).

İyimserlik alt boyutu puanları Akran Zorbalığı Belirleme /Kurban alt ölçeği alt boyutlarında sadece sözel/kurban alt boyutu ($r=.15$), izolasyon/kurban alt boyutu ($r=.11$), ve toplam puanlar/kurban ($r=.12$) ile pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki göstermektedir ($p<.05$). Bununla birlikte iyimserlik alt boyutu puanları ile Akran Zorbalığı Belirleme/ Zorba alt ölçeği puanları ile arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p>.05$). Son olarak iyimserlik alt boyutu puanları Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarından arkadaş desteği alt boyutu puanları ($r=.22$), aile desteği alt boyutu puanları ($r=.21$) ve toplam puanlar ($r=.25$) ile düşük düzeyde ve pozitif yönde anlamlı ilişki göstermektedir ($p<.05$). Mutluluk alt boyutu puanları ile öğretmen desteği alt boyutu puanları arasında ise anlamlı ilişki bulunmamıştır ($p>.05$).

Kararlılık alt boyutu puanları Akran Zorbalığı Belirleme /Kurban alt ölçeği alt boyutlarından sadece sözel/kurban alt boyutu ($r=.18$), eşya/kurban alt boyutu ($r=.11$), ve toplam puanlar/kurban ($r=.11$) ile pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki göstermektedir ($p<.05$). Kararlılık alt boyutu puanları ile Akran Zorbalığı Belirleme/ Zorba

alt ölçeği puanlarından ise fiziksel/zorba alt boyutu ($r=.15$), sözel/zorba alt boyutu ($r=.14$), söylenti alt boyutu ($r=.12$) ve toplam puanları ($r=.15$) pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki göstermektedir ($p<.05$). Son olarak kararlılık alt boyutu puanları Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarından arkadaş desteği alt boyutu puanları ($r=.14$), aile desteği alt boyutu puanları ($r=.14$), öğretmen desteği alt boyutu puanları ($r=.15$) ve toplam puanlar ($r=.17$) ile düşük düzeyde ve pozitif yönde anlamlı ilişki göstermektedir ($p<.05$).

EPOCH Ölçeği toplam puanları ise Akran Zorbalığı Belirleme /Kurban alt ölçeği alt boyutlarından sadece sözel/kurban ($r=.16$) ve toplam puanlar/kurban ($r=.12$) puanları ile pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki göstermektedir ($p<.05$). Bununla birlikte EPOCH Ölçeği toplam puanları ile Akran Zorbalığı Belirleme/Zorba alt ölçeği puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p>.05$). Son olarak EPOCH Ölçeği toplam puanları Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarından arkadaş desteği alt boyutu puanları ($r=.32$), aile desteği alt boyutu puanları ($r=.30$), öğretmen desteği alt boyutu puanları ($r=.15$) ve toplam puanlar ($r=.36$) ile düşük düzeyde ve pozitif yönde anlamlı ilişki göstermektedir ($p<.05$).

Tablo 4.5.2. Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Puanları ile Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	Zorba Alt Ölçeği						Sosyal Destek			
	Fizik.	Sözel	İzolas.	Söylenti	Eşya	Toplam	Arkadaş	Aile	Öğret.	Toplam
Fiziksel	,723**	,475**	,276**	,268**	,231**	,657**	,168**	,133*	,128*	,179**
Sözel	,422**	,477**	,265**	,323**	,272**	,500**	,289**	,181**	,054	,267**
İzolasyon	,122*	,150**	,277**	,058	,197**	,199**	,368**	,131*	,106	,291**
Söylenti	,215**	,222**	,214**	,279**	,235**	,288**	,273**	,144**	,125*	,245**
Eşya	,314**	,290**	,286**	,213**	,582**	,428**	,186**	,038	,135*	,140**
Toplam	,586**	,485**	,349**	,318**	,363**	,623**	,317**	,175**	,142**	,288**
Fiziksel	1	,658**	,323**	,296**	,344**	,897**	,023	,045	,099	,046
Sözel		1	,545**	,300**	,402**	,861**	,021	,066	,075	,054
İzolasyon			1	,266**	,401**	,608**	,032	,079	,056	,065
Söylenti				1	,226**	,428**	,063	,087	,030	,084
Eşya					1	,570**	,083	,058	,204**	,097
Toplam						1	,044	,076	,125*	,077
Arkadaş							1	,536**	,303**	,888**
Aile								1	,265**	,857**
Öğret.									1	,406**
Toplam										1

* $p < .05$; ** $p < .01$

Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği puanlarının Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği puanları ile ilişkisini belirlemek üzere pearson çarpım moment korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre SDD Ölçeği alt boyut puanlarından arkadaş desteği alt boyutu puanları fiziksel/kurban alt boyutu ($r=.17$), sözel/kurban ($r=.29$), izolasyon/kurban alt boyutu ($r=.37$), söylenti/kurban alt boyutu ($r=.14$), eşya/kurban altboyutu ($r=.14$) puanları ve toplam puanlar/kurban ($r=.29$) ile pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki göstermektedir ($p < .05$). Bununla birlikte arkadaş desteği alt boyutu puanları ile Akran Zorbalığı Belirleme -Zorba alt ölçeği puanları ile arasında sadece istatistiksel açıdan anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p > .05$).

Aile desteği alt boyutu puanları fiziksel/kurban alt boyutu ($r=.13$), sözel/kurban alt boyutu ($r=.18$), izolasyon/kurban alt boyutu ($r=.13$), söylenti/kurban alt boyutu ($r=.14$) puanları ve toplam puanlar/kurban ($r=.18$) ile pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki

göstermektedir ($p < .05$). Bununla birlikte aile desteği alt boyutu puanları ile Akran Zorbalığı Belirleme -Zorba alt ölçeği puanları ile arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p > .05$).

Öğretmen desteği alt boyutu puanları ise fiziksel/kurban alt boyutu ($r = .13$), söylenti/kurban alt boyutu ($r = .13$), eşya/kurban altboyutu ($r = .14$) puanları ve toplam puanlar/kurban ($r = .14$) ile pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki göstermektedir ($p < .05$). Bununla birlikte öğretmen desteği alt boyutu puanları ile Akran Zorbalığı Belirleme-Zorba alt ölçeği puanları ile arasında sadece eşya/zorba altboyutu ($r = .20$) puanları ve toplam puanlar/kurban ($r = .13$) ile istatistiksel açıdan anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($p > .05$).

Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği toplam puanları ise sadece sözel/kurban alt boyutu ($r = .16$), ve toplam puanlar/kurban ($r = .12$) ile pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki göstermiştir ($p < .05$). Bununla birlikte Sosyal Destek Ölçeği toplam puanları ile Akran Zorbalığı Belirleme -Zorba alt ölçeği puanları ile arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki tespit edilmemiştir ($p > .05$).

4.6. Aracılık Analizleri

Akran zorbalığı, iyi oluş ve sosyal destek değişkenleri arasında kurulan yapısal ilişki modeli test edilmiştir. Bununla birlikte yapısal ilişki modelinde akran zorbalığı ile psikolojik iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkide algılanan sosyal destek değişkeninin aracılık rolü değerlendirilmiştir. Aracılık modeli test edilmeden önce Baron ve Kenny'nin (1986) aracılık modeli için önerdiği koşullar değerlendirilmiştir: (i) bağımsız değişkenin, bağımlı değişken ve aracı değişkeni üzerinde basit/doğrudan etkisi anlamlı olmalı; (ii) aracı değişkenin, bağımlı değişken üzerindeki basit/doğrudan etkisi anlamlı olmalı. Bu sebeple araştırmanın amacı doğrultusunda ilk olarak değişkenler arasındaki doğrudan/basit ilişki analiz edilmiş ve aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 4.6.1. Değişkenler arasındaki basit etkiler

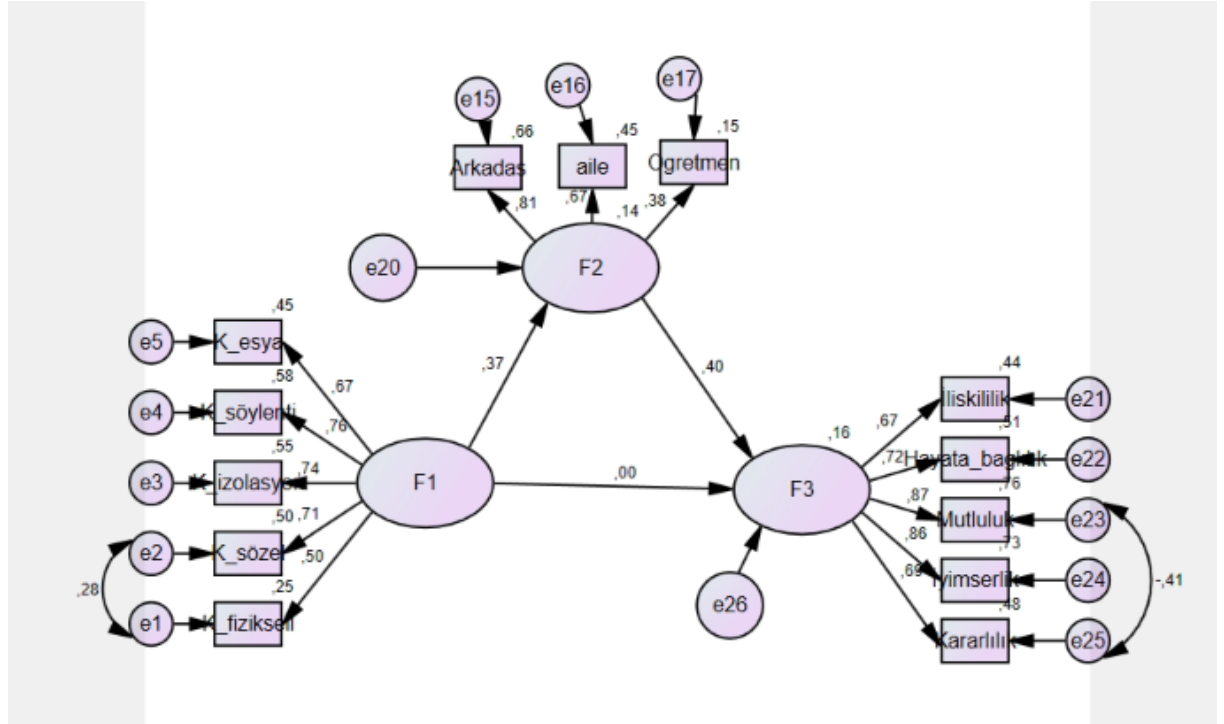
Basit Etki	β	Sh	t	p	R^2
Akran/Kurban → İyi oluş	.15	.042	2.32	.020	.02
Akran/Zorba → İyi oluş	.06	.222	1.04	.296	
Akran/Kurban → Sosyal destek	.36	.152	4.72	.000	.14
Akran/Zorba → Sosyal destek	.07	.071	.954	.340	
Sosyal destek → İyi oluş	.41	.027	5.35	.000	.17

Tabloda görüldüğü üzere bağımsız değişkenlerden Akran Zorbalığı belirleme-Kurban Alt Ölçeği puanlarının aracı değişken (sosyal destek) ($\beta = .36$; $t = 4.72$; $p < .05$) ve bağımlı değişken (iyi oluş) ($\beta = .15$; $t = 2.32$; $p < .05$) üzerindeki basit etkisinin anlamlı düzeyde gerçekleştiği görülmektedir. Ancak Akran Zorbalığı belirleme-Zorba Alt Ölçeği puanlarının hem aracı değişken ($\beta = .07$; $t = .954$; $p > .05$) hem de bağımlı değişken ($\beta = .06$; $t = 1.04$; $p > .05$) üzerindeki etkisinin anlamlı düzeyde gerçekleşmemiştir.

Aracı değişkenin (sosyal destek) ise bağımlı değişken (iyi oluş) üzerindeki basit etkisinin anlamlı düzeyde gerçekleştiği görülmüştür ($\beta = .41$; $t = 5.35$; $p < .05$).

Bulgular incelendiğinde Baron ve Kenny'nin aracılık modeli için öne sürdüğü üç koşulun Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Kurban alt ölçeği için karşılandığı ancak Zorba alt ölçeği için karşılanmadığı görülmüştür. Bundan dolayı bir sonraki adımda Zorba alt ölçeği yapısal modele dahil edilmemiştir. Akran Zorbalığı Belirleme-Kurban alt Ölçeği puanları ile İyi Oluş Ölçeği puanları arasındaki ilişki modeline, Sosyal Destek Belirleme Ölçeği aracı değişken olarak dahil edilerek analizlere devam edilmiş ve test edilen model şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Değişkenler Arasındaki Yapısal İlişki

F1(Kurban Alt Ölçeği); F2 (Sosyal destek); F3(Ergenler için iyi oluş)

Tablo 4.6.2. Kurban Alt Ölçeğinin İyi Oluş Üzerindeki Etkisinde Sosyal Desteğin Aracı Rolüne İlişkin Sonuçlar

Doğrudan Etki	β	Sh	t	p	R ²
Akran/Kurban → İyi oluş	.001	.054	.016	.987	.16
Sosyal destek → İyi oluş	.40	.028	4.55	.000	
Akran/Kurban → Sosyal destek	.37	.202	4.41	.000	.14
Sosyal destek → İyi oluş	.15	.039	(.092 / .228)	.003	

Uyum İndeksleri:

χ^2/df : 3.46 , RMSEA: .079 , GFI: .916 , TLI: .894, CFI:.911, SRMR : .063

Tabloda görüldüğü üzere test edilen modelin uyum değerlerinin (χ^2/df : 3.46, RMSEA: .079, GFI: .916, TLI: .894, CFI: .911, SRMR: .063) kabul edilebilir düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Aracı değişken olan sosyal destek modele dahil edilmeden yapılan yol analizinde akran zorbalığı/kurban boyutunun iyi oluş üzerindeki basit etkisi $\beta=.15$ düzeyinde gerçekleşmiştir. Sosyal destek değişkeni aracı değişken olarak modele dahil edildiğinde akran zorbalığı/kurban boyutunun iyi oluş üzerindeki doğrudan etkisinin azalarak $\beta=.001$ düzeyine gerilediği ve iyi oluş üzerindeki doğrudan etkisinin anlamlı düzeyde gerçekleşmediği görülmüştür ($p>.05$). Bu nedenle akran zorbalığı/kurban boyutu ile iyi oluş arasında sosyal destek değişkenin tam aracılık rolü olduğu söylenebilmektedir.

Sosyal destek değişkenin tam aracı rolünün anlamlı olup olmadığını belirlemek için ise bootstrapping analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre akran zorbalığı/kurban boyutunun sosyal destek değişkeni üzerinden iyi oluş üzerindeki dolaylı etkisinin .15 olduğu görülmüştür. %95 güven aralığında, dolaylı etkinin tahmin aralığında (.092 / .228) 0' ın yer almadığı görülmüştür. Bu aralıkta 0 (sıfır) bulunmayışı dolaylı etkinin anlamlı olduğu ve sosyal destek değişkeninin tam aracı rolünün anlamlı bulunduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Shrout & Bolger, 2002).

Modelde akran zorbalığı/kurban boyutu ile sosyal destek değişkenlerinin birlikte iyi oluş değişkeninin toplam varyansının %16' lık kısmını açıkladığı; akran zorbalığı/kurban boyutunun ise tek başına sosyal destek değişkeninin toplam varyansının %14' lük bir kısmını açıkladığı tespit edilmiştir.

BÖLÜM V: TARTIŞMA

5.1.Tartışma

Bu bölümde akran zorbalığı, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeylerinin birbiri arasında ve bazı demografik değişkenlerle olan ilişkilerini gösteren bulgular ve akran zorbalığı ile psikolojik iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkide algılanan sosyal desteğin aracı rolüne ait bulgular incelenerek ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

5.1.1. Ergenlerde Akran Zorbalığının Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu bölümde akran zorbalığının cinsiyet, yaş, barınma türü, sınıf düzeyi, gelir düzeyi, kardeş sayısı, okul türü ve aile yapısına göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin tartışma ve yorumlara yer verilmiştir.

5.1.1.1. Akran Zorbalığı Değişkeninin Cinsiyete İlişkin Tartışmaları

Araştırma bulguları incelendiğinde kurban puanlarına bakıldığında kız öğrencilerin sözel zorbalığa daha çok maruz kaldıkları görülmektedir. Ancak diğer alt boyutlarda ve toplam puanlarına bakıldığında cinsiyetler arası anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Zorba puanlarına bakıldığında ise erkeklerin fiziksel zorbalığı daha çok gerçekleştirdikleri, toplam puanlara da bakıldığında ise erkeklerin daha çok zorbalık davranışında bulunduklarını göstermektedir.

Literatür incelendiğinde İlgili araştırma bulguları bu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Coşkun, (2018) yaptığı çalışmada Akran zorbalığı fiziksel zorbalık alt boyutunda erkek öğrencilerin kız öğrencilerin ortalama puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Yine Hong ve Espelage, (2012), Kızıllan, (2017), (Karakuş Şahbaz, 2019), Gümüş (2020)'ün ve Wang ve diğerleri, (2023) araştırmalarında aynı yönde sonuçlar bulunmuştur. Uludağlı, (2005) tarafından yapılan bir araştırmada ise kız öğrenciler hem kızlardan hem erkeklerden zorbalığa uğrarken erkek öğrencilerin diğer erkek öğrenciler atafından akran zorbalığına uğradığını ortaya koymuştur. Dilek'in (2002) yaptığı araştırma bulgularına göre, okulda yaşanan akran zorbalığı ilişkilerinde erkeklerin kadınlara göre daha fazla zorbalığa uğradıklarını ifade etmiştir. Araştırmada, akran zorbalığına maruz kalmanın alt boyutlarından olan korkutma/sindirme, açık saldırı ve kişisel eşyaya saldırıda erkek öğrenciler açısından anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Balogun ve arkadaşları (2006), akran zorbalığında kız ve erkek bireylerin akran zorbalığına uğramada cinsiyet

değişkeni açısından herhangi bir farklılık bulamamış, ancak erkek bireylerin kız öğrencilere göre fiziksel zorbalığı daha çok gerçekleştirdiğini tespit etmişlerdir. Sonuçla ilgili olarak Nijerya'nın kültürel kodları ile alakalı olarak kızlara göre erkeklerin daha baskın ve koruma duygusunu benimsemelerini sağlayacak beklentilerinin olmasından kaynaklı olabileceği ifade edilmiştir. Gültekin (2003)'in öğrencilerin zorbalığa maruz kalma durumunu değerlendirdiği çalışmada, cinsiyet açısından bir fark bulunmamış; ancak açık saldırılara uğrayan erkeklerin oranının kızlardan daha fazla, alay ve ilişkisel saldırıya maruz kalan kızların oranının ise erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Uludağlı ve Uçanok (2005) çalışmalarında, kızların daha çok alaya ve ilişkisel saldırıya maruz kaldıkları, erkeklerin ise korkutma/sindirme ve açık saldırı çeşidinde davranışlar gösterdikleri belirlenmiştir. Ayrıca, erkeklerin fiziksel bir kavgaya karışma riskinin kızlara göre beş kat daha fazla olduğu ve kavga sonucunda yaralandığını belirtenlerin oranının %15,4 olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmalar yanında araştırma sonuçlarını destekleyen çalışmalar (Alsaleh, 2014; Arslan ve diğerleri, 2011; Ayas ve Pişkin, 2011; Bilik, 2019; Corboz, Hemal, Siddiq ve Jewkes, 2018; Genç, 2007; İzgır, 2019; Kaya ve diğerleri, 2019; Kızıllan, 2017) olduğu tespit bulunmuştur.

Literatürde bu araştırma bulguları karşısında olarak başka çalışmalar da (Fredrick ve Demaray, 2018, Sarı, 2019;) bulunmuştur. Yelboğa ve Koçak'ın (2019) araştırmasında da erkeklerin kızlara göre daha fazla zorbalık davranışı gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Pişkin'in (2010) çalışması da 4.-8. sınıflardaki 1154 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada, erkeklerin kızlara kıyasla daha fazla zorba olduğunu, ancak kızların erkeklere kıyasla daha fazla mağdur olduğunu göstermektedir. Mohseny ve arkadaşlarının (2019) araştırmasında, erkek öğrencilerin zorba ve mağdur olmaya kız öğrencilere göre daha yatkın olduğu bulunmuştur. Şahin ve Aral (2023) çalışmasında zorba ve mağdur olma durumlarının kız ergenlere kıyasla erkek ergenlerde daha yüksek bulunmuştur. Yine benzer bir çalışma olan Van ilinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılında 509 lise öğrencisiyle yapılan bir araştırmada, erkek öğrencilerin zorba toplam puanları ile fiziksel zorbalık puanlarının kız öğrencilerin puanlarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Kaya, Candeğer ve Bedir, 2019: 1355). Bazı araştırmalarda ise cinsiyetler arasında fark olmadığı (Çelenk Adalar ve Yıldızlar, 2019; Düzgün, 2020; Kapçı, 2004) sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak mevcut araştırma kapsamında fiziksel zorbalık sürecinde erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha fazla kurban ve zorba oldukları tespit edilmiştir.

5.1.1.2. Akran Zorbalığı Değişkeninin Barınma Türüne İlişkin Tartışmaları

Ergenlik dönemindeki öğrencilerde kurban puanlarına bakıldığında pansiyonda kalan öğrencilerin fiziksel, sözel, eşya zorbalığına daha çok maruz kaldıkları ve genel anlamda akran zorbalığına pansiyonda kalan öğrencilerin ailesinin yanında kalanlara göre daha fazla maruz kaldıkları görülmektedir. Yine pansiyonda kalan öğrencilerin fiziksel, söylenti zorbalığını daha çok gerçekleştirdikleri ve genel zorbalık puanlarında aile yanında kalan öğrencilere göre daha fazla gerçekleştirdiklerini belirtmektedirler.

Literatüre baktığımızda Kurban olma oranlarına baktığımızda ise aile ortamından uzakta, yurttta veya bir başka aile büyüğü ile yaşadıklarını ifade edenlerde kurban olma oranı diğer gruplarla karşılaştırıldığında çok yüksek bulunmuştur. Tıpırdamaz-Sipahi (2008)'nin çalışmasında da bizim çalışmamıza benzer bulgular elde edilmiştir

Çalışmamızla benzerlik gösteren Çelenk ve Yıldızlar, (2019) yaptığı çalışmada da zorbalık yapılan yerler incelendiğinde; öğrencilerin en çok pansiyonda gerçekleştiğini bunu takiben sınıf ortamları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine zorbalık davranışlarının en yoğun olarak okul içinde, karşılaştıkları da tespit edilmiştir. (Şirvanlı ve Özen, 2006). Koç (2006), yaptığı çalışmada zorbalık olaylarının en yoğun olarak okulda kalan %28'inin okul dışında yapıldığını belirlemiştir.

5.1.1.3. Akran Zorbalığı Değişkeninin Sınıf Düzeyine İlişkin Tartışmaları

Ergenlik dönemi öğrencilerde toplam puanlarda sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık olmamakla beraber 9. Sınıf öğrencilerinin fiziksel zorbalığa daha çok maruz kaldıklarını göstermektedir. Zorba alt ölçeğine bakıldığında sınıf düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Literatür incelendiğinde USA 2019 yılında gerçekleştirilen bir zorbalık durum raporunda bir ay içinde 2 veya 3 kez zorbalığa maruz kalma oranları; 9. sınıf öğrencileri arasında kızlar için %13, erkekler için %11; 10. sınıf öğrencileri arasında kızlar için %11, erkekler için %10; 11. sınıf öğrencileri arasında her iki cinsiyet için %9 ve 12. sınıf öğrencileri arasında kızlar için %9, erkekler için %8 olarak tespit edilmiştir. yapma oranları ise; 9. sınıf öğrencileri arasında kızlar için %5, erkekler için %12; 10. sınıf öğrencileri arasında kızlar için %4, erkekler için %10; 11. sınıf öğrencileri arasında kızlar için %5, erkekler için %9 ve 12. sınıf öğrencileri arasında kızlar için %5, erkekler için %8 olarak belirlenmiştir Limber vd.,(2019). Burnukara, (2009) yaptığı araştırmada yaşlarına göre

büyük yaşta olanlara göre küçük yaşta olanların daha fazla mağdur oldukları ifade etmiştir. 9. sınıf öğrencilerinin daha fazla zorbalık ve mağduriyet yaşamasının sebepleri arasında, eğitim kademeleri arasındaki geçişin yarattığı uyum sorunları önemli bir rol oynamaktadır. Bu öğrenciler, yeni bir okul ortamına ve sosyal çevreye alışma sürecindedirler ve bu süreçte arkadaşlık ilişkilerini yeni kurmaya başlamaktadırlar. Bu dönemde, arkadaşları arasında kendilerine bir yer edinme ve kabul görme uğraşısı, diğer sınıflardaki öğrencileri ve genel olarak okul ortamı hakkında bilgi sahibi olmaya çalışmaları da zorbalık ve mağduriyet yaşama risklerini artırabilir.

Yeni bir ortama adapte olma sürecinde öğrencilerin sosyal becerileri ve kendilerini ifade etme yetenekleri gelişmekte olup, bu süreçte yaşanan belirsizlikler ve güvensizlikler, zorbalık gibi olumsuz davranışların artmasına neden olabilir. Ayrıca, ergenlik döneminin getirdiği psikolojik ve fiziksel değişimlerin de bu tür sorunlara katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Bu geçiş dönemi, öğrencilerin hem akademik hem de sosyal anlamda birçok yeni deneyim ve zorlukla karşılaştıkları bir dönemdir ve bu nedenle zorbalık ve mağduriyet oranlarının bu yaş grubunda daha yüksek olması olasıdır. (Adalar Çelenk, T. E., & Yıldızlar, O. ,2019)

Alanyazında çalışmamızı desteklemeyen nitelikte araştırma sonuçları da mevcuttur. Bu araştırmalarda zorbalık yapma ve zorbalığa maruz kalma düzeyleri sınıf seviyesine göre değişiklik göstermektedir ve bu düzeylerin özellikle 11. sınıf öğrencilerinde yüksek olduğu belirlenmiştir (Ayas ve Pişkin, 2011; Kanadıkırık Kılıç ve Kılıç, 2013; Karabacak et al., 2015; İzgır, 2019). Şahin ve Aral'ın (2023) çalışmasında, 15-16 yaş grubundaki ergenlerin ve 10. sınıf öğrencilerinin zorbalık ve mağduriyet puanlarının diğer yaş gruplarına ve sınıflara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Mohseny ve arkadaşlarının (2019) yaptığı araştırma, 13-14 yaş grubundaki öğrencilerin diğer yaş gruplarına kıyasla daha fazla mağdur olduklarını, 15-16 yaş grubundaki öğrencilerin ise diğer yaş gruplarına göre daha fazla zorba olduklarını ortaya koymuştur. Çelen ve arkadaşları (2020) ise 15-16 yaş grubundaki öğrencilerde zorbalık düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğunu tespit etmiştir. Mercan ve Sarı'nın (2018) 200 öğrenci ile gerçekleştirdiği çalışmada, 16 yaşındaki öğrencilerin izolasyon zorbalığı, söylenti yayma, eşyaya zarar verme ve cinsel zorbalık puanlarının 17 yaşındaki öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur.

5.1.1.4. Akran Zorbalığı Değişkeninin Gelir Düzeyine İlişkin Tartışmaları

Ergenlik dönemindeki bireylerde kurban alt boyutuna bakıldığında gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin fiziksel, sözel, söylenti zorbalığına daha çok maruz kaldıkları ve toplam puanlarda bu öğrencilerin diğer gelir düzeylerinden daha fazla zorbalığa uğradıkları görülmektedir. Zorba puanlarına bakıldığında fiziksel, sözel, izolasyon alt boyutlarını ekonomik durumu kötü olan öğrencilerin daha çok uyguladığı, eşya zorbalığının ise daha çok ekonomik durumu iyi olan öğrencilerin gerçekleştirdiği ve tüm alt boyutlar dikkate alındığında akran zorbalığının ekonomik durumu kötü olan öğrenciler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir.

Literatürdeki araştırmalara bakıldığında, Sipahi'nin (2019) çalışmasında akran zorbalığı yapma düzeyler düşük olan bireylerin hane gelirlerinin yüksek olduğu, gelir düzeyi düşük olanların ise en yüksek olduğu tespit edilmiştir. Özkan ve Çifçi'nin (2010) çalışmasına göre, düşük sosyoekonomik düzeye sahip öğrenciler, fiziksel zorbalığa daha yüksek oranda maruz kaldığı belirtilmektedir. Pereira ve arkadaşları (2004) gelir azaldıkça zorbalık puanlarının yükseldiğini, Çetinkaya ve diğerleri (2009) gelir durumu düşük olan katılımcıların daha yüksek zorbalık puanlarına sahip olduğunu bulmuştur. Ergün (2015), ekonomik olarak zorluk çeken katılımcıların zorbalık puanlarının, iyi ekonomik koşullara sahip olanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Sarıtaş'ın (2006) çalışması da zorbalık puanlarının ekonomik duruma göre anlamlı düzeyde farklılaştığını ve ekonomik durum kötüleştikçe zorba davranışların arttığını göstermiştir. Benzer sonuçlara ulaşan diğer araştırmalar da mevcuttur (Aslan ve Aşıcı, 2011; Satan, 2006). Bununla birlikte, akran zorbalığının algılanan gelir durumuna göre farklılaşmadığını belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Karatzias ve Power, 2002). Demirhan (2002), genel lisede eğitim gören öğrencilerin saldırganlık puanlarının ailenin algılanan gelir durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Gümüş (2000) ve Tuzgöl (1998) farklı sosyoekonomik duruma sahip gruplar arasında saldırganlık puanlarında anlamlı bir fark bulmamıştır. Namlı'nın (2020) araştırması da akran zorbalığı ile aile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığını vurgulamaktadır.

5.1.1.5. Akran Zorbalığı Değişkeninin Kardeş Sayısına İlişkin Tartışmaları

Katılımcıların akran zorbalığı kurban puanlarına bakıldığında fiziksel, sözel, eşya ve toplam zorbalık puanlarına bakıldığında tek çocuk olanların daha çok zorbalığa maruz kaldıkları görülmektedir. Zorba puanlarına bakıldığında tek çocuk olanların fiziksel, sözel,

izolasyon ve eşya zorbalığını daha çok gerçekleştirdikleri ve toplam zorbalık puanlarında (193,15) yine tek çocuk olanların daha çok zorbalık davranışında bulundukları görülmektedir

Literatür incelendiğinde, Namlı'nın (2020) araştırma örneklemini ortaokul öğrencileri üzerine belirlemiştir. Akran zorbalığı puanı yüksek olan bireylerin kardeşlerinin olmadığını ifade etmiştir. Araştırmamızı destekler nitelikte, Özbey (2009) yaptığı araştırmada, kardeş sayısının artmasıyla özellikle dört ve üzeri kardeşe sahip bireylerin problemleri davranışlarının daha az olduğunu belirlemiştir.

Bununla birlikte, çalışmamızın sonuçlarını desteklemeyen araştırmalar da bulunmaktadır. Dört ve daha fazla kardeşi olan bireylerin, fiziksel zorbalık, söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı ile fiziksel zorbalık kurbanı olma puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Gürbüz (2021), farklı milletten öğrenciler üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada, kardeş sayısının artmasıyla akran zorbalığı kurbanı olma eğiliminin arttığını bulmuştur. Sipahi (2019) ise ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, akran zorbalığına uğrama düzeyinin kardeşi olmayanlarda en düşük, üç kardeşi olanlarda ise en yüksek olduğunu belirlemiştir. Coşkun (2018) yaptığı çalışmada, kardeş sayısının öğrencilerde kurban ya da zorma olma durumları ile anlamlı bir korelasyon göstermediğini belirtmişlerdir. Çelik (2021) ve Sarı (2019) tarafından yapılan diğer çalışmalar da kardeş sayısı ile akran zorbalığı davranışı arasında anlamlı bir farklılık göstermediğini ifade etmektedir.

5.1.1.6. Akran Zorbalığı Değişkeninin Okul Türüne İlişkin Tartışmaları

Katılımcıların akran zorbalığı kurban puanlarına bakıldığında fiziksel zorbalık alt boyutunda imam hatip lisesinde, izolasyon ve söylenti alt boyutu ve toplam puanlara bakıldığında sağlık meslek lisesinde diğer okul türlerine göre zorbalığa daha fazla uğradıkları görülmektedir. Zorba puanlarına bakıldığında fiziksel ve söylenti zorbalığının imam hatip lisesinde daha çok gerçekleştirildiği ancak diğer alt boyutlarda ve toplam puanlarda okul türlerine göre herhangi bir farklılık bulunmamıştır.

Literatür incelendiğinde Ayas ve Pişkin'in (2008) araştırması, endüstri meslek lisesi öğrencilerinin en fazla zorbalığa maruz kalan grup olduğunu, Anadolu lisesi öğrencilerinin ise en az zorbalığa maruz kaldığını göstermiştir. Aynı çalışmada, özel lise öğrencilerinin zorbalık yapma eğilimlerinin en yüksek, Anadolu lisesi öğrencilerinin ise en düşük olduğu bulunmuştur. Sulvian (2000) ise akademik başarının düşük olduğu okullarda zorbalık

davranışlarının daha yaygın olabileceğini belirtmiştir. Cheraghi ve Pişkin'in (2011) araştırmasında genel lise ve meslek lisesi öğrencileri arasında akran zorbalığı açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Telci'nin (2019) tez çalışması, Anadolu Lisesi, Fen Lisesi ve Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin sözel ve duygusal zorbalığa daha fazla maruz kaldığını, meslek lisesi öğrencilerinin ise daha çok fiziksel zorbalığa maruz kaldığını ortaya koymuştur. Satan (2006), devlet lisesi öğrencilerine kıyasla özel lise öğrencilerinin fiziksel ve duygusal zorbalık puanlarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Çelenk ve Yıldızlar'ın (2019) çalışması, fen lisesi öğrencilerinin söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı puan ortalamasının meslek lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu göstermiştir.

5.1.1.7. Akran Zorbalığı Değişkeninin Aile Yapısına İlişkin Tartışmaları

Katılımcıların akran zorbalığında kurban puanlarında aile yapısına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak zorba puanlarına bakıldığında söylenti alt ölçeğinde geniş ailede yaşayan ergenlerin bu zorbalığı daha çok uyguladıklarını göstermektedir

Literatürde, öğrencilerin akran zorbalığını belirleme ölçeğindeki söylenti yayma zorbalık alt boyutu ile aile yapısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak tek ebeveyn ya da aile büyükleri ile yaşayan öğrencilerin akran zorbalığına daha çok uğradığı görülmüştür. Öner ve Usler (1990), aile sisteminin bireyin sosyalleşmesini ve kişisel gelişimini tamamlamasını sağlayan bir yapı olduğunu belirtmiştir. Çocuklar, iletişim becerilerini ve toplumsal değerleri, beklentilerini ve kültürlerini ailelerinden öğrenirler. Aile sistemi dışında büyüyen çocuklar bu değerleri oluşturmakta zorluk çekebilir ve yetersiz sosyal destek hissedebilirler. Yeterli sosyal destek alamayan çocukların akran zorbalığına maruz kalma olasılığı artırmaktadır.

5.1.2. Ergenlerde Psikolojik İyi Oluşun Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tartışmalar

Bu bölümde psikolojik iyi oluşun cinsiyet, yaş, barınma türü, sınıf düzeyi, gelir düzeyi, kardeş sayısı, okul türü ve aile yapısına göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin tartışma ve yorumlara yer verilmiştir.

5.1.2.1. Psikolojik İyi Oluş Değişkeninin Cinsiyete İlişkin Tartışmaları

Ergenlerin psikolojik iyi oluşları incelendiğinde erkek öğrencilerin mutluluk, iyimserlik ve kararlılık alt boyutlarında kız öğrencilerden daha yüksek puanlar elde ettikleri

düşünülmektedir. Diğer alt boyutlarda ve toplam puanlarda cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Literatür incelendiğinde, cinsiyet ve iyi oluş arasındaki ilişki konusunda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Bazı araştırmalar, erkeklerin kızlara göre daha yüksek iyi oluş düzeyine sahip olduğunu göstermektedir (Yarar, 2019; Aslan, 2019; Tuncer, 2019; Gök, 2019; Yıldız, 2019; Özdemir, 2019; Bektaş, 2018; Küçü, 2018; Özkan, 2014; Eroğlu, 2013; Tümkeya, 2011; Saföz-Güven, 2008). Ayrıca, ergenlerin iyi oluş düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirten araştırmalar da mevcuttur (Cellatoğlu, 2023; Esen, 2022; Duran, 2022; Alim, 2018; Uyanık, 2019; Altuntaş, 2018; Bayram, 2018; Güney, 2017; Aydoğdu, 2017; Demir-Çelebi, 2014; Kartal, 2013; Canbay, 2010). Diğer yandan, bazı çalışmalar kızların erkeklerden daha yüksek iyi oluş düzeyine sahip olduğunu ortaya koymuştur (Kaya, 2022; Aydın, 2019; Baysan ve ark., 2019; Babalar, 2018; Nigâr, 2014; Sezer, 2011).

5.1.2.2. Psikolojik İyi Oluş Değişkenin Barınma Türüne İlişkin Tartışmaları

Bu dönemdeki öğrencilerin barınma türlerine göre psikolojik iyi oluşları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Yılmaz (2013) tarafından yapılan bir araştırmada, psikolojik iyi oluşun barınma şekline göre değişmediği bulunmuştur. Bu sonuç, bireylerin yaşam kalitesi, yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluşlarının, dışsal faktörlerden ziyade içsel faktörlerden etkilendiğini öne sürmektedir (Yıldırım ve Alanazi, 2018; Yıldırım ve Belen, 2018). Yurtta kalmanın sosyalleşme, ulaşım kolaylığı, düşük maliyet ve akran desteği gibi avantajları bulunurken, evde yaşamının uyum sorunlarının azalması, aile desteğinin varlığı, samimi ilişkiler kurma ve özgürlük gibi avantajları vardır. Diğer bir araştırmada ise aile yanında yaşayan öğrencilerin bireysel gelişim, pozitif ilişkiler kurma, yaşamlarında amaç belirleme ve öz kabul düzeylerinin diğer öğrencilere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Üniversite eğitimi süresince ailesiyle birlikte yaşayan bireylerin hayatı genellikle daha kolay olabilirken, aileden uzakta yaşamak bireyin kişisel gelişimini, kendini tanıma ve kabul etme yetilerini ve olumlu ilişkiler kurma becerilerini artırabilir. Bu durum, ailesiyle yaşayan öğrencilerin bu becerilerin gelişiminde daha sınırlı kalabileceği düşüncesini akla getirmektedir. (Aydın vd., 2017).

5.1.2.3. Psikolojik İyi Oluş Değişkeninin Sınıf Düzeyine İlişkin Tartışmaları

Katılımcıların psikolojik iyi oluşlarına bakıldığında ilişkililik alt boyutunda en düşük puanlar 9. Sınıflara ait iken en yüksek puanların 11. Sınıfların olduğu görülmektedir. Diğer alt boyutlarda ve toplam puanlarda herhangi bir farklılık saptanmamıştır. Alanyazına bakıldığında Aslan (2019: 51) çalışmasında öznel iyi oluş puanlarının 8. Sınıflara kıyasla 9. sınıfların daha yüksek olduğunu ifade etmiştir.

Literatüre bakıldığında Uyanık (2019: 110) çalışmasında ise, sınıf düzeyine göre iyi oluş ve alt ölçekler olan bağlılık, kararlılık, ilişkililik ve mutluluk düzeylerinde bir değişiklik olmadığını belirtmiştir. Ancak, Uyanık'ın çalışmasının araştırma sonuçlarına göre, 9. sınıf öğrencilerinin iyimserlik düzeylerinin 10. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Erdemir (2022) ise, araştırma sonuçlarına göre, katılan öğrencilerin sınıf seviyelerine göre iyi oluşa ait alt ölçeklerde (bağlılık, kararlılık, iyimserlik, ilişkililik, mutluluk ve toplam ölçek) anlamlı farklılıklar olduğunu belirtmiştir. Bu farklılığın, üst sınıflara doğru gidildiğinde iyi oluş ve alt ölçeklerine ait düzeylerin azaldığını ifade etmiştir.

5.1.2.4. Psikolojik İyi Oluş Değişkeninin Gelir Düzeyine İlişkin Tartışmaları

Ergenlerin iyi oluş düzeylerine bakıldığında ise ekonomik durum açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Literatüre göre, Aslan (2019) katılımcıların gelir düzeyine göre iyi oluşlarının farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Erdemir (2022) çalışmasında, öğrencilerin iyi oluş ve alt ölçekleri ile aylık gelirleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını ifade etmiştir. Ancak, Tuncer (2019) çalışmasının sonuçlarına göre, algılanan gelir düzeyine göre iyi oluş düzeyinin farklılaştığı ve algılanan gelir düzeyinin artmasıyla iyi oluş düzeyinin de arttığı ortaya konmuştur. Uyanık (2019) ise iyi oluşun alt boyutlarından ilişkililik ve mutluluk düzeyinin gelir seviyesi arttıkça yükseldiğini ifade etmiştir, ancak diğer alt boyutlarda farklılık olmadığını belirtmiştir. Koca (2019) çalışmasında ise, algılanan gelir düzeyinin yüksek olduğunu belirten katılımcıların iyi oluş düzeyinin, orta ve düşük gelir düzeyini belirtenlere göre daha yüksek olduğunu ifade etmiştir.

5.1.2.5. Psikolojik İyi Oluş Değişkeninin Kardeş Sayısına İlişkin Tartışmaları

Katılımcıların psikolojik iyi oluşlarına bakıldığında kardeş sayısı ile arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Literatürdeki çalışmalar kardeş ile iyi oluş arasındaki ilişkiyi değerlendirmiş ve benzer sonuçlar elde etmiştir. Tatlıoğlu (2012) çalışmasında katılımcıların kardeş sayısına göre iyi oluşlarının farklılaşmadığını sonucuna ulaşmıştır. Yine Aslan (2019) yaptığı çalışmada da kardeş sayısı ile iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

5.1.2.6. Psikolojik İyi Oluş Değişkenin Okul Türüne İlişkin Tartışmaları

Katılımcıların iyi oluşlarına bakıldığında mesleki eğitim merkezlerinde öğrenim gören öğrencileri ilişkililik alt boyutunda diğerlerine göre daha düşük puanlar aldığı, mutluluk ve iyimserlik düzeylerinde ise sağlık meslek lisesinin diğer lise türlerine göre daha düşük düzeyde olduğu ancak toplam puanlara bakıldığında okul türünde herhangi bir farklılık olmadığını göstermektedir. Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde psikolojik iyi oluşun okul türleri üzerindeki etkisinin inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanamamıştır.

5.1.2.7. Psikolojik İyi Oluş Değişkenin Aile Yapısına İlişkin Tartışmaları

Katılımcıların iyi oluşlarına bakıldığında aile yapısına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Literatürde araştırmamızın bu bölümü ile ilgili bir çalışmam olmamakla birlikte Şehirli (2007) 'nin yaptığı araştırmasında geniş aile içinde çocukların çekirdek aileye sahip olan çocuklara göre sosyal uyum açısından daha problemliler olduklarını saptamıştır. Bu da bireylerin psikolojik iyi oluşlarına etki edebileceği varsayılmaktadır.

5.1.3. Ergenlerde Algılanan Sosyal Desteğin Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu bölümde algılanan sosyal desteğin cinsiyet, yaş, barınma türü, sınıf düzeyi, gelir düzeyi, kardeş sayısı, okul türü ve aile yapısına göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin tartışma ve yorumlara yer verilmiştir.

5.1.3.1. Algılanan Sosyal Destek Değişkeninin Cinsiyete İlişkin Tartışmaları

Algıladıkları sosyal destek düzeylerine bakıldığında kız öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanında genel olarak algıladıkları sosyal destek puanlarının kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek oldukları görülmektedir.

Literatüre bakıldığında Güngör (1996), Erdeğer (2001) ve Soylu'nun (2002) çalışmaları, kızların aile ve arkadaş desteği algılarının erkeklerinkinden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Karataş'ın (2012) araştırması da benzer bir bulguya ulaşarak kız öğrencilerin arkadaştan alınan sosyal destek, öğretmenden alınan sosyal destek ve toplam sosyal destek puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Çakır'ın (1993) çalışması ise 12-22 yaş grubundaki bireylerde cinsiyete göre sosyal destek kaynakları arasında fark bulunmadığını ortaya koymuştur.

5.1.3.2. Algılanan Sosyal Destek Değişkeninin Barınma Türüne İlişkin Tartışmaları

Katılımcıların algıladıkları sosyal desteğe bakıldığında pansiyonda kalan öğrencilerin öğretmen desteğini çok algıladıkları ancak toplam puanlara göre barınma türünde herhangi bir farklılık bulunmamıştır.

Ayrıca alan yazın incelendiğinde Yatılı Bölge Ortaokullarında yapılan araştırmalar ailesinin yanında kalan öğrencilerin sosyal destek algılarının yatılı kalan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir (Ustabaş, 2011: s.85; Ak ve Sayıl, 2006)

5.1.3.3. Algılanan Sosyal Destek Değişkeninin Sınıf Düzeyine İlişkin Tartışmaları

Ergenlerin algıladıkları sosyal desteğe bakıldığında ise arkadaş alt boyutu ve toplam ölçek puanları olarak 9. Sınıf öğrencilerinde düşük olduğu görülmektedir. 11. sınıf öğrencilerinin ise algıladıkları sosyal destek düzeylerinin diğer sınıf düzeylerinden daha yüksek puanlı olduğu görülmektedir.

Literatüre baktığımızda Demirdüzen'in (2013) çalışmasında, on birinci sınıf öğrencilerinin onuncu sınıf öğrencilerine kıyasla aileden algıladıkları sosyal destek düzeyinin anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Turgut'un (2015) çalışması ise ergenlerin ailelerinden aldıkları sosyal destek düzeylerinin sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Buna göre, onuncu sınıf öğrencilerinin ailelerinden aldıkları sosyal destek puanı, on birinci sınıf öğrencilerine kıyasla anlamlı derecede daha yüksektir.

5.1.3.4. Algılanan Sosyal Destek Değişkeninin Gelir Düzeyine İlişkin Tartışmaları

Algıladıkları sosyal destek sonuçlarına bakıldığında ekonomik durum ile anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Literatür incelendiğinde Zaimoğlu (1991) ve Özdemir Kurt (2017), öğrencilerin ailelerinin sosyoekonomik düzeylerine bağlı olarak aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin farklılaşmadığını öne sürmektedirler. Yılmaz, Yılmaz ve Karaca (2008)'nın yaptığı araştırmada ekonomik düzey ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Çalışma sonuçlarımızdan farklı olarak Demirdüzen'in (2013: 171) çalışmasında, orta ve yüksek sosyoekonomik düzeydeki ergenlerin, düşük sosyoekonomik düzeydekilere kıyasla daha fazla arkadaş desteği aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı çalışmada orta sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin, düşük sosyoekonomik düzeydeki öğrencilere göre öğretmen desteği puanlarının yüksek olduğu ifade edilmiştir. Yıldırım (2011: 101) ise sadece aileden alınan destek puanlarına bakıldığında orta ve yüksek sosyoekonomik düzeylerine sahip öğrencilerin düşük sosyoekonomik düzeydekilerine kıyasla daha yüksek puanlar aldığı belirtilmiştir. Benzer sonuçlar Bayram (1999), Soylu (2002) ve Şencan (2009) tarafından yapılan araştırmalarda da bulunmuştur.

Yine Yılmaz, Yılmaz ve Karaca (2008)'nın yaptığı araştırmada üst sosyokültürel düzeye sahip gençlerin alt ölçeklerden daha fazla puan aldıkları, en yüksek puanın da aileden alındığı belirlenmiştir. Yıldırım'ın (2000) araştırmasında olduğu gibi, Hashima ve Amato'nun (1994) çalışmalarında da dar gelirli ailelerin çocuklarının ebeveynlerinden aldıkları sosyal desteğin daha düşük olduğu ifade edilmektedir.

Demirdüzen (2013) araştırmasında, onuncu sınıfta öğrencilerine göre onbirinci sınıf öğrencilerinin aileden algıladıkları sosyal destek puanlarının daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmada üst sınıfların alt sınıflara göre algıladıkları sosyal destek düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Aydın vd.,2017). Çalışmamızın sonuçlarımızı desteklemeyen araştırmalar da mevcuttur. EPOCH modeli ölçeğini kullanan araştırmacılar, sınıf seviyesi değişkenine bağlı olarak farklı sonuçlar elde etmişlerdir. Yazar (2019) çalışmasında, iyi oluş ve alt ölçeklerinin sınıf düzeyine göre farklılık göstermediğini ifade etmiştir. Uyanık (2019) çalışmasında ise, sınıf düzeyine göre iyi oluş ve alt ölçeklerinde bağlılık, kararlılık, ilişkililik, mutluluk düzeyinin değişmediği; ancak iyimserlik düzeyinin 9. sınıfların 10. sınıflara göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Aslan (2019) çalışmasında ise, öznel iyi oluş puanının 9. sınıfların 8. sınıflarda okuyan öğrencilere göre yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, katılan öğrencilerin sınıf seviyesine bağlı olarak iyi oluşa ait alt ölçeklerden bağlılık, kararlılık,

iyimserlik, ilişkililik, mutluluk ve toplam iyi oluş ölçeğinde anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Bu farklılığın sınıf seviyesinin artmasıyla iyi oluş ve alt ölçeklerine ait düzeylerin düştüğü gözlemlenmiştir. Bu durumun, sınıf seviyesinin artmasıyla birlikte ders yoğunluğu ve liseye geçişte yapılan sınav kaygısıyla ilgili olduğu düşünülmektedir.

5.1.3.5. Algılanan Sosyal Destek Değişkeninin Kardeş Sayısına İlişkin Tartışmaları

Katılımcıların algıladıkları sosyal desteğe bakıldığında kardeş sayısı ile arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Literatüre bakıldığında Şencan (2009) ve Salı (2010) tarafından yapılan araştırmalarda da tam tersi sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Kozaklı (2006) çalışmasında, kardeş sayısının sosyal destek düzeyinde etkili olmadığı ifade edilmiştir. Literatüre baktığımızda araştırmamızı desteklemeyen çalışmalardan Kahrıman ve Polat (2003), adölesanların ailelerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarının en yüksek 2 kardeşi olanlarda, arkadaşlarından aldıkları puan ortalamalarının ise en yüksek 3 kardeşi olanlarda olduğunu rapor etmiştir. Literatürde Yılmaz, Yılmaz ve Karaca (2008) tarafından yapılan bir araştırma, 1-2 kardeşe sahip olanların algılanan sosyal destek düzeyinin daha yüksek olduğunu belirtmektedir.

5.1.3.6. Algılanan Sosyal Destek Değişkeninin Okul Türüne İlişkin Tartışmaları

Algıladıkları sosyal destek düzeylerine arkadaş desteği alt boyutunun anadolu liselerine göre daha düşük ve toplam puanlara bakıldığında ise çok programlı anadolu lisesinin diğer okul türlerine kıyasla daha düşük düzeyde puanlar aldıklarını göstermektedir.

Literatüre bakıldığında Kahrıman ve Polat'ın (2003) araştırmasında, farklı lise türlerindeki öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri incelenmiş ve aile alt boyutunda anlamlı farklar bulunurken, arkadaş alt boyutunda anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Özellikle, düz lise öğrencilerinin algıladıkları aile desteği daha yüksek çıkmıştır. Sever (2015) çalışmasında ise lise türleri ile algılanan sosyal destek arasında belirgin farklılıklar saptanmıştır. Bu araştırmaya göre, İmam Hatip Lisesi öğrencileri aileden algıladıkları sosyal destek ve toplam sosyal destek puanlarında daha yüksek değerlere sahipken, Meslek Lisesi öğrencileri öğretmenden algıladıkları sosyal destek açısından daha yüksek puanlara ulaşmışlardır. Meslek liseleri, önemli disiplin sorunlarının yaşanabildiği okul türlerindendir ve bu sorunlarda aile ilişkileri büyük bir etkiye sahiptir (Tunç, Yıldız ve Doğan, 2015). Bu bağlamda, aile ilişkilerinde problemler yaşayan ve ailesinden yeterli

sosyal destek alamayan meslek lisesi öğrencilerinin, arkadaşlık ilişkilerini daha çok önemsedileri söylenebilir.

5.1.3.7. Algılanan Sosyal Destek Değişkeninin Aile Yapısına İlişkin Tartışmaları

Katılımcıların algıladıkları sosyal desteğe bakıldığında aile yapılarına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde algılanan sosyal desteğin aile yapısı üzerindeki etkisinin inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanamamıştır.

5.2. Akran Zorbalığı, Psikolojik İyi Oluş ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkilere Yönelik Tartışma

Bu bölümde akran zorbalığının psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal desteğe göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin tartışma ve yorumlara yer verilmiştir.

5.2.1. Akran Zorbalığı ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkiye Dair Tartışma

Bu araştırmada psikolojik iyi oluş ile akran zorbalığı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bulgular, psikolojik iyi oluşun çeşitli alt boyutları ile akran zorbalığına maruz kalma arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Öncelikle, psikolojik iyi oluşun ilişkililik alt boyutu ile akran zorbalığının sözel kurban, söylenti kurban ve toplam kurban puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Benzer şekilde, mutluluk alt boyutu ile kurban izolasyon, kurban söylenti ve toplam kurban puanları arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

İyimserlik alt boyutu incelendiğinde, sözel kurban, kurban izolasyon ve toplam kurban puanları ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Kararlılık alt boyutuna baktığımızda ise sözel kurban, eşya kurban ve toplam kurban puanları ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca, kararlılık alt boyutu fiziksel zorba, sözel zorba, söylenti zorba ve toplam zorbalık puanları ile de anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Genel olarak, psikolojik iyi oluş puanları ile sözel kurban ve toplam kurban puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu sonuçlar, psikolojik iyi oluş düzeyi arttıkça akran zorbalığına maruz kalma olasılığının azaldığını ortaya koymaktadır. Araştırma, psikolojik iyi oluşun bazı alt boyutlarının bireylerin zorbalık kurbanı olma olasılığı ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

Literatüre bakıldığında, zorbalığa maruz kalan ergenlerin iyi oluşlarının olumsuz etkilendiğini gösteren çalışmalar büyük bir çoğunluktadır (Forrest ve diğerleri, 2013; Nishina, 2011; Wolke & Lereya, 2015). Craig ve Pepler (2003), zorbalığa maruz kalan çocukların pek çok psikolojik değişken açısından risk altında olduğunu ve daha fazla psikolojik yardıma ihtiyaç duyduklarını, depresyon ve kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve benlik saygılarının daha düşük olduğunu bildirmişlerdir (Craig, 1998). Ayrıca, çocuklukta yaşanan zorbalığın olumsuz etkilerinin yetişkinlikte de devam edebileceği ve zorbalığın sadece kurbanları değil, zorbalı da olumsuz etkilediği belirtilmiştir (Farrington, 1993; akt: Ahmed ve Braithwaite, 2004). Zorbalığa maruz kalan küçük çocuklarda, düşük öz saygı, depresyon, anksiyete ve kendine zarar verici düşüncelerin görülme olasılığı yüksektir. Araştırmalar, kurban olma durumunun zihinsel sağlık ve uyum problemlerini artırdığını, ayrıca okula gitmek istememe ve akademik zorluklarla ilişkilendirildiğini göstermektedir (Graham, Bellmore ve Mize, 2006; Rigby, 2003). Zorbalığa uğrayan çocuklarda ayrıca izole olma, dışlanma, yalnızlık, zayıf sosyal beceriler, düşük sosyal yeterlilik ve saldırganlık davranışlarının arttığı gözlemlenmektedir.

Zorba çocuklar genellikle akranlarınca daha fazla reddedilen bireyler olmakla beraber diğer insanlara karşı da ilgi seviyeleri düşük olmakta ve saldırganlık davranışları gerçekleştirdiği ifade edilmektedir. Zorbalık davranışları, düşük sosyal yeterlilikle de ilişkilidir. Okul öncesi çocukları arasında en sorunlu küme hem zorba hem de kurban olan çocuklar olarak görülmektedir. Zorbalık davranışlarının sosyo-ekonomik durum, çocuk istismarı, şiddet içerikli ebeveyn tutumu gibi faktörlerle ilişkili olduğu bulunmuştur (akt. Ilola, Lempinen, Huttunen, Ristkari, Sourander, 2014). Hem zorba hem de kurban olan çocuklar, ileriki yaşamlarında sosyal olarak reddedilmektedir (Sourander ve diğerleri, 2009). Bu nedenle, erken çocukluk sürecinde gerçekleşen zorbalık davranışlarının incelenmesi ve sebeplerinin araştırılması önemlidir. Bu tür araştırmalar sayesinde hazırlanan ve uygulanan müdahale programları, ileride ortaya çıkabilecek zorbalık davranışlarını önlemeye yardımcı olabilir.

Birçok çalışma, okul çağı ve ergenlik döneminde çocuklar arasında zorbalık davranışlarını incelemiştir. Ancak, okul öncesi çocuklar üzerinde yapılan çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışmalar, zorbalık davranışlarının sıkça meydana geldiğini ve psikososyal iyi oluşla ilişkili olduğunu göstermektedir. Ailelerden ve öğretmenlerden elde edilen verilere göre, çocukların %4-12'sinin zorbalık mağduru olduğu, %16-17'sinin zorbalık yaptığı ve %5-13'ünün hem zorba hem de kurban olduğu bulunmuştur (Jansen ve diğerleri, 2012; Bowes ve diğerleri, 2009).

Sonuçlar, kurban ve zorbalığın ailesel sebeplerle de benzerlik göstermektedir. Çocuklar evde yaşadıkları huzurlarını bozan durumları ve maruz kaldıkları ihmal veya istismar deneyimlerini de okulda farklı şekillerde yansıtabilmektedirler. Bazı çocuklar, şiddet uygulayan ebeveynlerini model alarak arkadaşlarına şiddet uygulamakta, bazıları ise şiddet gören ebeveynleri gibi içine kapanarak okulda da zorbalık mağduru olmaktadır (Uysal ve Dinçer, 2012). Aile, çocuğun sosyal ilişkilerinin temelini oluşturduğu ilk yerdir. Aile yapısı, ebeveyn tutumları ve davranışları, ebeveynlerin rol model olması ve uygulanan disiplin yöntemleri çocuğun akran ilişkilerini etkilemektedir. Dolek (2001), zorba çocukların aile ilgisi ve sıcaklığını görmediklerini, bu nedenle zorba davranışlarda bulunarak kendilerini kabul ettirmeye çalıştıklarını tespit etmiştir. İlgisiz ebeveyn tutumu, çocukların diğer çocuklara zorbalık yapmalarına sebebiyet vermektedir (Dölek, 2001). Danacı ve Çetin (2016), zorbalığı aile özellikleri açısından inceledikleri çalışmada, zorbalığın sebepleri içerisinde boşanmış ebeveynlerle yaşama, bir kardeşe sahip olmama, sosyo-ekonomik düzey, anne baba eğitim düzeyi, çevre, kardeş sayısı ve şiddete uğrama gibi faktörlerin olduğunu bulmuşlardır.

5.2.2. Akran Zorbalığı ile Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkiye Dair Tartışma

Bu araştırmada, akran zorbalığına maruz kalma durumları ile sosyal destek türleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bulgular, akran zorbalığının çeşitli alt boyutları ile sosyal destek türleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir.

Öncelikle, akran zorbalığının fiziksel kurban, sözel kurban, izolasyon kurban, söylenti kurban, eşya kurban ve toplam kurban puanları ile arkadaş desteği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu, arkadaş desteği arttıkça bu tür zorbalıklara maruz kalma olasılığının da azaldığını göstermektedir.

Fiziksel kurban, sözel kurban, izolasyon kurban, söylenti kurban ve toplam kurban puanları ile aile desteği arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yani, aile desteği arttıkça bu zorbalık türlerine maruz kalma olasılığı da azalmaktadır.

Fiziksel kurban, söylenti kurban, eşya kurban ve toplam kurban puanları ile öğretmen desteği arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Bu bulgu, öğretmen desteği arttıkça bu tür zorbalıklara maruz kalma olasılığının azaldığını işaret etmektedir.

Sözel kurban ve toplam kurban puanları ile algılanan sosyal destek toplam puanları arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu, genel olarak algılanan sosyal destek arttıkça sözel zorbalık ve genel zorbalık deneyimlerinin de azaldığını göstermektedir.

Son olarak, eşya zorba alt boyutu ve toplam zorba puanları ile öğretmen desteği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yani, öğretmen desteği arttıkça eşya zorbalığı yapma ve genel olarak zorbalık yapma olasılığı da azalmaktadır.

Bu sonuçlar, sosyal destek düzeylerinin artmasının, akran zorbalığına maruz kalma veya zorbalık yapma olasılığını azalttığını göstermektedir. Bu durum, sosyal desteğin bazen beklenmedik şekilde zorbalıkla ilişkili olabileceğini ortaya koymaktadır.

Literatüre bakıldığında Ustabaş (2011), gerçekleştirdiği araştırmada, öğrencilerin anne-baba-kardeş, akran ve okul gibi kaynaklardan aldıkları sosyal desteğin artmasıyla saldırganlık eğilimlerinin azaldığını tespit etmiştir. Akran zorbalığıyla ilgili yapılan çalışmalar, zorbalığa maruz kalan öğrencilerin hem akademik başarılarının hem fiziksel hem de ruhsal sağlıklarının olumsuz etkilendiğini göstermektedir. Bu öğrencilerde kaygı ve depresif ruh haline ek olarak baş ve karın ağrısı, halsizlik ve regresyon gibi psikosomatik belirtiler de görülmektedir. Sosyal alanda kendini ifade etmek istememe, düşük benlik saygısı ve sosyal yabancılaşma gibi sorunlar da yaygındır. Ayrıca, akademik başarıda düşüş, okula devam etmeme isteği ve sınıf içinde derslere aktif katılımı azalma okul ortamında görülen diğer belirtilerdir. Zorbalık yapan öğrencilerde de psikolojik rahatsızlıklara yatkınlık ve ileriki yaşlarda suça meyillilik gözlemlenmiştir (Gürhan, 2017; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007).

Uyku bozuklukları, baş ağrıları, mide ağrıları, depresyon, yatak ıslatma, duygusal ve davranışsal bozukluklar, anksiyete bozuklukları, somatik rahatsızlıklar, düşük psikolojik iyi oluş, düşük sosyal uyum yeteneği ve psikolojik sıkıntı gibi bir dizi sorun zorbalığa maruz kalan öğrencilerde ortaya çıkabilir. (Yosep ve diğerleri, 2022). Kowalski ve Limber (2013) tarafından yapılan çalışmada, zorbalık davranışının her iki tarafındaki öğrencilerin de fiziksel ve ruhsal sağlıklarının olumsuz etkilendiği ve okul başarılarının düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Zorbalık yapan öğrencilerde sosyal uyum ve duygusal sorunlar görülürken, zorbalık mağduru öğrencilerde uyum problemleri, psikosomatik sorunlar, içe kapanıklık ve yüksek intihar eğilimi görülmektedir. Şahin, Demirağ ve Aykac (2009) araştırmalarında, okul öncesi öğretmenlerinin aile tutumlarını ve sosyal çevreyi zorba davranışların sebebi olarak değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Ailenin duygusal yapısı, sosyo-ekonomik

durumu ve göç geçmişi gibi çeşitli aile özelliklerinin zorbalığın veya kurbanlığın ortaya çıkmasında etkili olduğu bulunmuştur (Perren, Stadelmann ve Von Klitzing, 2009).

Zorbalık, zorbaların ve kurbanların bilişsel, duygusal ve davranışsal özellikleriyle ilişkilidir. Bu kişisel özellikler, aile içi deneyimler, genetik sebepler, kardeşler ve arkadaşlar gibi diğer sistemler tarafından etkilenir. Araştırmalar, aile içi şiddete maruz kalan çocukların zorbalık davranışlarında bulunduğunu ortaya koymaktadır. Zorba çocukların aileleri ile yapılan çalışmalarda, bu ailelerin çocuklarına karşı fiziksel cezayı daha çok uyguladıkları bulunmuştur (Sampson, 2002; Sudermann, Jaffe ve Schieck, 1996). Zorbalar, genellikle katı ve otoriter ev ortamında büyüyen çocuklar olarak tanımlanmaktadır (Perren, Stadelmann ve Von Klitzing, 2009).

Aile faktörü yalnız zorba davranışların sebebi olarak görülmemekle birlikte kurban durumunda olan çocukların aile yapısı, aile tutumları ve disiplin yöntemleri de kurban olma nedenleri arasında yer almaktadır. Çocukların kurban edilmesi ile alakalı bazı kişisel ve aile özellikleri bu çocukların savunmasızlığını artırmaktadır (Perren, Stadelmann ve Klitzing, 2009). Duygusal olarak negatif aile etkileşimi, akran zorbalığı için risk unsuru olarak kabul edilmektedir. Birkaç çalışma, akran zorbalığının tutarsız, cezalandırıcı veya düşmanca ebeveyn tutumu ve aile içi çatışma veya şiddet yaşayan ailelerde daha sık görüldüğünü göstermiştir. Ayrıca, olumsuz aile-çocuk etkileşimi ve aile yapısı, akran zorbalığı için risk faktörü olarak tanımlanmaktadır (Perren, Stadelmann ve Klitzing, 2009).

Kurban olan çocukların cinsiyetlerine göre aile özellikleri değişiklik gösterebilir. Araştırmalar, erkek kurbanların ailelerinin aşırı koruyucu olduğunu ortaya koyarken, kız kurbanların ailelerinin duygularını az ifade eden ve iletişimde eksiklik yaşayan aileler olduğunu belirtmektedir (Duncan, 2004; Bauman ve Del Rio, 2005). Özellikle erkek çocuklarda, aşırı koruyucu ve müdahaleci-zorlayıcı ebeveyn tutumunun kurban olma riskini artırdığı yapılan çalışmalarca gösterilmiştir (Espelage, Bosworth ve Simon, 2000).

Zorba ve kurban olma, genellikle aynı aile yapısı içinde yetişen çocuklarda görülme eğilimindedir. Schwartz, Dodge, Pettit ve Bates (1997), zorba ve kurban olan çocukların aile içi şiddete ve annenin düşmanca tutumuna maruz kaldıklarını, ebeveynler sık bir şekilde yaşadıkları çatışmalara şahit olduklarını tespit etmiştir. Öğretmenler, zorbalık davranışları sergileyen çocukların genellikle ailede zorbalık gördüklerini veya bu tür olaylara tanıklık ettiklerini belirtmiştir (Banks, 1997; Bowes ve diğerleri, 2009; Aküzüm ve Oral, 2015). Banks (1997), ilgisiz ve soğuk bir aile ortamında büyüyen, problemlerin çözümünde fiziksel

şiddete başvuru ve fiziksel cezaların verildiği çocukların zorbalık sergilediklerini belirtmiştir. Bowes ve diğerleri (2009) ile Aküzüm ve Oral (2015), aileden şiddet görmenin ve aile içi şiddete tanık olmanın zorbalıkla ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir.

5.2.3. Psikolojik İyi Oluş ile Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkiye Dair Tartışma

Araştırmamızda psikolojik iyi oluş alt boyutlarından ilişkililik ile algılanan sosyal destek alt boyutlarından arkadaş ve aile desteği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Ayrıca algılanan sosyal destek toplam puanları ile ilişkililik alt boyutu arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Ergenlik dönemi bireylerin algıladıkları sosyal desteğin artması ile ilişkilerinin olumlu anlamda geliştiği söylenebilir. Ailelerinden gelen sosyal destek ile ergen aile ilişkilerinin daha nitelikli olduğu ifade edilebilir. Bunun yanı sıra arkadaşlarından aldıkları sosyal desteğin ilişkilerine iyi manadan katkı sağladığı söylenebilir. Algılanan sosyal destek öğretmen alt boyutu ile ilişkililik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Psikolojik iyi oluş alt boyutlarından hayata bağlılık ile algılanan sosyal destek alt boyutlarından aile desteği ve algılanan sosyal destek arasından pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Psikolojik iyi oluş mutluluk alt boyutu ile algılanan sosyal destek alt boyutlarından arkadaş desteği, aile desteği, öğretmen desteği ve toplam destek puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Psikolojik iyi oluş alt boyutlarından iyimserlik ile algılanan sosyal destek, aile desteği alt boyutları ile algılanan sosyal destek toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Psikolojik iyi oluş kararlılık alt boyutu ile algılanan sosyal destek alt boyutlarından aile desteği, öğretmen desteği ve toplam sosyal destek puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Psikolojik iyi oluş toplam puanları ile algılanan sosyal destek alt boyutlarından arkadaş desteği, aile desteği, öğretmen desteği ve ölçeğin toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Literatüre göre, araştırmalar, iyi oluş değişkenleri ile sosyal destek kaynakları arasındaki ilişkilerde aileden algılanan desteğin en yüksek etki büyüklüğüne sahip olduğunu göstermektedir; bunu sırasıyla önemli diğer kişilerden, arkadaşlardan ve öğretmenlerden algılanan destek izlemektedir (Chu ve ark., 2010). Haskan ve İbrahim (2014) 'in çalışması, şiddete eğilimli öğrencilerin kendilerini yalnız hissettikleri ve çevrelerinden aldıkları sosyal desteğin düşük düzeyde olduğu bulunmuştur. Budak (1999) ise öğrencilerin aile ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek arttıkça sorun çözme becerilerinin de daha çok

arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Terzi (2008) 'nin araştırması, sosyal destek düzeyi ve kaynakları arttıkça bireyin psikolojik dayanıklılık düzeyinin de arttığını göstermiştir.

Diğer bir çalışmada, sosyal destek ile iyi oluşun alt kavramları olan başkalarıyla olumlu ilişkiler, özerklik, çevresel hakimiyet, kendini kabul, yaşam amacı ve kişisel gelişim arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur (Kapıkıran ve Özgüngör, 2009). Rani'nin (2016) çalışması, çalışan genç yetişkinlerde algılanan sosyal destek ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulunduğunu göstermiştir. Doğru'nun (2018) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma, psikolojik iyi oluş düzeyleri ile aileden ve arkadaşan algılanan sosyal destek arasında olumlu yönde, orta seviyede, anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Yasin ve Dzulkifli'nin (2010) çalışması, üniversite öğrencilerinde sosyal destek ile psikolojik problemler arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Aydın, Kahraman ve Hiçdurmaz'ın (2017) hemşirelik öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma, algılanan sosyal destek arttıkça psikolojik iyi oluşun da arttığını tespit etmiştir.

Ayrıca, kadınların aile ve arkadaş desteği kaynaklı olarak erkeklerden daha yüksek paunlar aldığı bulunmuştur. Emadpoor ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında da psikolojik iyi oluş ile algılanan sosyal destek arasında pozitif bir ilişki saptanmıştır. Bu çalışmadan elde edilen önemli bir bulgu, bireylerin psikolojik iyi oluşlarının aileden, arkadaşan ve özel kişilerden alınan destekle arttığıdır. Literatürde, sosyal desteğin psikolojik iyi oluşla ilişkili olduğunu gösteren birçok araştırma bulunmaktadır.

5.2.4. Akran Zorbalığı ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Algılanan Sosyal Desteğin Aracılık Rolüne Dair Tartışma

Son olarak araştırmanın aracı değişkeni olan algılanan sosyal destek akran zorbalığı ve psikolojik iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkide aracı rolüne bakıldığında; araştırma bulguları akran zorbalığı ve iyi oluş arasındaki ilişkide sosyal destek değişkeninin kritik bir rol oynadığını ve bu ilişki aracılığıyla akran zorbalığının iyi oluş üzerindeki etkisinin açıklanabileceğini göstermektedir. Bu sonuçlar, sosyal desteğin önemini vurgulayarak, akran zorbalığına maruz kalan bireylerin iyi oluşlarını desteklemek için sosyal destek sağlamanın önemini vurgulamaktadır. Literatürde, bahsi geçen üç değişkenin araştırma bağlamında ele alındığı bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Ancak olası benzer çalışmalar ile araştırma sonucu tartışılacaktır.

Literatüre göre, zorbalığa uğrayan bireylerin genellikle düşük özsaygıya ve olumsuz sosyal benlik algısına sahip oldukları belirtilmektedir (Mishna ve diğerleri, 2016; Olweus, 1993; Andreou, 2000; Boulton ve diğerleri, 2010). Zorbalık mağdurları, daha düşük özsaygıya sahip olma eğilimindedir (Olweus, 1993) ve daha olumsuz sosyal benlik kavramlarına sahiptirler (Andreou, 2000; Boulton ve diğerleri, 2010). Sosyal desteğin kendilik algısı ile ilişkili olduğu ve geleneksel mağduriyetin, sosyal destek ile benlik algısı arasındaki ilişkiye aracılık ettiği gösterilmektedir (Mishna ve diğerleri, 2016).

Rigby (2000), okulda sürekli zorbalığa maruz kalmanın, okul çocuklarının ruh sağlığını olumsuz etkileyebileceği ve yetersiz sosyal destek durumunda bu etkinin daha da kötüleşebileceği varsayımını araştırmak için yaptığı çalışmada, Güney Avustralya'daki karma eğitim veren ortaöğretim okullarında eğitim gören 845 ergen öğrenciyle yaptığı çalışmada, her iki cinsiyet için de sık sık akran zorbalığı ve düşük sosyal desteğin, psikolojik iyi oluşlarına negatif yönde etki ettiği sonucuna ulaşmıştır (Rigby, 2000).

Araştırmalar, sosyal desteğin ergenler için koruyucu bir rol oynadığını gösteriyor, ancak zorbalığa maruz kalan gençler arasında bu desteğin işlevi az incelenmiştir. Holt ve diğerleri (2007) çalışmalarında, zorba/mağdur grupları ile akran sosyal desteği arasında anlamlı bir etkileşim olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Orta düzeyde akran desteği alan zorbalar, mağdurlar ve zorba-kurbanlar en az kaygı ve depresyona sahiptir. Sonuçlar, zorbalığa müdahale programlarının, gençlerin akran destek ağlarını geliştirmeye ve etkili kullanmaya teşvik edilmesi gerektiğini vurguluyor (Holt ve diğerleri, 2007).

5.3. Öneriler

Bu araştırmada 14-18 yaş arası ergenlerin akran zorbalığı, psikolojik iyi oluş ve algıladıkları sosyal destek değişkenleri ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma bulguları doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ve öneriler bu bölümde sunulmuştur.

5.3.1 Sonuçlar

1. Psikolojik iyi oluş ile algılanan sosyal destek arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
2. Psikolojik iyi oluş ile akran zorbalığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
3. Akran zorbalığı ile algılanan sosyal destek arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

4. Akran zorbalığı ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide algılanan sosyal desteğin anlamlı etkisi vardır.
5. Ergenlik dönemindeki bireylerin cinsiyetlerine göre akran zorbalığında, psikolojik iyi oluşta ve algılanan sosyal destek düzeylerinde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.
6. Ergenlik dönemindeki bireylerin barınma türüne göre akran zorbalığında ve psikolojik iyi oluşta anlamlı ilişkiler bulunmaktadır, ancak algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.
7. Ergenlik dönemindeki bireylerin sınıf düzeyine göre akran zorbalığı arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı ilişkiler göstermektedir.
8. Ergenlik dönemindeki bireylerin gelir düzeylerine göre akran zorbalığı arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır, ancak psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı ilişki yoktur.
9. Ergenlik dönemindeki bireylerin kardeş sayılarına bakıldığında akran zorbalığı arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır, ancak psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı ilişki yoktur.
10. Ergenlik dönemindeki bireylerin bulundukları okul türünde akran zorbalığı, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.
11. Ergenlik dönemindeki bireylerin bulundukları aile yapısına göre akran zorbalığı, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmamaktadır.

Bu araştırmada ulaşılan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir.

1. Psikolojik iyi oluş ile algılanan sosyal destek arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
2. Psikolojik iyi oluş ile akran zorbalığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
3. Akran zorbalığı ile algılanan sosyal destek arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
4. Akran zorbalığı ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide algılanan sosyal desteğin anlamlı etkisi vardır.

5. Ergenlik dönemindeki bireylerin cinsiyet değişkenine göre akran zorbalığında psikolojik iyi oluşlarında ve algılanan sosyal destek düzeylerinde anlamlı bir şekilde farklılaştığı görüşmüştür.
6. Ergenlik dönemindeki bireylerin barınma türü değişkenine göre akran zorbalığında anlamlı düzeyde ,psikolojik iyi oluşlarında ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinde anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.
7. Ergenlik dönemindeki bireylerin sınıf düzeyi değişkenine göre akran zorbalığı anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen 9. Sınıf öğrencilerinin fiziksel zorbalığa daha çok maruz kaldığı, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeyleri de anlamlı bir farklılık bulunmuştur.
8. Ergenlik dönemindeki bireylerin gelir düzeyi değişkenine göre akran zorbalığında anlamlı bir fark gösterdiği, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeyleri değişkenine göre anlamlı olmayan bir farklılık göstermediği bulunmuştur
9. Ergenlik dönemindeki bireylerin kardeş sayısı değişkenine bakıldığında akran zorbalığında anlamlı bir fark gösterdiği, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek değişkeninde anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur
10. Ergenlik dönemindeki bireylerin bulundukları okul türü değişkenine bakıldığında akran zorbalığı, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek değişkenlerinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur.
11. Ergenlik dönemindeki bireylerin bulundukları aile yapısı değişkeninde akran zorbalığında, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeylerinde anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur

5.3.2. Araştırmacılara Öneriler

1. Bu araştırmanın örneklemini 14-18 yaş arasında ergenler oluşturmaktadır. Sonraki çalışmalarda, araştırma kapsamı genişletilerek daha geniş yaş aralıklarını içeren bir örneklem seçilebilir.
2. Bu çalıştırmanın demografik bilgi formunda ebeveyn eğitim durumu ve yaşanan yer bilgisini sorgular madde bulunmamaktadır. İlerleyen zamanlarda yapılacak çalışmalarda demografik bilgi formuna bu soruların eklenmesi evrenin daha iyi temsil edilmesine ve araştırma sonuçlarının daha genellenebilir olmasına katkı sağlayabilir.
3. Bu çalışmada akran zorbalığı, zorbalık alt ölçeği algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş ilişkisi arasında belirgin bir ilişki bulunamamıştır. Zorbalık alt

ölçeğinin algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisini anlamak amacıyla nitel ve karma araştırma yöntemlerini kullanarak yeni çalışmalar yapılabilir. Bu tür araştırmalar, akran zorbalığının psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek üzerindeki potansiyel etkisini daha detaylı bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olabilir.

4. Araştırmanın aracı değişkeni olan algıladıkları sosyal destek, barınma türleri ve aile yapıları konusunda çalışmalar yapılmasının literatüre katkı sağlayabilir.
5. 2023-2024 eğitim-öğretim yılı 11eylül 2023 tarihinde başlamış olup araştırma verileri 9-10-11 ve 12. sınıflarda ekim ayında toplanmıştır. Yapılacak sonraki çalışmalarda araştırma verilerinin ikinci dönem sonuna yakın toplanması öğrencilerinin yaşamışlıklarının artması sebebiyle farklı sonuçlara ışık tutabilecektir.

5.3.3. Uygulayıcılara Öneriler

1. Bu araştırma sonunda, algılanan sosyal desteğin psikolojik iyi oluş üzerinde etkisi olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, sosyal destek becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programları oluşturulabilir. Bu programlar bireylerin akran zorbalığı ile başa çıkmada ve psikolojik iyi oluşlarını güçlendirmeye yardımcı olabilir.
2. Akran zorbalığının psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisi olduğu bulunmuştur. Akran zorbalığının azaltılmasına yönelik eğitim programları oluşturulabilir. Bireylerin iyi oluşlarını destekleyecek farklı becerilerin geliştirilmesini farkındalık ve destek programları oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Adalar Çelenk, T. E., & Yıldızlar, O. (2019). Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve mağduriyetinin incelenmesi. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(2), 24-31.
- Ak, L., & Sayıl, M. (2006). Three different types of elementary school students' school achievements, perceived social support, school attitudes and behavior adjustment problems. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 6(2), 293-300.
- Akyol, S. U. (2013). Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu, sosyal destek ve bazı değişkenler açısından incelenmesi [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi].
- Alsaleh, A. (2014). Peer bullying and victimization among high school students in Ardahan. *Ardahan, M. (2006). Sosyal Destek ve Hemşirelik. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokul Dergisi*, 9(2), 68-73.
- Arslan, E. (2018). Algılanan ebeveyn tutumu, algılanan sosyal destek ve benlik saygısının ergenlerin akran zorba davranış eğilimi ile ilişkisi [Master's thesis, İstanbul Arel Üniversitesi].
- Arslansan, R. (2022). Lise öğrencilerinde gelecek beklentisinin mesleki olgunluk ve algılanan sosyal destek açısından incelenmesi [Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı].
- Arslan, S., Savaşer, S., ve Yazgan, Y. (2011). Prevalence of peer bullying in high school students in Turkey and the roles of socio-cultural and demographic factors in the bullying cycle. *The Indian Journal of Pediatrics*, 78(8), 987-992. <https://doi.org/10.1007/s12098-010-0350-4>.
- Aslan, M. Y. (2019). Ergenlerde iyi oluş sosyal kaygı ve öz denetim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yüksek lisans tezi, Tez Veri Tabanı]. <https://tez.yok.gov.tr>
- Aslan, Y. (2022). Pandemi döneminde yaşlıların yaşam doyumlarının değerlendirilmesi: Algılanan sosyal destek ve yalnızlığın rolü [Unpublished doctoral dissertation, İstanbul Üniversitesi].

Aşıcı, H., & Aslan, S. (2010). The analysis of relationship between school bullying and self-concept clarity in adolescents. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(2), 467-485.

Atasoy Güllü, Z. (2023). Mutluluğa aşırı değer verme ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide psikolojik esnekliğin aracı rolü [Yüksek Lisans tezi, İstanbul Kent Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü / Psikoloji Ana Bilim Dalı / Klinik Psikoloji Bilim Dalı].

Atasoy Karakaya, Z. (2023). *Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve intihar olasılığı arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı].

Avcı, R., & Cenkseven Önder, F. (2021). *Akran Zorbalığı Farkındalık Programı Lise*. Ankara: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Ayas, T. (2008). İlköğretim okullarına yönelik geliştirilen zorbaca davranışları önleme programının etkinliğinin test edilmesi [Unpublished doctoral dissertation, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü].

Ayas, T. (2017). *Okullarda Yaygın Sorun Olan Zorbalığı Önlemek*. Ankara: Vize Yayıncılık.

Ayas, T., & Pişkin, M. (2011a). Lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü bakımından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2).

Ayas, T., & Pişkin, M. (2011b). Lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü bakımından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 550-568.

Ayas, T., & Pişkin, M. (2015). Akran zorbalığı belirleme ölçeği ergen formu. *Akademik Bakış Dergisi*, 50, 316.

Aydın, A., Kahraman, N., & Hiçdurmaz, D. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi olma düzeylerinin belirlenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 8(1), 40-47.

Balogun, S.K., Olapegba, P.O., & Opayemi, A.S. (2006). Influence of gender, age, religion and ethnicity on peer-victimization among primary four pupils in Ibadan. *Studies Tribes Tribals*, 4(2), 109-12.

Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173.

Barut, B. (2019). Ergenlerde dijital oyun bağımlılık düzeyi ile algılanan sosyal destek ve duygu düzenleme arasındaki ilişkinin incelenmesi [Master's thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi].

Bayram, D. (1999). Bir Grup Gençte Ruhsal Belirti İle Sosyal Destek İlişkisi. Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr>

Bayram, E. (2016). Ortaokul öğrencilerinin mutluluğunun yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve öz yeterlilik [Master's thesis, Dokuz Eylül Üniversitesi].

Bektaş, N. (2018). Çalışan kadınların internet ve sosyal medya bağımlılığının sosyal kaygı ile ilişkisi. [Master's thesis, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul].

Besag, V. (1995). *Bullies and victims in schools*. Philadelphia: Open University Press.

Bezirci, A. (1997). *Varoluşçuluk*. İstanbul, Say Yayıncılık.

Bi, S., Stevens, G. W. J. M., Maes, M., Boer, M., Delaruelle, K., Eriksson, C., ... Finkenauer, C. (2021). Perceived Social Support from Different Sources and Adolescent Life Satisfaction Across 42 Countries/Regions: The Moderating Role of National-Level Generalized Trust. *Journal of Youth and Adolescence*, 50, 1384-1409. <http://doi.org/10.1007/s10964-021-01441-z>

Bilik, M. B. (2019). Liselerde akran zorbalığı/ Peer bullying in high school. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(67), 557-563. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3743>

Bingöbalı, A., Akbuğa, T., & Yücel, A. S. (2024). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin bakış açısıyla akran zorbalığı. *Çevrimiçi Rekreasyon ve Spor Dergisi*, 13(1), 17-27. <https://doi.org/10.22282/tojras.1327675>

Bradburn, N. (1969). *The structure of psychological well-being*. Chicago: Aldine.

Bradburn, N. M. (1969). *The structure of psychological well-being*. Chicago: Aldine.

Brennan, T. (1982). Loneliness at adolescence. In L. A. Peplau & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy* (pp. 269-290). New York: John Wiley & Sons.

- Budak, B. (1999). Lise öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyi ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki (Yüksek lisans tezi). Retrieved from Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi website. (Tez No. 92419)
- Buhler, C. (1968). *The course of human life*. New York: Springer.
- Bullinger, H., & Nowak, J. (1998). *Soziale netzwerkarbeit eine einföhrung für soziale berufe*. Freiburg: Lambertus.
- Bully-Victims. *Journal Youth Adolescence*, 36(8), 984-994.
- Büyükönenç, L., & Törüner, E. (2012). *Çocuk sağlığı ve hastalıkları temel hemşirelik yaklaşımları*. Göktuğ Yayıncılık.
- Callaghan, P., & Morrissey, J. (1993). Social support and health: A review. *Journal of Advanced Nursing*, 18(2), 203-210. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.1993.18020203.x>
- Can, U. (2023). *Lise öğrencilerinde psikolojik iyi oluş, algılanan sosyal destek ve riskli davranışlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi* [Yüksek Lisans tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı].
- Caplan, G. (1974). *Support Systems And Community Mental Health: Lectures On Concept Development*. New York: Behavioral Publications.
- Carrera, M. V., de Palma, R., & Lameiras, M. (2011). Okul ortamlarında zorbalığa ilişkin daha kapsamlı bir anlayışa doğru. *Eğitim Psikolojisi İncelemesi*, 23, 479-499. <https://doi.org/10.1007/s10648-011-9171-x>
- Carrera, M. V., DePalma, R., & Lameiras, M. (2011). Toward a more comprehensive understanding of bullying in school settings. *Educational Psychology Review*, 23(4), 479-499. <https://doi.org/10.1007/s10648-011-9171-x>
- Cassel, J. (1976). The Contribution of the Social Environment to Host Resistance. *American Journal of Epidemiology*, 104, 107-123. DOI: 10.1093/oxfordjournals.aje.a112231
- Cauce, A., Felner, R., & Primavera, J. (1982). Social support in high-risk adolescents: Structural components and adaptive impact. *American Journal of Community Psychology*, 10(4), 417.

- Cenkseven, F. (2004). Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesi (Yayımlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Cenkseven, F., & Akbaş, T. (2007). Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 43-65.
- Ceylan, S., ve diğerleri. (2013). Ait Olma İhtiyacının ve Haberdar Olmanın Psikolojik Dışlanmaya Gösterilen Tepkiler Üzerindeki Etkileri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 28(72), 21-31.
- Cheraghi, A., & Pişkin, M. (2011). A Comparison of Peer Bullying Among High School Students in Iran and Turkey. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15(2011), 2510-2520.
- Cheung, C. K. (1995). The Social Development of Hong Kong Adolescents. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 23(1), 83-93.
- Cheung, S. (1995). Life events, classroom environment, achievement expectation and depression among early adolescents. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 23(1), 83-93.
- Chu, P. S., Saucier, D. A., & Hafner, E. (2010). Meta-analysis of the relationships between social support and well-being in children and adolescents. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 29(6), 624–645. doi:10.1521/jscp.2010.29.6.624
- Cobb, S. (1976a). Social support as a moderator of life stress. *Psychosomatic Medicine*, 38, 300-314.
- Cobb, S. (1976b). Social support as a moderator of life stress. *Psychosomatic Medicine*, 38, 300-314.
- Cohen, S., & Syme, S. L. (1985). Issues In The Study And Application Of Social Support. In S. Cohen & Syme S., L. (Eds.), *Social Support And Health*. New York: Academic Press.
- Cohen, S., & Syme, S. L. (Eds.). (1985). *Sosyal destek ve sağlık*. Akademik Basın.
- Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support and buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310–357. <https://doi/10.1037/0033-2909.98.2.310>

Corboz, J., Hemat, O., Siddiq, W., & Jewkes, R. (2018). Children's peer violence perpetration and victimization: Prevalence and associated factors among school children in Afghanistan. *Plos One*, 13(2), 1-16. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0192768>.

Coşkun, A. (2018). Ortaokula Devam Eden Öğrencilerde Akran Zorbalığına Neden Olan Etkenlerin İncelenmesi. [Doctoral dissertation, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara].

Craig, W. M. (1988). The relationship among bullying, victimization, depression, anxiety and aggression in elementary school children. *Personality and Individual Differences*, 24, 123-130.

Craig, W. M., & PEPLER, D. J. (2003). Identifying and targeting risk for involvement in bullying and victimization. *The Canadian Journal Of Psychiatry*, 48, 577-582.

Craig, W. M., & Pepler, D. (2007). Understanding bullying: From research to practice. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 48(2), 86-93. <https://doi.org/10.1037/cp2007010>

Creswell, J. W. (2013). Steps in conducting a scholarly mixed methods study.

Çakır, H. Y. (1993). 12-22 yaş grubundaki gençlerde çok yönlü algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik araştırması. [Master's thesis, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara].

Çalışkan, S. (2021). Ergenlerin sahip olduğu gelecek beklentisi, umut ve psikolojik iyi olma düzeylerinin incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara]

Çankaya, İ. (2011). İlköğretimde akran zorbalığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 81-92.

Çarkıt, E., & Bacanlı, F. (2020). Okullarda akran zorbalığı: Öğretmen görüşlerine göre nitel bir çalışma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(24), 2545-2583. <https://doi.org/10.26466/opus.644848>

Çelen Ç., Çöp E., Dinç Şenses G., Hekim Ö., Göker Z., Sekmen E., & Üneri ÖŞ. (2020). Çocuk psikiyatri polikliniğine başvuran ergenlerde akran zorbalığı ile siber zorbalık ve öfke ifade tarzlarının ilişkisi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 14, 108-111.

Çelik, M. (2021). 10-15 Yaş Grubundaki Çocuklarda Dijital Oyun Bağımlılığı ile Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. [Master's thesis, Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul].

Çetin, S., & Öznacar, B. (2024). Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre istenmeyen öğrenci davranışları: Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre istenmeyen öğrenci davranışları. *Uluslararası Eğitim ve Refah Dergisi (IJEW)*, 2(1), 71–90. <https://doi.org/10.62416/ijwb-20>

Çetinkaya, S., Nur, N., Ayvaz, A., Özdemir, D., & Kavakcı, Ö. (2009). Sosyoekonomik Durumu Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Depresyon ve Benlik Saygısı Düzeyiyle İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 151-158.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2016). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve Lisrel uygulamaları. Pegem Akademi Yayıncılık.

Dake, J. A., Price, J. H., & Telljohann, J. K. (2003). The nature and extent of bullying at school. *Journal of School Health*, 73(5), 173-180. DOI: [10.1111/j.1746-1561.2003.tb03599.x](https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2003.tb03599.x)

Danacı, M. Ö., & Çetin, Z. (2016). Erken çocukluk döneminde görülen okul zorbalığı davranış eğilimlerinin çocukların kişisel/sosyal–dil–motor gelişimleri ile olan ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(2), 53-72.

Davli Temel, D. (2018). Ergenlerde algılanan sosyal destek ve şiddet eğilimi [Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi].

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008). “Yaşamın farklı alanlarında optimal motivasyonu ve psikolojik sağlığı kolaylaştırmak”: Deci ve Ryan'a (2008) yapılan düzeltme. *Kanada Psikolojisi / Psychologie canadienne*, 49(3), 262. DOI: [10.1037/0708-5591.49.3.262](https://doi.org/10.1037/0708-5591.49.3.262)

Demaray, M. K., & Malecki, C. K. (2003). The role of peer relationships in student academic and extracurricular engagement. *Psychology in the Schools*, 40(3), 279–290.

Demir, E., Saatçioğlu, Ö., & İmrol, F. (2016). Uluslararası dergilerde yayımlanan eğitim araştırmalarının normallik varsayımları açısından incelenmesi. *Current Research in Education*, 2(3), 130-148.

Demirdüzen, H. (2013). Ergenlerin algılanan sosyal destek düzeyleri ile duygusal özyeterlik düzeylerinin incelenmesi [Yüksek Lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].

Demirtaş, H. (2022). *Ergenlerde psikolojik iyi oluş düzeyleri ve kariyer uyum yeteneklerinin incelenmesi* [Yüksek Lisans tezi, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi / Yurtdışı Enstitüsü].

Den Oudsten, B. L., Van Heck, G. L., Van der Steeg, A. F. W., Roukema, J. A., & De Vries, J. (2010). Personality predicts perceived social support and satisfaction with social support in women with early stage breast cancer. *Supportive Care in Cancer*, 18(4), 499–508.

Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Review of Psychology*, 54, 403–425. DOI: [10.1146/annurev.psych.54.101601.145056](https://doi.org/10.1146/annurev.psych.54.101601.145056)

Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276–302. DOI: [10.1037/0033-2909.125.2.276](https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.2.276)

Diener, E., Lucas, R. E., & Oishi, S. (2005). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. In C. R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of Positive Psychology* (pp. 63–73). Oxford University Press.

Dölek, N. (2001). İlk ve orta öğretim okullarındaki öğrenciler arasında zorbaca davranışların incelenmesi ve Zorbalığı Önleme Tutumu Programı'nın etkisinin araştırılması [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü].

Dölek, N. (2002). İlk ve ortaöğretim okullarındaki öğrenciler arasında zorbaca davranışların incelenmesi ve zorbalığı önleme tutumu geliştirilmesi programının etkisinin araştırılması [Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul].

Dracic, S. (2009). Bullying and peer victimization. *Materia Socio Medica*, 21(4), 216-219.

Dubow, E. F., & Ullman, D. G. (1989). Assessing social support in elementary school children: The survey of children's social support. *Journal of Clinical Child Psychology*, 18(1), 52-64.

Düzgün, İ. (2020). Ortaokula devam eden çocukların sosyodemografik özellikleri ile akran zorbalığı davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek Lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü].

Totan, T., ve Yöndem, Z. D. (2007). Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 5(4), 468-483 Ekşi, A. (1990). Çocuk, genç, ana babalar. Bilgi Yayınevi.

Ekşi, H., Özkapu, D. E., & Ümmet, D. (2019). Üniversite öğrencilerinde psikolojik kırılgenlilikle öznel zindelik arasındaki ilişkide genel psikolojik sağlığın aracı rolü. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(5), 183-190. DOI: [10.18506/anemon.526353](https://doi.org/10.18506/anemon.526353)

Elliot, M. (1992). *Bullying A practical guide to coping for schools*. Harlow: Longman Group UK.

Elliott, M. (1992). *Bullying: A practical guide to coping for schools*. Harlow: Longman Group UK.

Emadpour, L., Lavasani, M. G., & Şahcheraghi, S. M. (2016). Akademik motivasyonun aracılık rolüne göre öğrencilerde algılanan sosyal destek ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki. *Uluslararası Ruh Sağlığı ve Bağımlılık Dergisi*, 14(3). DOI: [10.1007/s11469-015-9608-4](https://doi.org/10.1007/s11469-015-9608-4)

Erdeğer, N. (2001). Lise öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi.

Erdemir, N. (2022). Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı, yalnızlık ve iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek Lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul].

Ergül, A. (2009). Bir grup süreci olarak akran zorbalığı: katılımcı rolü gruplarında tepkisel-amaçlı saldırganlık ve toplumsal konum. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ergün, N. (2015). Erken ergenlerde okul, aile ve demografik değişkenlere göre akran zorbalığının incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erikson, E. H. (1959). Identity and the life cycle: Selected papers. *Psychological Issues*, 1, 1–171.

Eroğlu, N. (2013). Psikolojik iyi olma ile topluluk hissi arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Ersoy Kara, B. (2023). *Üniversite öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyinin sosyal medya bağımlılığına etkisinde kişiler arası problem çözme becerilerinin rolü* [Yüksek

Lisans tezi, İstanbul Okan Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Psikoloji Ana Bilim Dalı / Klinik Psikoloji Bilim Dalı].

Eryılmaz, A. (2013). Pozitif psikolojinin psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında gelişimsel ve önleyici hizmetler bağlamında kullanılması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 1(1), 1-22.

Farrington, D. P. 1993. Understanding and Preventing Bullying. *Crime and Justice*, The University of Chicago, 17, 381–458.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). How to design and evaluate research in education (Vol. 7). New York: McGraw-Hill.

Fredrick, S. S., & Demaray, M. K. (2018). Peer victimization and suicidal ideation: The role of gender and depression in a school-based sample. *Journal of School Psychology*, 67, 1-15. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2018.02.001>.

Fried, S., & Fried, P. (1996). Zorbalar ve Kurbanlar: Çocuğunuzun Okul Bahçesi Savaş Alanında Hayatta Kalmasına Yardımcı Olmak. M. Evans & Şirketi.

Furniss, C. (2000). Bullying in schools: It's not a crime – is it? *Education and Law*, 12(1), 10-29. <https://doi.org/10.1080/713667559>.

Gable, S. L., & Haidt, J. (2005). Pozitif psikoloji nedir (ve neden)? Genel Psikolojinin Gözden Geçirilmesi, 9(2), 103–110. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.9.2.103>

Geçtan, E. (1997). Psikodinamik psikiyatri ve normaldışı davranışlar. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Geçtan, E. (1998). İnsan Olmak. 19. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Geldard, K., & Geldard, D. (2013). Ergenler ve gençlerle psikolojik danışma: Proaktif yaklaşım. (Çev. Doç. Dr. M. Pişkin). Nobel.

Genç, G. (2007). Genel liselerde akran zorbalığı ve yönetimi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi/ Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Gene, Y., & Bulut, S. (2023). Lise Öğrencilerinde Duyarlı Sevginin Akran Zorbalığına Etkisi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 7(14), 185-198. <https://doi.org/10.31461/ybpd.1408642>

George, D., & Mallery, P. (2019). IBM SPSS statistics 26 step by step: A simple guide and reference. Routledge.

Gök, E. (2019). Öznel iyi oluşun yordanmasında psikolojik ihtiyaçların karşılanması, aile aidiyeti ve ebeveyn algısı rolünün incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). On Sekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Gökler, R. (2007). Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği

Gökler, R. (2007). İlköğretim öğrencilerinde akran zorbalığının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Gökler, R. (2009). Okullarda akran zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 511-537.

Gravetter, F. J., & Forzano, L.-A. B. (2008). *Research methods for the behavioral sciences*. Wadsworth: Belmont, CA.

Griffin, R. S., & Alan, M. G. (2004). Childhood bullying: Current empirical findings and future directions for research. *Aggression and Violent Behavior*, 9(4), 379-400. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(03\)00033-8](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(03)00033-8)

Guo, J., & Chen, H. (2022). How Does political engagement on social media impact psychological well-being? Examining the mediating role of social capital and perceived social support. *Computers in Human Behavior*, 133, 1-8.

Gültekin, Z. (2003). Akran zorbalığını belirleme ölçeği geliştirme çalışması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Gümüş, G. (2020). Ergenlerde kendilik algısı ve kimlik gelişimi süreçlerinin akran zorbalığı ile ilişkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.

Gümüş, T. (2000). Kendini Kabul Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Saldırganlık Düzeyleri. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güneş Parlak, H. (2023). *İntihar olmayan kendini yaralama tanısı olan ergenler ile intihar davranışı bozukluğu tanısı olan ergenlerin psikolojik dayanıklılık, algılanan sosyal destek ve duygu düzenleme açısından karşılaştırılması* [Tıpta Uzmanlık tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi / İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Has. Eğt. ve Arş. Hastanesi / Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Ana Bilim Dalı / Çocuk Psikiyatrisi Bilim Dalı].

Güngör, A. (1996). Üniversite öğrencilerinde sosyal destek negatif yaşam olayları, öfkenin ifade edilme biçimi ile kendini suçlamanın fiziksel sağlık ve sosyal uyumla olan iletişiminin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi).

Gün, N., & Koç, S. (2006). *Özsaygı, öncelikler listesinde kaçınıcı sıradasın?* İstanbul: Kuraldışı Yayınları.

Gürbüzler, S. (2021). İlkokullardaki yabancı uyruklu öğrencilerde akran zorbalığının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Güven, F. (2015). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin zorbalık yapımları ile zorbalığa maruz kalmalarının, cinsiyet, anne-baba eğitimi, sosyoekonomik düzey ve empati eğilimi açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Toros Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Güvenir, T. (2008). *Okulda akran istismarı*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Hall, G. S. (1906). *Adolescence: Its psychology and its relations to physiology, anthropology, sociology, sex, crime, religion, and education* (Vol. 1 & 2). D. Appleton & Company.

Hamurcu, H. (2011). Ergenlerin yetkinlik inançları ve psikolojik iyi oluşlarını yordamada psikolojik ihtiyaçlar. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Haskan Avcı, Ö., & Yıldırım, İ. (2014). Violence tendency, loneliness and social support among adolescents. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi-Hacettepe University Journal of Education*, 29(1), 157-168.

Hazler, R. J. (1996). *Breaking the cycle of violence: Interventions for bullying and victimization*. Washington, DC: Accelerated Development.

Holt, M., & Espelage, D. (2007). Perceived social support among bullies, victims, and bystanders. (Incomplete citation, please provide the rest of the information if available).

Hong, J. S., & Espelage, D. L. (2012). A review of research on bullying and peer victimization in school: An ecological system analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 17(4), 311-322.

Huppert, F. A. (2009). Psychological well-being: Evidence regarding its causes and consequences. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 1(2), 137–164. <https://doi.org/10.1111/j.1758-0854.2009.01008.x>

Hutchison, C. (1999). Social support: Factors to consider when designing studies that measure social support. *Journal of Advanced Nursing*, 29(6), 1520-1526.

Hynie, M., Crooks, V. A., & Barragan, J. (2011). Immigrant and refugee social networks: Determinants and consequences of social support among women newcomers to Canada. *American Psychologist*, 55(1), 5-14. <https://doi.org/10.1037/0003->

İşsever, G. (2020). Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ile aile aidiyet duygusu arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi].

İzğır, G. (2019). Lise öğrencilerinde akran zorbalığının yaygınlığı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

Jahoda, M. (1958). Current concepts of positive mental health. Basic Books. <https://doi.org/10.1037/11258-000>

Jimenez-Iglesias, A., Camacho, I., Rivera, F., Moreno, C., & Matos, M. (2017). Social support from developmental contexts and adolescent substance use and wellbeing: A comparative study of Spain and Portugal. *The Spanish Journal of Psychology*, 20. <http://doi.org/10.1017/sjp.2017.62>

Johnson, J. (2016). Resilience: The bi-dimensional framework. In A. M. Wood & J. Johnson (Eds.), *The Wiley handbook of positive clinical psychology* (pp. 73–88). Wiley Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781118468197.ch6>

Jung, C. G. (1968). *The collected works of C. G. Jung Vol. 9(I): The archetypes and the collective unconscious* (2nd ed., W. McGuire, Ed., R. F. C. Hull, Trans.). Princeton University Press.

Kağıtçıbaşı, Ç., & Uskul, A. (2008). *Günümüzde insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş*. Evrim.

Kalkan, M., & Kaygusuz, C. (Eds.). (2013). *İnternet bağımlılığı: Sorunlar ve çözümler*. Anı Yayıncılık.

Kanadıkırık Kılıç, A., & Kılıç, A. (2013). MEB ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri ve özgüven arasındaki ilişki. VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu, 23-29, 10-11 Mayıs 2013, Sakarya.

Kanadıkırık Kılıç, A., & Kılıç, A. (2013). MEB ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri ve özgüven arasındaki ilişki. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildirileri.

Kaner, S. (2000). Akran ilişkileri ölçeği ve akran sapması ölçeği geliştirme çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 77-99. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000024

Kapıcı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.

Kapıkıran, Ş., & Özgüngör, S. (2009). Ergenlerin sosyal destek düzeylerinin akademik başarı ve güdülenme düzeyi ile ilişkileri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16(1), 21-30.

Karabacak, K., Ekşioğlu, S., Öztunç, M., Başçıçek, F., Soydan, E., & Yaşar, V. (2015). Lise öğrencilerinin zorbalık davranışları. *Route Educational and Social Science Journal*, 2, 365-377.

Karakuş Şahbaz, Y. (2019). Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı: Adana ili Yüreğir ilçesi pilot çalışma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Çağ Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Karataş, Z. (2012). Ergenlerin algılanan sosyal destek ve sürekli kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 257-271.

Karatzias, A., Power, K. G., & Swanson, V. (2002). Bullying and victimisation in Scottish secondary schools: Same or separate entities? *Aggressive Behavior*, 28(1), 45-61.

Kaya, Z., Candegir, H., & Bedir, G. (2019). Farklı okul türlerine devam eden ergenlerin zorba ve kurban olma düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *EJER Congress 2019 Bildiri Kitabı*, 1344-1357.

Kaya, Z., Candeğer, H., & Bedir, G. (2019). Farklı okul türlerine devam eden ergenlerin zorba ve kurban olma düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *EJER Congress 2019 Bildiri Kitabı*, 1344-1357.

Kepenekçi, Y. K., & Çınkır, Ş. (2006). Türk lise öğrencileri arasında zorbalık. *Çocuk İstismarı ve İhmali*, 30(2), 193-204.

Keskin, B. (2021). *Ergenlerde sosyal medya kullanımı ile benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki* [Yüksek Lisans tezi, Nişantaşı Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü / Psikoloji Ana Bilim Dalı / Psikoloji Bilim Dalı].

Keyes, C. L. M., Shmotkin, D., & Ryff, C. D. (2002). Optimizing well-being: The empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 1007–1022. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.6.1007>

Khan, M. A. (2015). Impact of Social Support on Life Satisfaction among Adolescents. *The International Journal of Indian Psychology*, 2(2), 98-104. Retrieved from <http://www.ijip.in>

Korkmaz Kıvrak, A. (2024). *Ergenlerde kendine zarar verme davranışı: Duygu düzenleme güçlüğü, öz-şefkat, algılanan sosyal destek ile ilişkilerinin incelenmesi* [Yüksek Lisans tezi, Maltepe Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü / Psikoloji Ana Bilim Dalı / Psikoloji Bilim Dalı].

Kızıllıkan, İ. O. (2017). Ergenlerde akran zorbalığı, sosyal destek ve depresyon arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Koca, D. (2019). Üstün yetenekli ergenlerde öz yeterlik ve iyi oluş: Duygu düzenlemenin aracı rolü. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Koç, Z. (2006). Lise öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin yordanması [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara].

Kozaklı, H. (2006). Üniversite öğrencilerinde yalnızlık ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin karşılaştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Kulaksızoğlu, A. (2022). Ergenlik psikolojisi. Remzi Kitabevi.

- Laireiter, A. (2011). Theoretical concepts of social support. In W. Renner (Ed.), *Sponsorships for refugees and asylum seekers. An Austrian research project on social support as a moderator of acculturative stress: Theoretical assumptions, results, and recommendations* (pp. 32-63). Studia.
- Leme, V. B. R., Del Prette, Z. A. P., & Coimbra, S. (2015). Social skills, social support, and well-being in adolescents from different family configurations. *Paidéia*, 25(60), 9–17. <https://doi.org/10.1590/1982-43272560201503>
- Lent, R. W. (2004). Toward a unified theoretical and practical perspective on well-being and psychosocial adjustment. *Journal of Counseling Psychology*, 51(4), 482-509.
- Limber, S. P., & Olweus, D. (2019). Bullying in U.S. Schools 2019 Status Report. Hazelden Publishing. https://olweus.sites.clemson.edu/documents/Status%20Report_2019.pdf
- Linley, P. A., Joseph, S., Harrington, S., & Wood, M. A. (2006). Positive psychology: Past, present, and (possible) future. *The Journal of Positive Psychology*, 1(1), 3-16.
- Lyubomirsky, S. (2008). *The how of happiness: A scientific approach to getting the life you want*. Penguin Books.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-377.
- Maslow, A. H. (1968). *Toward a psychology of being* (2nd ed.). D. Van Nostrand.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality* (2nd ed.). New York: Harper & Row.
- Md Yasin, M. A. S., & Dzulkifli, M. A. (2010). The relationship between social support and psychological problems among students. *ResearchGate*. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/228609959>
- Mercan, H., & Sarı, H. Y. (2018). Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sosyodemografik Değişkenlerle İlişkisi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 26, 21-29. <https://doi.org/10.26650/FNJN.387176>
- Miller, A. B., Esposito-Smythers, C., & Leichtweis, R. N. (2015). Role of social support in adolescent suicidal ideation and suicide attempts. *Journal of Adolescent Health*, 56(3), 286-292. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.10.265>

Morkan Şahin, M. (2021). *Ergenlerin akran zorbalığı algıları ile öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin tutumlarının incelenmesi* [Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi / Sağlık Bilimleri Enstitüsü / Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı].

Mutluer, S. (2006). Öz güven oluşmasında manevi değerlerin rolü [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara].

Myers, G. D., & Diener, E. (1995). Who is happy? *Psychological Science*, 6(1), 10–19.

Nakash, O., Nagar, M., Shoshani, A., & Lurie, I. (2017). The association between perceived social support and posttraumatic stress symptoms among Eritrean and Sudanese male asylum seekers in Israel. *International Journal of Culture and Mental Health*, 10(3), 261–275. <https://doi.org/10.1080/17542863.2017.1299190>

Namlı, G. (2020). Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ve sosyal anksiyetenin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Norris, F. H., & Kaniasty, K. (1996). Received and perceived social support in times of stress: A test of the social support deterioration deterrence model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(3), 498–511. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.71.3.498>

Olweus, D. (1991). Okul çocukları arasında zorba/kurban sorunları: Okul temelli bir müdahale programının temel gerçekleri ve etkileri. In D. J. Pepler & K. H. Rubin (Eds.), *Çocuklukta saldırganlığın gelişimi ve tedavisi* (pp. 411-448). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Malden, MA: Blackwell Publishing.

Olweus, D. (1993). Bullying at school: What we know and what we can do. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 48(9), 583-590.

Olweus, D. (2005). Yararlı bir değerlendirme tasarımı ve Olweus Zorbalığı Önleme Programının etkileri. *Psikoloji, Suç ve Hukuk*, 11(4), 389–402. <https://doi.org/10.1080/10683160500255471>

Olweus, D., Limber, S., & Mihalic, S. F. (1999). *Bullying Prevention Program. Blueprints For Violence Prevention Book Nine*. In D. S. Elliott (Series Ed.), Boulder, CO: Center For

The Study And Prevention Of Violence, Institute Of Behavioral Science, University Of Colorado.

O'Moore, M., & Kirkham, C. (2001). Benlik saygısı ve zorbalık davranışıyla ilişkisi. *Agresif Davranış*, 27(4), 269–283. <https://doi.org/10.1002/ab.1010>

Özbey, A. (2016). Üstün zekâ/yetenekli ve normal öğrencilerde insani değerler, duyarlı sevgi, sosyal güven ve memnuniyet düzeylerinin karşılaştırılması (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Özdemir Kurt, E. (2017). Ortaokul öğrencilerinin sosyal destek algılarıyla ilgili olarak sınav kaygısı ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr>

Özdemir, Z. (2019). Üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı. *Beykoz Akademi Dergisi*, 7(2), 91-105.

Özdoğan, A. Ç. (2021). Ebeveyn duygusal erişilebilirliği, romantik ilişki kalitesi ve sosyal bağlılık ile iyi oluş arasındaki ilişkide yalnızlığın aracılık rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 52, 59-85. <https://doi.org/10.9779/pauefd.770592>

Özdoğan, A. Ç. (2021). *Ergenlerde psikolojik iyi oluşun bireysel ve okul ile ilgili faktörler açısından incelenmesi* [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı].

Öztürk, H. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinin akran zorbalığı ilişkisinde zorba ve kurban olma durumlarını etkileyen faktörler ve okul sosyal hizmeti* [Yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi].

Özyurt, B. (2020). *Ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin bilinçli farkındalık ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü / Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı].

Özkan, İ. (2014). Ergenlerde anne baba tutumu ile öznel iyi olma arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Özkan, Y., & Çiftçi, E. G. (2010). Düşük sosyoekonomik düzeydeki ilköğretim okullarında akran zorbalığı. *İlköğretim Online*, 9(2), 576-586.

- Parlak, H. G. (2023). *İntihar olmayan kendini yaralama tanısı olan ergenler ile intihar davranışı bozukluğu tanısı olan ergenlerin psikolojik dayanıklılık, algılanan sosyal destek ve duygu düzenleme açısından karşılaştırılması* [Tıpta Uzmanlık tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi / İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Has. Eğt. ve Arş. Hastanesi / Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Ana Bilim Dalı / Çocuk Psikiyatrisi Bilim Dalı].
- Pereira, B., Mendonça, D., Neto, C., Valente, L., & Smith, P. K. (2004). Bullying in Portuguese schools. *School Psychology International*, 25(2), 241-254.
- Perren, S., & Alsaker, F. (2006). Social behavior and peer relationships of victims, bully-victims, and bullies in kindergarten. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(1), 45-57. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2005.01445.x>
- Rak, C. F., & Patterson, L. E. (1996). Promoting resilience in at-risk children. *Journal of Counseling & Development*, 74(4), 368-373.
- Rigby, K. (2002). *New perspectives on bullying*. London: Jessica Kingsley.
- Roffey, S. (2000). Addressing bully in schools: organisational factors from policy to practice. *Educational and Child Psychology*, 17(1), 6-19.
- Rogers, C. R. (1942). *Counseling and psychotherapy: Newer concepts in practice*. Houghton Mifflin.
- Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person*. Houghton Mifflin.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52, 141-166.
- Ryff, C. D. (1989). Beyond Ponce de Leon and life satisfaction: New directions in quest of successful ageing. *International Journal of Behavioral Development*, 12(1), 35-55. <https://doi.org/10.1177/016502548901200102>
- Ryff, C. D. (1995). Psychological well-being in adult life. *Current Directions in Psychological Science*, 4(4), 99-104. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.ep10772395>
- Ryff, C. D. (2013). Psikolojik iyi olma halinin yeniden incelenmesi: Eudaimonia bilimi ve uygulamasındaki gelişmeler. *Psikoterapi ve Psikosomatik*, 83, 10-28.
- Ryff, C. D., & Singer, B. (1998). Pozitif insan sağlığının hatları. *Psikolojik Araştırma*, 9(1), 1-28. https://doi.org/10.1207/s15327965pli0901_1

- Saföz-Güven, İ. G. (2008). Fen ve genel lise öğrencilerinin cinsiyet ve sosyometrik statülerine göre öznel iyi oluş düzeyleri, genel sağlık örüntüleri ve psikolojik belirti türleri (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Salı, G. (2010). Çalışan ve çalışmayan çocukların arkadaşlık ilişkileri, sosyal destek algıları ve mükemmeliyetçiliklerinin incelenmesi (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Salmivalli, C., Kaukiainen, A., & Voeten, M. (2005). Anti-bullying intervention: Implementation and outcome. *İngiliz Eğitim Psikolojisi Dergisi*, 75(3), 465-487.
- Samancı, O., & Uçan, Z. (2017). Çocuklarda sosyal beceri eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 281-288.
- Sancaktar, M. (2020). Ergenlerde algılanan sosyal destek ve stres düzeyinin internet bağımlılığı ile ilişkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Sarı, K. (2019). Akran zorbalığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sarı, S. V., & Tekbıyık, A. (2012). Arkadaş baskısını belirleme ölçeği: Geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirliği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 295-318.
- Sarıtaş, M. (2006). İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinde gözlenen zorba davranışların aile sorunlarına göre incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Satan, A. (2006). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorba davranış eğilimlerinin okul türü ve bazı sosyo demografik değişkenler ile ilişkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5-14.
- Sever, G. (2015). Lise öğrencilerinin madde kullanma eğilimlerinin algılanan sosyal destek ve riskli davranışlarla ilişkisinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Sheldon, K. M., & King, L. (2001). Pozitif psikoloji neden gereklidir? *Amerikalı Psikolog*, 56(3), 216–217. [DOI link]

Shrout, P. E., & Bolger, N. (2002). Mediation in experimental and nonexperimental studies: New procedures and recommendations. *Psychological Methods*, 7(4), 422.

Sipahi, E. (2019). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve akran zorbalığı eğilimlerinin örgütsel yabancılaşma ve örgütsel güven algılarına etkilerinin incelenmesi: Ankara ili örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şahin, M. M. (2021). *Ergenlerin akran zorbalığı algıları ile öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin tutumlarının incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.

The Contribution Of The Social Environment To Host Resistance. *American Journal Of Epidemiology*, 104(2), 107-123.

Sullivan, K. (2000). *The Anti-Bullying Handbook*. New York: Oxford University Press.

Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (F. Çok, Çev.). İmge Kitabevi. (Orijinal çalışma 1985'te yayımlandı).

Smith, P. K. (2016). Bullying: Definition, types, causes, consequences and intervention. *Social and Personality Psychology Compass*, 10(9), 519-532. [DOI link]

Smith, J. A. (2004). Reflecting on the development of interpretative phenomenological analysis and its contribution to qualitative research in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 1, 39-54.

Smith, P. K., & Sharp, S. (1994). *Okul Zorbalığı: İçgörüler ve Perspektifler*. Londra: Routledge. [DOI link]

Sumter, S. R., Bokhorst, C. L., Steinberg, L., & Westenberg, P. M. (2009). A developmental model of resistance to peer influence during adolescence: Will young people ever be able to resist? *Journal of Adolescence*, 32(4), 1009-1021.

Sumter, S. R., Bokhorst, C. L., Steinberg, L., & Westenberg, P. M. (2009). The developmental pattern of resistance to peer influence in adolescence: Will the teenager ever be able to resist? *Journal of Adolescence*, 32, 1009-1021.

Şahin, B. (2019). Benlik saygısı, stresle başa çıkma tarzları ve psikolojik iyi oluş: Bir model denemesi (Yüksek Lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum).

Şirvanlı-Özen, D. (2006). Ergenlerde akran zorbalığına maruz kalmanın yaş, çocuk yetiştirme stilleri ve benlik imgesi ile ilişkisi. *21. Yüzyıl Dergisi*, 58, 77-94.

Talu, E., & Elmas, İ. (2020). Ergenlerde akran zorbalığını konu alan “Klass” adlı filmin ekolojik sistemler kuramı açısından incelenmesi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 99-123.

Taştan, G. (2019). Lise öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyi ile ebeveyn ergen ilişkisi niteliğinin sigara kullanımı üzerindeki etkisi. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi.

Tatlıhoğlu, K. (2012). Üniversite öğrencilerinin kardeş sayıları ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 2857-2872.

Telci, H. T. (2019). Liselerde Akran Zorbalığının Yaygınlığı ve Mağdurların Sosyal Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinde kendini toparlama gücünün içsel koruyucu faktörlerle ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 297-306.

Terzi-Ünsal, Ş., & Kapçı, E. G. (2005). İntihar davranışı için risk faktörleri: Türk ergenlerle psikososyal risk modelleri. *Sosyal Davranış ve Kişilik Uluslararası Bir Dergi*, 33(6), 593-608.

Tıprıdamaz Sipahi, H. (2008). İzmir ili Bornova ilçesinde ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı, etkileyen ve eşlik eden faktörler (Yayımlanmış doktora tezi). Ege Üniversitesi, Tıp Fakültesi, İzmir.

Toksöz, E. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbalık eğilimleri ve aile tutumu arasındaki ilişki üzerine bir araştırma: Eskişehir ili örneği. (Yayın no: 265558) [Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi]. [URL]

Tosun, T. (2020). Ergenlerde mental iyi oluş ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi.

Tuncer, E. (2019). Ergenlerin erken dönem uyumsuz şemaları ile iyi oluşlarının ilişkisinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tunç, B., Yıldız, S., & Doğan, A. (2015). Meslek liselerinde disiplin sorunları, nedenleri ve çözümü: Bir durum analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 384-403. [URL]

Turgut, Ö. (2015). Ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin, önemli yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Turhal Ceylan, N. (2023). *Ergenlerde sosyal destek algısı ile psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki etkisinde duygusal zekânın aracılık rolü* [Yüksek Lisans tezi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı].

Tuzgöl, M. (1998). Ana baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tümekaya, S., Çelik, M., & Aybek, B. (2011). Lise Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar, Otomatik Düşünceler, Umutsuzluk ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 77-94.

Türk Dil Kurumu. (2022, 7 Ekim). *Güncel Türkçe Sözlük*. [URL]

Uçanok, Z., & Uludağlı, N. P. (2005). Akran Zorbalığı Gruplarında Yalnızlık ve Akademik Başarı ile Sosyometrik Statüye Göre Zorba/Kurban Davranış Türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 77-95.

Ustabaş, S. (2011). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi).

Uyan, A. (2014). Ergenlerde algılanan stres ile sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi. İstanbul Arel Üniversitesi.

Uyanık, B. (2019). Ortaöğretim öğrencilerinin iyi oluş düzeyleri ile sosyo-demografik özellikler ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Uysal, H., & Dinçer, Ç. (2012). Peer bullying during early childhood. *Kuramsal Eğitim Bilim*.

Ünver, Ö., Tolan, B., Bulut, I., & Dağdaş, C. (1986). 12-24 yaş gençlerin sosyo ekonomik sorunları. N. Nirun(Ed.). *TC MEB Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri ve Dairesi Başkanlığı*.

Vaughn, M. G., Christopher, P. S.-W., DeLisi, M., & Larson, M. (2014). Deliberate self-harm and the nexus of violence, victimization, and mental health problems in the United States. *Psychiatry Research*. doi:10.1016/j.psychres.2014.11.041

Vlachou, M., Andreou, E., Botsoglou, K., & Didaskalou, E. (2011). Bully/victim problems among preschool children: A review of current research evidence. *Educational Psychology Review*, 23, 329-358. [DOI link]

Wan, L. P., Yang, X. F., Liu, B. P., Zhang, Y. Y., Liu, X. C., Jia, C. X., & Wang, X. T. (2022). Depressive symptoms as a mediator between perceived social support and suicidal ideation among Chinese adolescents. *Journal of Affective Disorders*, 302, 234-240. [DOI link]

Wang, J., Iannotti, R. J., & Nansel, T. R. (2009). School bullying among adolescents in the United States: Physical, verbal, relational and cyber. *Journal of Adolescent Health*, 45(4), 368-375. [DOI link]

Waterman, A. S. (1993). İki mutluluk anlayışı: Kişisel ifade (eudaimonia) ve hedonik zevk arasındaki zıtlıklar. *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi*, 64(4), 678–691. [DOI bağlantısı]

Waterman, A. S. (1993). Mutluluğun iki kavrayışı: Kişisel ifade (eudaimonia) ile hedonik zevk arasındaki karşıtlıklar. *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi*, 64(4), 678–691. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.64.4.678>

Wenz-Gross, M., & Siperstein, G. N. (1997). Öğrenme sorunu olan çocukların uyumunda sosyal desteğin önemi. *İstisnai Çocuklar Konseyi Dergisi*, 63(2). [DOI bağlantısı]

Yarar, Y. (2019). Lise öğrencilerinin iyi oluş düzeyleri ile siber zorbalık siber mağduriyetleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Yavuzer, H. (1993). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Yelboğa, N. ve Koçak, O. (2019). Lise öğrencilerini akran zorbalığına iten nedenlerin değerlendirilmesi ve Artvin örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(35), 771-802.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi, güvenirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(13), 81-87.
- Yıldırım, İ. (2000). Akademik başarının yordayıcısı olarak yalnızlık, sınav kaygısı ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 167-176.
- Özdoğan, A. (2021). Ergenlerde psikolojik iyi oluşun bireysel ve okul ile ilgili faktörler açısından incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, E. (2013). Lise 9. ve 10. Sınıf Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeyleri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, E., & Karaca, F. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Genel Tıp Dergisi*, 18(2), 71-79.
- Yöndem, Z. D., & Totan, T. (2007). Ergenlerde Zorbalığın Anne Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(2), 53-68.
- Yörükoğlu, A. (1996). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zaimoğlu, S. (1991). Adolesanlarda toplumsal destek algısı. (Doktora tezi). [YOK Tez Merkezi'nden erişildi.]

EK 2: Kişisel Bilgi Formu

BİLGİ FORMU

Değerli katılımcımız,

Bu anket paketi Marmara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Anabilim Doç. Dr. Durmuş ÜMMET danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezi kapsamında Psk. Danş. Cansu AKALP GÜLTEKİNLİ tarafından hazırlanmıştır. Çalışmada kişiler arası ilişkiler bağlamında bireylerin duygusal ve sosyal deneyimleri incelenmektedir. Her bölümün girişinde ifadelerin nasıl cevaplanacağı konusunda kısa bir bilgi verilmiştir.

Çalışmaya katılım tanımıyla *gönüllülük* esasına dayanmaktadır. Bu çalışma kapsamında verdiğiniz tüm bilgiler **gizli tutulacak**, araştırmacılar tarafından **sadece bilimsel amaçla değerlendirilecek ve başka hiçbir amaçla kullanılmayacak; hiçbir kişi veya kurumla paylaşılmayacaktır**. Anketin doldurulmasında süre sınırlaması yoktur, yanıtlamak yaklaşık 10-15 dakika sürmektedir. Bireysel değerlendirme yani kişi bazında analiz yapılmayacak, tüm katılımcıların genel sonuçları dikkate alınacaktır. Bu nedenle herhangi bir kimlik bilgisi (isim vb.) **İSTENMEMEKTEDİR**.

Lütfen her soruyu dikkatlice okuyunuz ve **boş bırakmamaya özen gösteriniz**. Soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur. Sizi en iyi tanımlayan yanıtı işaretleyerek içtenlikle vermeniz bizim için en uygun olan cevaptır. Katılımınız bu araştırma açısından çok değerlidir. Çalışmamıza katıldığınız, zaman ayırdığınız, emek verdiğiniz için teşekkür ederiz. Sizin vereceğiniz içten yanıtların araştırma sonuçlarının güvenirliliği açısından çok önemli olduğunu lütfen unutmayınız.

1. Cinsiyet : ☐ Kadın ☐ Erkek 2. Yaş : _____
3. Eğitim gördüğünüz sınıf seviyesi:
☐ 9.sınıf ☐ 11. sınıf
☐ 10. sınıf ☐ 12. sınıf
4. Okuduğunuz okul türü:
☐ Devlet okulu
☐ Özel okul
4. Siz dâhil kaç kardeşsiniz? _____ (Eğer kardeşiniz var ise abla, kız kardeş, erkek kardeş, abi sayınızı alt satıra ayrı ayrı belirtiniz lütfen.) _____
5. İçinde yetiştiğiniz **ailenizin yapısı** nasıldır? ☐ Geniş aile ☐ Çekirdek aile
6. Anneniz: ☐ Sağ ☐ Ölü
7. Babanız: ☐ Sağ ☐ Ölü
8. Barınma türü: ☐ pansiyon ☐ ailemin yanında
9. Gelir durumunuzu (ailenize ekonomik olarak bağımlıysanız onların gelir durumunu) aşağıdaki cetvelde **uygun gördüğünüz rakamın üstüne X işareti koyarak belirtiniz.**

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7
Düşük Orta Yüksek

EK 3

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu- Örnek Maddeler

[illegible]

EK 4- EPOCH Ölçeği - Örnek Maddeler

Aşağıda sizinle ilgili ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve sizi en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Sizden beklenen içtenlikle cevap vererek bilimsel bir çalışmaya yardımcı olmanız. Lütfen bütün sorularla ilgili görüşlerinizi ifade ediniz. Katkılarınız için teşekkürler. 1= Hiçbir zaman 2= Bazen 3=Sıklıkla 4=Çoğu zaman 5=Her zaman anlamına gelmektedir.					
1. Başıma iyi şeyler geldiğinde çevremde bu iyi haberleri paylaşmayı	1	2	3	4	5
2. Başladığım işi bitiririm.	1	2	3	4	5
3. Geleceğim hakkında iyimserim.	1	2	3	4	5
4. Mutlu hissederim.	1	2	3	4	5
5. Bir şeylerle meşgul olduğumda o kadar eğlenirim ki zamanın nasıl	1	2	3	4	5

EK 5

Çocuk Ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği-Örnek Maddeler

Maddeler	1.hiçbir Zaman	2.Nadiren /Çok	3. Sıklıkla	4. Çoğu zaman	5. Her zaman
1.Arkadaşların tarafından dışlandığını hisseder misin?					
2.Arkadaşların tarafından sevilir misin?					
3.Arkadaşların sana sataşır ya da takılırlar mı?					
4. Arkadaşların seninle alay ederler mi?					
5.Arkadaşların, senin düşüncelerini dinlemekten hoşlanırlar mı?					